

Tretja številka // iz sveta ptic: Obdobja aktivnosti // poljudni članek: Prezrti gozdni petelinček – gozdni jereb // ornitološki potopis: Delta Bojane - Bune // varstvo ptic in narave: Deželni naravni rezervat ob izlivu Soče // portret: Čopasti škrjanec

Svet ptic: 03,'04

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS // letnik 10, številka 03, oktober 2004 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 10, številka 03, oktober 2004/ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS/ISSN: 1408-9629

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS — BirdLife Slovenija[®]), Tržaška 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafiki so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS — BirdLife Slovenija[®]), Tržaška 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavni urednik: Damijan Denac,
e-mail: damijan.denac@dopps-drustvo.si

tehnični urednik: Andrej Figelj

uredniški odbor: Urša Koce, dr. Andreja Ramšak, Jakob Smole, Eva Vukelič

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom in fotoliti: Fotolito Dolenc d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 1700 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba Mobitel, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport RS in Grand hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: damijan.denac@dopps-drustvo.si

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

predsednik: Slavko Polak

podpredsednik: Bogdan Lipovšek

upravni odbor: Katarina Aleš, Dejan Bordjan, Marjan Gobec, Vojko Havliček, Dušan Klenovšek, Urša Koce, Luka Korošec, Borut Mozetič, Žiga Iztok Remec, Dušan Sova, Boštjan Surina, Željko Šalamun, Simon Širca, Eva Vukelič

nadzorni odbor: Tatjana Čelik, Andrej Hudoklin (predsednik), dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta

poslovni račun: 02018-0018257011 pri NLB

direktor: Tomaž Jančar

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici: Da je gozdni jereb (*Bonasa bonasia*) ena najtežje zaznavnih vrst v gozdu, ne gre zasluga samo njegovi odlični varovalni barvi, temveč tudi njegovi veliki sposobnosti prikrivanja. Za beg se odloči le takrat, kadar je prepričan, da smo ga opazili. foto: Andrej Hudoklin

glavni sponzor DOPPS

ZIVLJENJE NISO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

4

Obdobja aktivnosti

//Davorin Tome

6

Prezrti gozdni petelinček – gozdni jereb (*Bonasa bonasia*)

//Tomaž Mihelič

10

Padec železne zavese – priložnost za delo Bojane-Bune

//Borut Štumberger

14

Deželni naravni rezervat ob izlivu Soče

//Borut Mozetič in Kajetan Kravos

16

Škocjanski zatok v prihodnje

//Nataša Šalaja

18

Projekt »LIFE Kosec«

//Polona Sladič

20

Mladinski ornitološki raziskovalni tabor »Ptuj 2004«

//Damijan Denac

21

V svet za izkušnjami

//Nataša Šalaja

22

Monitoring populacij izbranih vrst ptic

//Borut Rubinič

24

Veselica v modrem

//Jakob Smole

24

Pomoč poškodovanim in bolnim prosto živečim pticam

//Cvetka Marhold

25

Prvi rezultati popisa bele štokrlje pri nas

//Damijan Denac

26

Tretja ekotržnica v Ljubljani

//Nada Labus

27

Tečaj za popisovalce kosca

//Sava Osole

28

Reformiranje evropske Skupne kmetijske politike

//Andrej Medved

30

Čopasti škranjec

//Matjaž Kerček

32

Ornitološki tabor »Ptuj 2004«

//Tilen Basle

33

Ornitološko bogastvo na Kravcu

//Tanja Šumrada

34

Reka Mura

//Željko Šalamun

35

Bizeljsko

//Andrej Hudoklin

36

Izlet na »Nikogaršnjo zemljo«

//Jurij Hanžel

37

Kako pisati?

//Al Vrezec

36

Novice

Presenečen sem obstal, ko sem na nasipu Ormoškega jezera opazil skupinico več kot 10 osnovnošolcev, udeležencev ornitološkega izleta ob letošnjem Evropskem dnevu opazovanja ptic. Navdušeno so si zapisovali podatke in nam za dobri dve uri povsem zasedli teleskope. Ptice so opazovali s posebnim žarom, in tisti hip sem vedel, da so med njimi bodoči ornitologi in bojeviti naravovarstveniki. Kaj takšnega pa se ne zgodi kar mimogrede, za mladimi mora stati človek, ki jih zna navdušiti, voditi in usmerjati. Tam ob robu je stala učiteljica manjše postave, a s toliko večjim srcem tako za mlade kot za ptice, Tatjana Koren. Vsakdo, ki je kdaj delal z otroki, dobro ve, da jih ni mogoče prelisičiti in usmerjati na silo. Otroci sledijo srcu in z njimi je lahko uspešen le tisti, ki ne igra in je svojemu delu predan v celoti. To pa terja neizmerno požrtvovalnost, razumevanje in strpnost. Občudujem učitelje, kakršna je Tatjana, saj s svojim delom za varstvo narave in zdravje družbe naredijo mnogo več, kot se zdi na prvi pogled.

Damijan Denac (sredina), urednik

>>Podobno, vendar na drugačen način, me vedno prevzame epohalno delo gospoda Vekoslava Lašiča, ki ob pomoči žene Katarine povsem prostovoljno že dobro desetletje snema vrhunske naravoslovne filme, s katerimi približuje svet narave mladim. Iz njega navkljub letom vejeta izjemna volja in neskončna ljubezen do izobraževalnega dela. Prav gotovo ima vsak med nami drag spomin na kakšnega od svojih formalnih ali neformalnih učiteljev, ki so mu v dušo vtisnili neizbrisljiv pečat, dragoceno popotnico za življenje. V spominu nam je ostala podoba celega človeka, njegovih navad, vrednot, s katerimi je gotovo učil mnogo temeljiteje kot z izrečeno besedo. Predvsem slednjega se je dobro zavedati, saj želeli ali ne - učimo bolj, kot si mislimo. Pa ne le otrok, marveč drug drugega, z odnosi in načinom dela. Kako radi srečamo človeka, ki nas razvedri, vzpodbudi, nam vlije volje ter pokaže razumevanje in kako težko je, kadar naletimo na zavist in zlomernost. Kaj in kako učimo, bomo najbolje ocenili sami. Vedeti moramo, da so zmage v vojnah ponavadi Pirove, pravi zmagovalci pa so tisti, ki jim vsem lastnostim nasprotnika navkljub uspe z njim najti skupen jezik in preseči ovire. V življenju pride čas za spremembe in vsi si želimo sprememb na bolje. Dejstvo je, da lahko vsak za to tudi kaj naredi, saj so vse odločitve v naših rokah. Člani DOPPS imamo skupno pozitivno in plemenito poslanstvo in tudi kodeks, če se še spomnite starih članskih izkaznic, kjer piše, naj si vsak član prizadeva za dobre odnose s kolegi. Naj bo konec leta priložnost, da na tem področju nekaj naredimo. Za krajši čas obrnimo BirdLife-ov slogan v "Skupaj za ljudi in ptice" in ga uresničimo. To bo najpomembnejši DOPPSov naravovarstveni projekt, ki ne potrebuje nobenega financiranja, le dobro voljo. Rezultat pa je zagotovljen, naše delo in življenje bosta uspešna in polna, a pod pogojem, da bomo znali sodelovati in gojiti pozitivna, prijateljska čustva.

1

2

Obdobja aktivnosti //Davorin Tome

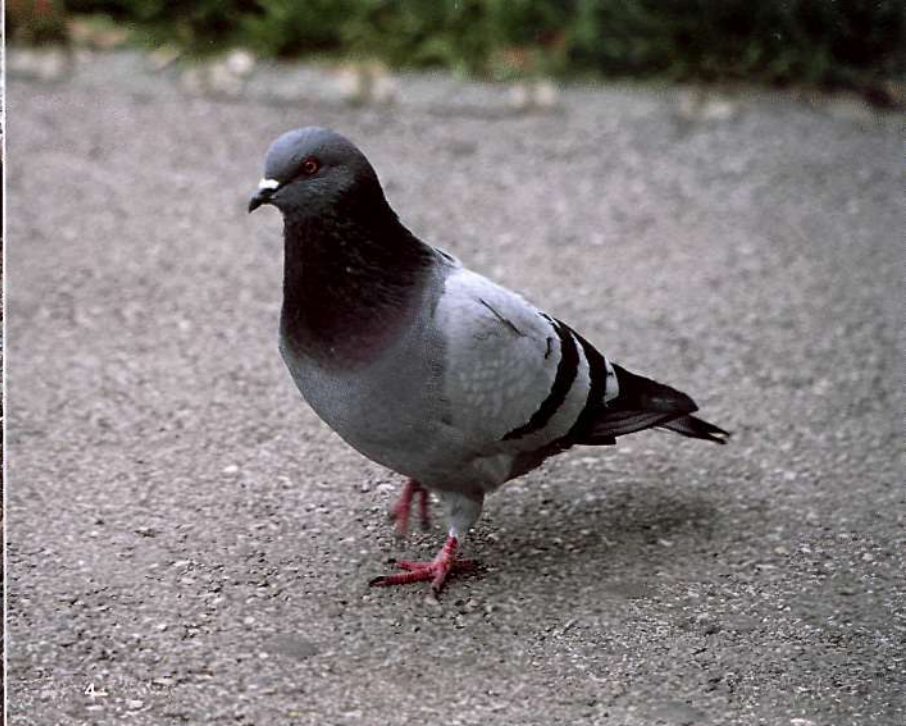
1: Sove so najbolj poznana skupina nočno aktivnih ptic (čeprav so nekatere vrste dejavne tudi podnevi). S prilagoditvijo nočnemu življenju so se izognile nevarnosti, kakršne so na primer močnejši dnevni plenilci, zmanjšale so tekmovalni vpliv podobno močnih vrst, nekatere pa so v noči odkrile še neizkoriščene vire hrane. Na posnetku mala uhariča (*Asio otus*).
foto: Kajetan Kravos

2: Nekatere vrste, kot na primer kosce (*Crex crex*) ali slavce (*Luscinia megarhynchos*), lahko prepevajo vso noč v času gnezdenja, za svoje »muziciranje« pa dodatne razsvetljave ne potrebujejo, saj je to njihovo običajno obdobje aktivnosti. Na posnetku slavce (*Luscinia megarhynchos*).
foto: Peter Buchner

Narava deluje najboljše, kadar je pestrost organizmov v njej velika. Da pa ta pestrost le ne bi postala prevelika na prelahak način (hitro pridobljeno - hitro izgubljeno!), je poskrbljeno z mehanizmi, kot so plenilstvo, zajedalstvo in še posebej tekmovalnost. Osebki (in vrste) pritiskajo drug na drugega in se s tem omejujejo v prostoru. Preživijo le najmočnejši, ker druge fizično prekosijo, in najbolj iznajdljivi, ker so dovolj zviti, da si poiščejo še nezasedene prostorske ali časovne niše. Proste prostorske niše najdejo kjerkoli v naravi, za prilagoditev na novo časovno nišo pa mora vrsta spremeniti obdobje svoje aktivnosti. Spet tretjim vrstam obdobje aktivnosti ne narekujejo toliko agresivni tekmeči ali plenilci, temveč težke, neprijetne razmere v okolju, kot so premajhna osvetljenost, previsoka ali prenizka temperatura, obilne padavine ipd. Vsakdo med nami si je že kdaj želel, da bi službeni sestanek ali kontrolno nalogo v šoli raje preživel neaktivno, v postelji. Če se komu to dogaja redno, je že na dobri poti, da bo za stalno spremenil obdobja svoje aktivnosti. V današnjem prispevku opisujem manj znane zanimivosti, povezane z obdobji aktivnosti, in neobičajnih spalno-nespalnih obdobji, ki so sestavni del življenja vseh ptic.

Postovka (*Falco tinnunculus*) in malo uharičo (*Asio otus*) poznamo vsi. Ptici sta podobne velikosti, obe se prehranjujeta pretežno z malimi sesalci, gnezditja v starih gnezdih vranov in obe živita pri nas. Tako velika podobnost v navadah kaže, da mora med obema vladati močna, neposredna tekmovalnost. V resnici je njuno življenje podobno do takšne mere, da vrsti, kot nas uči eden izmed osnovnih ekoloških zakonov, v resnici sploh ne bi smeli živeti druga ob drugi. Skrivnost njunega sobivanja pa je v tem, da sta si razdelili čas aktivnosti – postovka je aktivna prek dneva, mala uhariča večinoma ponoči. Sedaj se prehranjujeta in iščeta gnezda

vsaka v svojem času dneva, zaradi česar se ob gozdnih robovih, kjer prvo pogosto vidimo, drugo pa slišimo, srečata le poredkoma. S takšnim posrednim načinom tekmovanja pa se že da preživeti, tudi če imata vrsti zelo podoben okus. Da je to res, lahko ponazorim tudi s primerom soseda, ki si je med vsemi modeli in barvami avtomobilov kupil prav takšnega, kot ga imate vi. Priznati morate, da vas, če vi vozite avto le podnevi, on pa ponoči, to ne bo pol tako motilo, kot če se vsak dan na poti v službo srečata za volanom enako oblikovane in obarvane pločevinaste škatle, za katero ste odšteli večletne prihranke.

Tudi podhujka (*Caprimulgus europaeus*) je pretežno nočna ptica. Njenega neposrednega tekmeca, ki bi bil enako velik, zasedal isti gnezdilni prostor in lovil isto hrano, a podnevi, bomo težko našli v eni vrsti. Zato sklepamo, da se je nočnemu življenju prilagodila zaradi drugega razloga kot mala uharica – ena izmed možnosti je vir hrane, ki ga izkorišča le malo živali.

Podhujka je značilen plenilec letečih žuželk. Tega ni težko uganiti, če le pogledamo kakšno izmed fotografij, na kateri ima široko odprta, daleč pod očmi razklana usta, katerim še tako spreten plen v zraku težko pobegne. Žuželke pa imajo, podobno kot ptice, čas aktivnosti razdeljen. Veliko jih leta podnevi, nekaj vrst pa prileti na plano šele ponoči. In ker te nočne vrste lovi le malo ptic (tudi med drugimi živalskimi skupinami ni veliko plenilcev, specializiranih za lov nočno aktivnih, letečih žuželk), je plena v okolju dokaj veliko – veliko plena pa je eden izmed pomembnih predpogojev za lahek in hiter lov, kar si želi vsak plenilec. Cena za izpolnjeno željo je sprememba v obdobju aktivnosti.

Med najmanjše ptice na svetu štejemo kolibrije (Trochilidae). Te ptice živijo le v Novem svetu. Strokovnjaki domnevajo, da je njihovo malo telo posledica stanja v okolju, v katerem ni bilo velikih, letečih žuželk, ki bi jim konkurirale – kolibriji so torej zapolnili še nezasedeno prostorsko nišo. Zanimivost, ki je povezana z njihovo aktivnostjo, pa je skrita drugje.

Majhno telo izgublja precej več toplote kot veliko, kar je znan fizikalni pojav, povezan z relativnim odnosom površine do prostornine telesa. Ta nevšečnost postane še posebej pereča, če morajo za toploto telesa skrbeti s hranjenjem. Vsaj deloma kolibriji težavo rešujejo tako, da se prehranjujejo z energetsko zelo bogato hrano, iz katere lahko iztisnejo veliko toplote – z medicino. Pa tudi ta hrana pogosto ne zadostuje, da bi drobno telo ostalo toplo prek cele noči. Zato si vrste, še posebej tiste,

ki živijo visoko v hribih, pomagajo še z eno zvijačo, imenovano torpor. Ponoči, ko zaradi teme tako ali tako ne morejo leteti in iskati hrane, povsem otrpnejo. Telesna temperatura se jim zniža, v izjemnih primerih celo na 5 °C, srčni utrip se jim upočasni. Tako kolibriji izkoriščajo lastnost, ki jo opisuje še en znan fizikalni zakon (obljubim, da vas od sedaj naprej ne bom več moril s fiziko), namreč, da toplota prehaja le iz toplejšega telesa k hladnejšemu, in manjša je toplotna razlika med obema, počasnejši je ta prehod in zatorej manjše izgube. Tako kolibri ponoči, ko ohladi telo na temperaturo okolja, energetskih izgub sploh nima. V tako podhlajenem stanju seveda kaj več kot preživeti ne more, zato si s prvimi jutranjimi žarki majhno telo hitro ogreje na običajno delovno temperaturo in nadaljuje z nabiranjem hrane tam, kjer je končal večeraj. Torpor je torej zvijača narave, ki je podobna hibernaciji (ki jo poznamo tudi pri nekaterih naših sesalcih). Najočitnejša razlika med obema je, da torpor vpliva na dnevno-nočni ritem aktivnosti živali, hibernacija pa na sezonskega.

Tudi med pticami poznamo pravega hibernatorja. To je Nuttallijeva podhujka (*Phalaenoptilus nuttalli*), ki prav tako živi le v Novem svetu. Kot vse podhujke ima maskirno obarvano perje, tako da je v naravi običajno ne opaziš prej, preden ti ne zleti spod nog. Večina osebkov se prek zime odseli proti jugu, del populacije pa ostaja na gnezdišču leto in dan. V mrzli polovici leta otrpnejo in tako preživijo tudi po več tednov skupaj, nekateri zapisi govorijo, da so neaktivne celo do treh mesecev. Osebkke, ki so jih v raziskovalne namene opremili z radijskimi oddajniki, so občasno odkrili tudi globoko pod snegom, kjer so ob telesni temperaturi nižji od 10 °C čakali na toplejše vreme. Če pomislimo, da je njihovo telo običajno segreto do 40 °C, si lahko predstavljamo, da mora za te spremembe skrbeti prav poseben mehanizem. Človek, ki takšnega mehanizma nima, umre že ob podhladitvi za nekaj stopinj. ●

3: Ena izmed prvih ptic, pri kateri so odkrili fiziološko prilagoditev, imenovano torpor, so hudourniki (*Apus apus*). Kadar starši zaradi slabega vremena ne nalovijo dovolj hrane za mladiče, ti znižajo telesno temperaturo, upočasnijo življenjske funkcije in tako ob minimalnih energetskih izgubah preživijo tudi do tri dni brez koščka hrane. foto: Damijan Denac

4: Domači golobi (*Columba livia domestica*) gnezdujejo tudi v hladni polovici leta, kar je eden izmed razlogov za njihovo uspešnost. Mladiče hranijo s posebno hranilno tekočino, imenovano tudi golobje mleko, ki jo izloča njihov požiralnik. foto: Tomaž Mihelič

1: Kljub temu da spada med kokoši, gozdni jereb (*Bonasa bonasia*) veliko časa preživi v krošnji. Tako ga lahko celo opazujemo, kako po »veveričje«
skače z veje na vejo, iz krošnje v krošnjo, ne da bi pri tem razprl peruti.
foto: Tomaž Mihelič

Gozdni jereb je verjetno eden izmed najbolj skrivnostnih prebivalcev slovenskega gozda. V mnogih primerih, ko sem se srečal z njim, ni šlo za nič drugega kot naključno križanje najinih poti. In ker se, kot da ne bi sodil med kokoši, ne pusti pohoditi, urno odleti v bližnje kritje. Po nekaj sekundah je v gozdu spet vse mirno. Seveda pa to ni bilo edinkrat, da sem se znašel v njegovi bližini. V vseh drugih primerih mu je uspelo ostati neopazen.

PREZRTI GOZDNI PETELINČEK- gozdni jereb (*Bonasa bonasia*)

//Tomaž Mihelič

Jerebova težka odkrivnost ima seveda svoje razloge. K temu pripomore tako njegova obarvanost kot način življenja in habitat, v katerem živi. Barva njegovega perja se odlično prilagaja gozdnim tlem, kjer preživi večino življenja. Celo sivo repno perje, ki ima na koncu kontrastno črno črto, je vidno samo kadar leti ali pa se šopiri v bližini tekmeča. Med hojo in mirovanjem je prav mojstrsko skrito pod srednji repni peresi, ki sta rjave varovalne barve. In kot da bi se tega zavedal, zelo poredkoma leti.

Življenjski prostor

Naseljuje predvsem višje ležeče gozdove in je najpogostejši na območjih, kjer poleg odraslega gozda najdemo tudi dovolj grmovnih površin, malinovja in jagodičja, ki so zanj pomemben vir hrane. Območja skratka, kjer tudi človeka ne bomo videli, če ta samo počepne. V alpskem svetu so to predvsem vznožja plazišč ter obrobja planšarij, kjer se ne prestando pojavljajo različne faze sukcesije, ter drugi gozdni predeli, ki imajo za svojo strukturiranost kak naraven ali pa povsem človeški razlog. Poleg bogatega zeliščnega in grmovnega sloja so pomemben element njegovega življenjskega prostora tudi iglavci, predvsem smreke. To pa še daleč ne pomeni, da ga bomo našli samo v iglastih gozdovih. Le čistih listnatih gozdov se navadno izogiba. Pomen iglavcev se kaže predvsem v zimskem času, ko mu zagotavljajo pomembno kritje.

Razširjenost v Sloveniji

Po zaslugi slovenske gozdnatosti je gozdni jereb pri nas dokaj pogosta vrsta. Našli ga bomo skoraj povsod – razen v ravninskih predelih v SV Sloveniji, Slovenskem primorju in na Krasu. Najpogostejši je v gozdovih višjih nadmorskih višin, predvsem v pasu med 1000 in 1500 metri nad morjem, zato je razumljivo, da živi predvsem v alpski regiji. Koroška in Gorenjska se lahko pohvalita z najvišjimi gostotami pri nas. Najvišji podatki o pojavljanju gozdnega jereba segajo prek 1700 metrov, kar pomeni, da naseljuje območja do gozdne meje. Predvsem pozno poleti se rad pomika v višje lege skupaj z dozorevanjem brusnic, ti premiki pa so manj izraziti kot pri sorodnem divjem petelinu (*Tetrao urogallus*).

Na svoji zemlji

Je tipična stalnica. Njegova letna in zimska bivališča se navadno povsem prekrivajo. Premikov je malo, le-ti pa so navadno vezani na pomanjkanje hrane v manj ugodnem habitatu. Živijo po pari. Samčki so teritorialni in vestno označujejo teritorij prek celega leta, vez s samičko pa je najmočnejša jeseni in spomladi. Parček je med seboj naj-

manj v kontaktu v času valjenja in vodenja mladičev ter pozimi in v spomladanskem času, pred oploditvijo pa sta stalno skupaj. Po oploditvi samica znotraj teritorija poišče skrito mesto na tleh, kjer v plitvo jamico leže jajca. Navadno je to ob nizko obraščenem deblu ali grmu. Vsa skrb valjenja in vodenja mladičev je prepuščena samici. Družina, ki ji pravimo kita, ostane skupaj do jeseni. Ko so mladički stari tri mesece, se osamosvojijo. To je verjetno eden najbolj razburljivih trenutkov v letu. Prihod novih samčkov takoj sproži reakcijo odraslih, da začnejo intenzivno označevati in braniti svoje teritorije. Mladi pa seveda iščejo prostor zase, zato s petjem poskušajo ugotoviti, kje je še kakšno primerno, a nezasedeno območje. Pri tem jih teritorialni samci velikokrat naženejo, saj se praviloma ne zgodi, da bi prvoletni samček prevzel že zasedeni teritorij.

Jerebova piščal

Napetost v populaciji pa je znal izkoristiti tudi človek. Lovci so stoletja privabljali jerebe z majhno piščaljo, ki so jo izdelali iz zajčjih ali kunčjih kosti. Misleč, da bo napodil tekmeča, je jereb priletel pred puškino cev. Tako so po pripovedih nekateri najbolj izkušeni lovci postrelili celo dvajset in več jerebov na dan, glavni problem tovrstnega lova pa je bil v tem, da so polovili predvsem najmočnejše osebe v populaciji, saj so le-ti najodločneje branili svoj teritorij. Gozdni jereb je po letu 1993 postal popolnoma zavarovan, piščal pa je še vedno ostala osnoven pripomoček opazovanja in preučevanja jerebov.

Pri štetju jerebov se največkrat uporablja metoda točk, na katerih ponavljamo jerebov klic približno 5 minut v polminutnih razmikih. Pri tem je najbolj pomembno, da zapiškamo vsakič popolnoma enako, pri izbiri napeva pa se raje odločimo za krajšega in manj odrezavega. Tako bomo oponašali mladega, negotovega jereba in imeli s tem bistveno večjo možnost za odziv. V primeru, da nam bo jereb odgovoril, se ne vznemirimo, če naš klic ni enak njegovemu. Tudi med samčki jerebov so velike individualne razlike, kar nam omogoča, da lahko posamezne odrasle samce prepoznamo že na podlagi njihovega klica. Lep primer se je dogodil predlani, ko sem s kolegom Mihom in Mirkom popisoval jerebe v Fužinskih planinah v Bohinju. Ker se je Mirku piščal pokvarila, se je odločil za predvajanja jerebovega klica na CD-ju. Razdeljeni v skupine smo sistematično obdelovali območje. Na moji prvi točki ni bilo odziva, že na drugi pa sem po prvem pisku zaslišal odgovor, enak kot na CD-ju. Prepoznal sem ga takoj, saj ima v napevu značilni zlog, ki ga nisem slišal še nikjer drugje. Prepričan sem bil, da se je Mirko oddaljil od poti in se sedaj skriva za robom

3

2: Pojoči gozdni jereb.
foto: Bruno Sundin

3: Distribucijo gozdnega jereba v Sloveniji lahko v grobem zelo hitro ponazorimo s pasom med 600 in 1500 metri nad morjem. Najštevilčnejši je v alpskem svetu, kjer ga lahko opazimo tudi na gozdni meji. karta: Tomaž Mihelič

4: Tenko piškajoča piščal skupaj z malo vaje postane odličan pripomoček za popis gozdnega jereba. Včasih so jih izdelovali izključno iz kosti, danes so na trgu tudi kovinske. foto: Tomaž Mihelič

5: Za večino kocoonogih kur je jagodičje eden izmed pomembnih virov hrane. Tako tudi gozdnega jereba poleti in jeseni iščimo predvsem tam, kjer plodijo borovnice (*Vaccinium myrtillus*), brusnice (*V. vitis-idaea*) in jerebika (*Sorbus aucuparia*). foto: Tomaž Mihelič

zabava na moj račun. Za nekaj časa sem utihnil in isto se je zgodilo s klicem. Mogoče bom pa jaz potegnil njega, mi je šinilo v glavo naslednji trenutek, saj sem se zavedel, da sem do točke prišel po žlebu in bi bilo malo verjetno, da bi me kdo sploh opazil. Pogumno sem spet zapiskal in že takoj naslednji trenutek otrpnil. Pred menoj je namreč pristal našopirjen samec gozdnega jereba in glasno zapiskal svojo značilno kitico. Seveda je takoj spoznal prevaro in odletel. Ko sem se vrnil domov, sem takoj poklical Tomija, avtorja omenjenega posnetka, in ugotovil, da je jereba posnel leto dni prej vsega nekaj 10 metrov proč od mesta, kjer sem se z njim srečal jaz.

Vsak na svoj način

Popisovanje jerebov je doživetje predvsem zaradi izredno raznovrstnega odziva samčkov na klic. Pri tem velja pravilo, da pravila sploh ni. Nekateri se samo oglasijo, a se ne premaknejo. Spet drugi pridejo v bližino potihoma, nekateri priletijo glasno, takoj začnejo iskati tekmeča ali pa obmirujejo in čakajo na odziv. Velikokrat se mi je zgodilo, da sem jereba opazil šele, ko sem se odpravil na naslednjo točko, prepričan, da tu ni bilo nič. Na začetku ne pričakujemo preveč, saj se velikokrat zgodi, da v celem dnevu ne priključimo niti enega samca. Sčasoma, ko se bomo izpopolnili v piskanju, bo tudi odziva več. Jaz sem se pri tem naučil, da je bolje piskati manjkraj in redkeje na eni točki, da so najboljše prva jesenska jutra s slano po tleh ali prve otoplitve v marcu in da je odziv veliko boljši po naglem izboljšanju vremena. Postalo mi je tudi jasno, zakaj je gozdni jereb tak skrivač. Na klic se je večkrat priplazila kuna ali podlasica, celo lisica, če sem s piskanjem vztrajal dlje.

Seveda pa štetje s pomočjo piščali ni edini način ugotavljanja razširjenosti in številčnosti gozdnega jereba. Zelo uporabna metoda je ugotavljanje njegove navzočnosti na pod-

lagi sledi v snegu. Ker se giblje v glavnem po tleh, je razumljivo, da je teh sledi kar nekaj. Zavedati se moramo le, da v primeru zelo mrzlih zimskih dni pogosto miruje. Tako je območja jereba z namenom štetja najbolje obiskati nekaj dni po poznem spomladanskem sneženju.

Ogroženost

Ogroženost gozdnega jereba je težko razumljiva in uganka je, zakaj v zadnjih letih njegovo število upada. Po eni strani ga človek s svojo dejavnostjo v gozdu lahko resno ogrozi, spet drugič pa se mu ravno zaradi delovanja človeka izboljšajo življenjske razmere. Sonaravno gospodarjenje z gozdom, ki pušča pestro sestavo gozdnega drevja in naravno pomlajevanje prek pionirskih vrst sukcesije, mu nedvomno koristi. Nasprotno pa v predelih z intenzivnim gospodarjenjem ter enomernimi in malovrstnimi sestoji njegova številčnost lahko hitro upade, še posebej, kadar se pomlajevanje razgozdenih površin (goloseki, pogorišča, vetrolomi) opravlja s sajenjem drevja (smreke) in ne poteka postopno z naravno sukcesijo. Tudi ekstenzivno pašništvo, t.i. planšarstvo, mu očitno godi, še posebej, kadar se planšarije vrzelasto zajedajo v gozd.

V zadnjem času se vse pogosteje kot groznja pojavlja vznemirjanje, pri tem pa nikar ne pozabimo, da ga lahko povzročamo tudi s klicanjem jerebov. Naj nam bo cilj naša neopaznost. To bomo najlažje dosegli, če bomo prenehali s klicanjem na točki ob prvem odzivu s strani jereba. Če mu na klice ne bomo odgovarjali, bo že čez nekaj minut nadaljeval svojo pot, mi pa bomo ostali neopaženi, a bogatejši za novo najdeno lokacijo, kjer ta ptica prebiva. Tega pomembnega trenutka si nikar ne pozabimo zabeležiti.

Piščal iz piščali

Verjetno ni naključje, da se golenica, ki je najprimernejša

4

kost za izdelavo piščali, pogovorno imenuje prav piščal. Zaradi njene oblike je izdelava piščali iz nje dejansko najlažja. Zaradi jerebovega napeva, sestavljenega iz zelo visokih tonov, mora biti piščal sorazmerno majhna, zato je najbolj uporabna zajčeva golenica. Izdelamo si jo lahko sami, kot model pa nam služi klasična blokflavta, le da bo brez luknjic. Jeziček je najlažje izdelati iz pečatnega voska, nujno orodje pa je tudi dobra trikotna pila. Sama dolžina piščali bo narekovala višino tona, zato jo na koncu s postopnim brušenjem uglasimo na višino jerebovega tona. Idealno je, če je njen spodnji del zelo poševen, kar nam bo omogočalo spreminjanje tonov in igranje nanjo. Piščal pa ne bo uporabna samo za popis jerebov. Z njo je mogoče posnemati oglašanje kar nekaj manjših ptic, zaradi visokega tona pa je tudi odlično sredstvo, če hočemo koga zanesljivo spraviti ob živce; bodimo prizanesljivi, ko se bomo učili piskati nanjo. ●

6: Gozdni jereb velja za eno izmed najbolj značilnih stalnic, saj se lahko prek celega leta zadržuje na komaj nekaj hektarjev veliki površini. Najraje ima gozdove, kjer se zaradi presvetlitev (jas) mozaično izmenjujeta star in mlad gozd, z bujnim grmovnim slojem. foto: Tomaž Mihelič

Padec železne zavese – priložnost za delto Bojane–Bune

//Borut Štumberger

Koridor Bojane-Bune: 650 km²
 Poplavne površine: 250 km²
 Današnja delta: 100 km²

Značilne vrste ptic: kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*), rjava komatna tekica (*Glareola pratincola*), veliki klinkač (*Aquila clanga*), čuk (*Athene noctua*), kratkonogi skobec (*Accipiter brevipes*), žličarka (*Platalea leucorodia*), prlivka (*Burhinus oedicednemus*), podhujka (*Caprimulgus europaeus*), sirijski detel (*Dendrocopus syriacus*), prtljikava tukalica (*Porzana pusilla*), črnoglavi strnad (*Emberiza melanocephala*), školjkarica (*Haematopus ostralegus*), blede vrtnik (*Hippolais pallida*), hribski škrjanec (*Lullula arborea*), čebelar (*Merops apiaster*), travniški vrabec (*Passer hispaniolensis*), plevica (*Plegadis falcinellus*), balkanski strnad (*Emberiza caesia*).

Značilne vrste vretenčarjev: med ribami atlantski jeseter (*Acipenser sturio*) in jadranski jeseter (*Acipenser naccarii*), med sesalci velika pliskavka (*Tursiops truncatus*), progasti delfin (*Stenella coeruleoalba*), šakal (*Canis aureus*) in med plazilci glavata kareta (*Caretta caretta*), močvirska sklednica (*Emys orbicularis*).

Zanimive rastline: psamo-halofiti, tamariske, divje orhideje, *Ruppia cirrhosa*.

Značilni habitati: lagune, alkalna močvirja, poplavni gozdovi in pašniki, peščene sipine, prodelta, travniki, kanali, rečni otoki, sredozemska grmišča in oblikovana krajina.

Grožnje: območje koridorja Bojane-Bune je bilo z izjemo mokrišč na čelu delte izsušeno v drugi polovici prejšnjega stoletja, zlasti na albanski strani, vendar tako, da je še zmeraj redno poplavljeno! Trenutno je največji problem divja urbanizacija s fragmentacijo habitatov (v povezavi z turizmom), nekontroliran lov in ribolov: slednja sta dodobra načela populacije ptic, ki so se ohranile v senci železne zavese.

Perspektiva: Biosferni rezervat s turizmom: ena najatraktivnejših sredozemskih destinacij za opazovanje ptic in naravoslovni turizem.

Informacije:

www.euronatur.org
 stumberger@siol.net
 martin.schneider.jacoby@euronatur.org

Terra incognita. Iz lesenega čolna stopijo tri osebe. Za deset kilometrov dolgim peščenim valom morske plaže so lagune, poplavni gozdovi, peščene sipine in ravno presahla močvirja tamarisk. Za njimi se dvigajo mogočne apnenčaste galerije. Nedaleč v morju lovi skupina delfinov. Jata pelikanov kroži, se nenadoma obrne in izgine. Vzdolž peščene obale se v dosegu valov sprehaja medved. Na preprihanih peščenih sipinah, v sozvočju klicev prlivk, beločelih deževnikov, šakalov in podhujk, so kadavri uplenjenih živali občudovanja vredni. In podivjani osli, ki spijo na goli plaži, ker si drugje ne upajo. Neslana potegavščina? Nikakor ne. To je delta Bojane-Bune.

Območje

Albanija (29.000 km²) in Črna gora (14.000 km²) sta gorati sredozemski državi zahodne polovice Balkanskega otoka. Del meje med državama oblikuje reka z dvema imenoma: Bojana na črnogorski in Buna na albanski strani. Od Skadarskega jezera, kjer se kmalu za mestom Shkodra pridruži Bojani-Buni še pritok Drinisa, do njenega izliva v Jadransko morje je zgolj 42 kilometrov rečnega toka. Toda povprečni letni pretok presega tistega na Dravi v Sloveniji kar za dvakrat! Bojana-Buna je ena največjih rek, ki se izliva v Sredozemsko morje. Še nedavno je z albanskimi rekami Drinisa, Drin, Mati in Ishmi oblikovala 600 km² veliko skupno poplavno območje. Dobro tretjino teh mokrišč lahko definiramo kot območje dokončne rečne sedimentacije – za kompleksno super-delta.

Pojem »delta« (grška črka!) je za opis območja sedimentacije na rečnih ustjih na primeru trikotnega izliva Nila prvič uporabil Herodot leta 450 p.n.š. In to velja tudi za delto Bojane-Bune. Delta je v obrisu izbočena v obliki loka (prevladujoči vpliv reke), kraka pa sta zaradi močnega vpliva energije morja izravnana (prevladujoči vpliv valov). Čelo delte je sklenjeno. Peščene obale so dolge trideset kilometrov. Albanski ribiči veslajo v prodelto kar s preprostimi lesenimi čolni in lovijo škampe nepredstavljivih velikosti. In neverjetne količine rib. Razumljivo, vhod v delto in migracijski koridor, ki povezuje Skadarsko in Ohridsko jezero, sta naravno vozlišče in informacijski center. To cenijo tudi vodne ptice. Tri mešane kolonije žličark (*Platalea leucorodia*), kvakačev (*Nycticorax nyctico-*

rax), pritlikavih kormoranov (*Phalacrocorax pygmeus*), čopastih čapelj (*Ardeola ralloides*), malih belih čapelj (*Egretta garzetta*), plevic (*Plegadis falcinellus*) in sivih čapelj (*Ardea cinerea*) z 838 pari v letu 2003 so kazalec kakovosti delte!

Kot del železne zavese je bila reka Bojana-Buna pol stoletja zaprto območje. Zaradi vojske so se na otoku Ada lahko nemoteno razvijali poplavni gozdovi. Leta 1990 je meja izgubila svoj strah. Območje je preplavilo vznemirljivo ozračje iskalcev zakladov. Danes je najpomembnejša naloga uskladiti turistični razvoj z varstvom narave. In to je mogoče uresničiti – prednost, ki jo na stari celini najdemo le še komaj kje! Evropsko privilegirane naloge se je lotila fundacija Euronatur.

Ptice in otok Franca Jožefa

Med 14 gnezdečih vrst pobrežnikov, galebov in čiger v koridorju Bojane-Bune sodijo školjkarice (*Haematopus ostralegus*), prlivke (*Burhinus oedicephalus*), rjave komatne tekice (*Glareola pratincola*), male čigre (*Sterna albifrons*) in zalivski galeb (*Larus genei*) (slednji ima status EOAC – možna gnezditve). Globalno ogroženi kodrast pelikan (*Pelecanus crispus*), veliki klinkač (*Aquila clanga*) in celo velika droplja (*Otis tarda*) tu živijo v hladni polovici leta. Med njimi kostanjevka (*Aythya nyroca*) tudi gnezdi. Posebnost je ta, da naseljuje tako sladkovodna kot brakična gnezdišča v delti. V poplavnih gozdovih najdemo razmeroma močno populacijo kratkonogega skobca (*Accipiter brevipes*), na peščenih sipinah številne prlivke in podhujke

Zemljevid:

European Green Belt: Zeleni trak Evrope vzdolž železne zavese sega od Baltskega do Črnega morja.

1: Pogled na levo razcepitev Bojane-Bune: v ozadju rezervat Veliipoja (AL), v ospredju Ada (MN), desno prodelta z odloženimi sedimenti. foto: Martin Schneider-Jacoby

2: Otok Franca Jožefa. foto: Borut Štumberger

3: Hotel Castle v starem mestnem jedru Ulcinja stoji na 20 m visoki čeri. foto: Borut Štumberger

4: Za žličarke (*Platalea leucorodia*) so Ulcinjske soline eno glavnih prehranjevalnih območij. foto: Peter Sackl

5: Bojana-Buna preplavlja Fraskanjsko polje; desno Albanija, levo Črna gora. foto: Borut Štumberger

6: Rjva komatna tečka (*Glareola pratincola*).

foto: Borut Štumberger

7: Napol divji osli so vzdolž čela delte Bojane-Bune pogosti; z drugimi domačimi živalmi oblikujejo vegetacijsko podobo krajine.

foto: Borut Štumberger

8: Skadarsko jezero s kar četrt milijona prežimujočih ptic povezuje z Jadranskim morjem Bojana-Buna.

foto: Martin Schneider-Jacoby

9: Kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*).

foto: Borut Rubinič

10-11: Mala in navadna čigra (*Sterna albifrons et hirundo*) naseljujeta koridor Bojane-Bune; zlasti močne so populacije prve.

foto: Peter Sackl

(*Caprimulgus europaeus*), alkalna močvirja med nekdanjimi sistemi obalnih peščenih valov dajejo domovanje pritlikavim tukalicam (*Porzana pusilla*). Zlatovranke (*Coracias garrulus*) naseljujejo vlažno-suhi mozaik pašnikov in poplavnih gozdov. V peščenih stenah območja prelaganja reke najdemo kolonije breguljk (*Riparia riparia*), ki štejejo tudi 1500 parov. Kombinacija naravnih in oblikovanih življenjskih okolij med morjem in kraškimi galerijami je vzrok, da območje Bojane-Bune sodi v skupino pomembnejših in doslej zapostavljenih vročih točk za ptice v Sredozemlju: v letih 2003 in 2004 je bilo ugotovljenih kar 238 različnih vrst, med njimi 115 gnezdil. Tudi 20.000 prežimujočih vodnih ptic, pretežno pobreznikov, je omembe vreden atribut. In večina ptic se vrtili, preleteli ali pa se seli čez nevrvalgično točko delte Bojane-Bune: otok Franca Jožefa. To je skrajni konec sveta in kraj, kjer se čapljice (*Ixobrychus minutus*) selijo v jatah.

Noetova barka agrodiverzitete

V koridorju Bojane-Bune sta dva svetova. Prvi je na desnem bregu reke. Prepreden je s poplavnimi gozdovi, živimi mejami, močvirnimi knetami in planjavami divjih orhidej, kot je *Orhis laxiflora*. Kontrapod je levi breg. Je odprt, brez dreves in grmišč. Za oba je značilno pašništvo. Do ločitve gozdov in pašnikov, tako kot v srednji Evropi pred 200 leti, tukaj še ni prišlo. Ogrožene domače pasme, kot so albanski konji, ovce pasme Karakačan, »volneni« prašiči, goveda kot npr. buša in tip boškarin in »lisičje« koze, so porok za obstanek ptic kulturne krajine. To velja tudi za vodne ptice. Prehranjevalna območja plevic, žličark, malih belih čapelj ali pobreznikov so samo tam, kjer pastoralizem v močvirjih še živi. Za kakovost območja govorijo tudi gostote ptic kulturne krajine. Te so približno desetkrat večje, kot smo jih vajeni iz naših okolij.

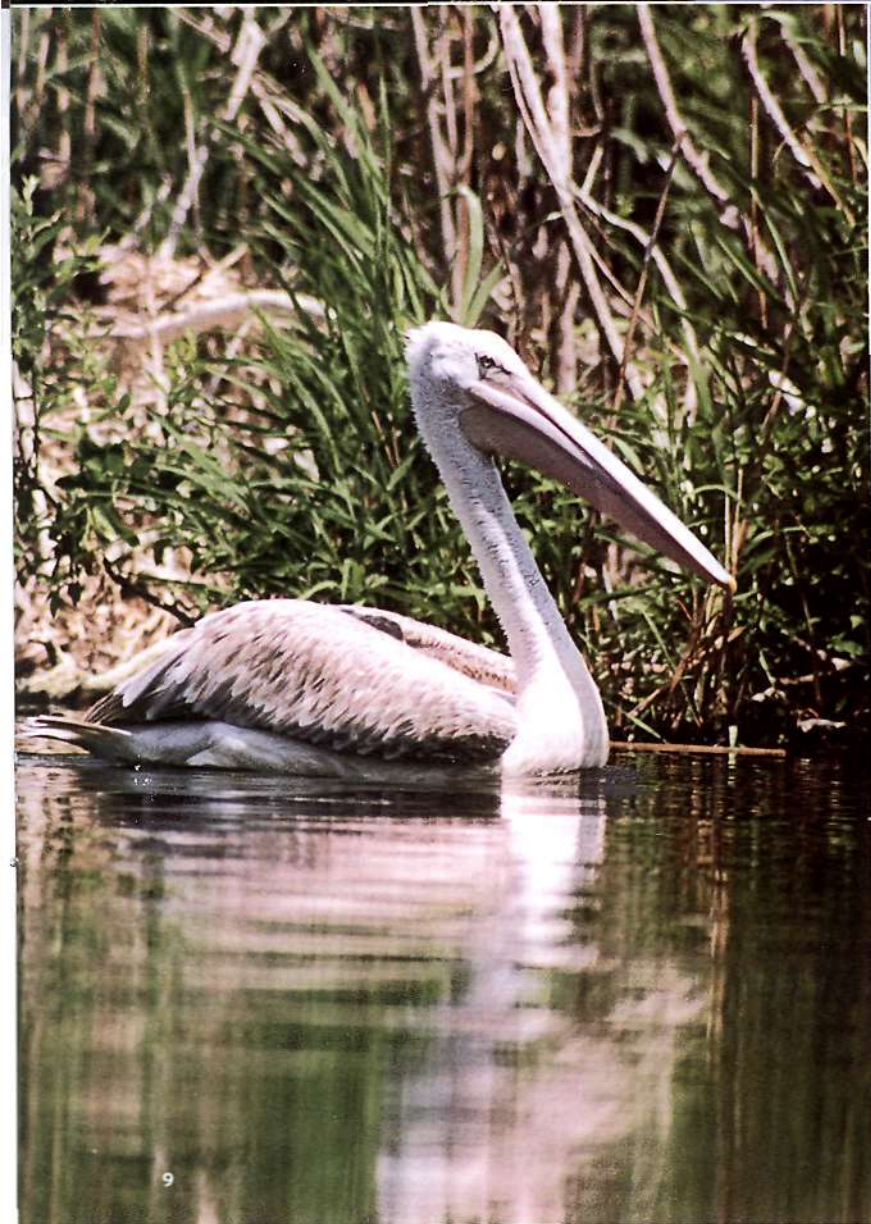
Transhumanca (polnomadska oblika reje drobnice, kjer so se pastirji s čredami sezonsko selili) z več kot 10.000 ovcami na poplavnih območjih na albanski strani delte je na primer nujna za prežimovanje hribskih škrjancev (*Lullula arborea*). Samo na enem izmed orjaških pašnikov vzdržuje mednarodno pomembno prezimovališče hribskega škrjanca z 1 % evropske populacije.

Bojana-Buna – novi videz Balkana

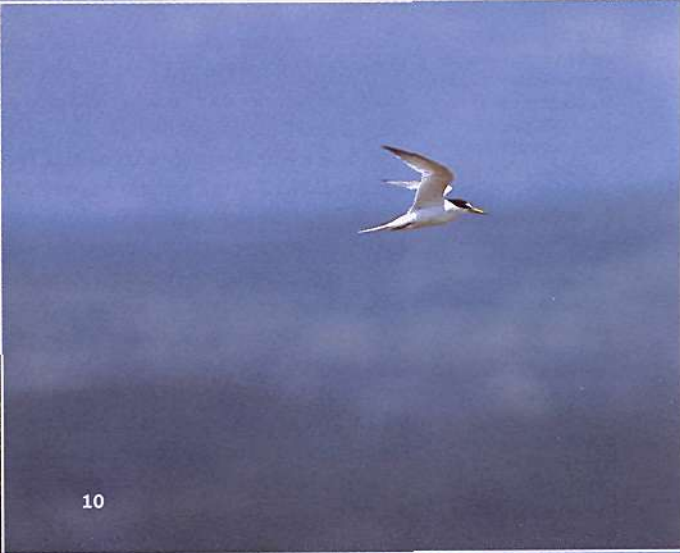
V senci železne zavese se je vzdolž Bojane-Bune ohranila rečna krajina presežnikov. V letu 2003 se je Euronatur lotil novega projekta, ki naj bi zagotovil razvoj koridorja Bojane-Bune in ohranil naravne danosti območja v Črni gori in Albaniji. Euronatur je povezal strokovnjake z obeh bregov reke, kartiral ptice in druge živalske in rastlinske skupine, opravil satelitsko kartiranje habitatov, izdelal geo-informacijski sistem in regionalne ter lokalne razvojne koncepte in povezal nosilce odločitev. Bogata naravna dediščina in utemeljeno naravovarstveno predeljevanje sta osnova za oblikovanje biosfernega rezervata Bojana-Buna. Pravzaprav je ta že zaživel. Ko berete te vrstice, so v Ulcinjskih solinah (14,5 km²) že postavljeni razgledni stolpi, speljana prva naravoslovna pot in oblikovana nova gnezdišča čiger, galebov, pobreznikov in plamencev (*Phoenicoterus ruber*). Prvi gradnik ambicioznega projekta European Green Belt - Zeleni trak Evrope v duhu IUCN/UNESCO že stoji na čvrstih temeljih, treba ga je le še dograditi. Črna gora in Albanija po stranskem voznem pasu prehitevata našo miselnost – čudovit občutek, ko vidiš, da to počneta s spoštovanjem do narave. ●

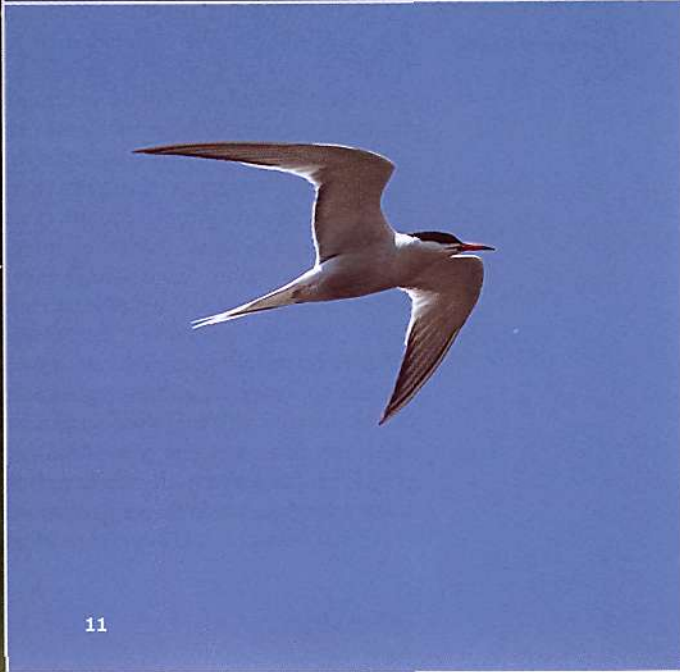
8

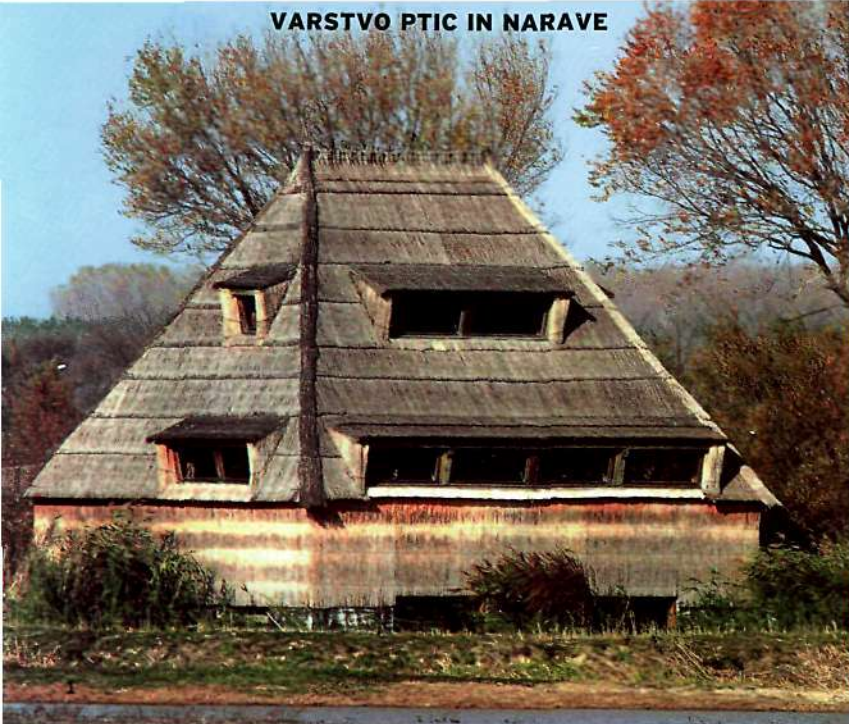
9

10

11

Deželni naravni rezervat ob izlivu Soče

//Borut Mozetič in Kajetan Kravos

1: Iz impozantne in vselej dobro obiskane opazovalnice Marinete je poleg ptic moč opazovati tudi podvodni svet. foto: Kajetan Kravos

2: Območje rezervata je eno najpomembnejših prezimovališč velikih škurhov (*Numenius arquata*) v Italiji, zato ni čudno, da je postal simbol rezervata. foto: Kajetan Kravos

3: Na morskem delu je vselej veliko rac. Po številu med njimi prevladujejo žvižgavke (*Anas penelope*), saj jih je tukaj pozimi do 5.000. foto: Kajetan Kravos

Na skrajnem severnem delu Jadrana se začinja obširno območje nizkih obalnih voda in prepletenih lagun, ki se prek Benetk nadaljujejo vse do delte reke Pad. Del obalnega pasu Tržaškega zaliva je skozi tisočletja sooblikovala tudi Soča, najlepša slovenska reka, ki se v Jadransko morje izliva med Tržičem in Gradežem v sosednji Italiji. Zadnjih petnajst kilometrov rečnega toka in ustje reke, ki so ga ustvarile naplavine reke in morja, so edinstvena zakladnica biotske pestrosti severno-jadranskega obalnega prostora. Ta pretežno vodnati svet svojevrstne lepote, ki se razteza na 2.350 ha velikem območju znotraj občin Štarancan, Fiumicello, S. Canzian d'Isonzo in Gradež, je od leta 1996 zavarovan kot deželni naravni rezervat. Zavarovano območje odlikujeta bogato rastlinstvo in živalstvo z mnogimi redkimi in ogroženimi vrstami. Deželni naravni rezervat ob izlivu Soče je pravi raj za ptice. Na območju rezervata je bilo doslej ugotovljenih kar 308 različnih vrst ptic, od katerih jih je več kot 85 v zadnjem desetletju tudi gneznilo.

Do glavne vstopne točke v Deželni naravni rezervat na izlivu Soče nas pripelje regionalna cesta med Tržičem in Gradežem. Tik pred mostom čez reko Sočo zavijemo levo na ozko makadamsko cesto in že smo približno na sredini zavarovanega območja, ki zaobjema celo paleto edinstvenih življenjskih prostorov izlivnega dela Soče. Pa pojdemo lepo po vrsti. V notranjosti in proti severni strani rezervata se je v svoji prvobitnosti ohranil le ozek pas poplavnih površin, ki ga oklepajo prostrane, intenzivno obdelovane kmetijske površine. Samo strugo reke krasijo slikovita, delno poraščena prodišča in prodnati otoki, ki v času gnezditve gostijo gnezdeče pare malih deževnikov (*Charadrius dubius*) in malih martinčev (*Actitis hypoleucos*). Znotraj poplavnega pasu se na prostoru, ki ga je ponekod človek do današnjih dni še prepustil naravi, v značilnih pasovih razrašča vegetacija pomembnih ostankov nižinskih gozdov. Rečne bregove in ozki pas ob reki večinoma prešača vrbovje, v katerem prevladujejo rdeča (*Salix purpurea*), siva (*S. eleagnos*) in bela vrba (*S. alba*), ki s svojimi moč-

nimi koreninami in veliko sposobnostjo vegetativnega razmnoževanja bistveno prispevajo k utrjevanju naravnih brežin reke. V vejevju, ki se sklanja nad vodo, svoja viseča gnezda občasno zgradijo plašice (*Remiz pendulinus*), v erodiranih delih rečnih bregov pa gnezditelne rove izkopljejo vodomci (*Alcedo atthis*), breguljke (*Riparia riparia*) in čebelarji (*Merops apiaster*). Naslednji pas na višje ležečih tleh, kjer se voda po poplavitvi zadržuje krajši čas, zaznamujejo gozdovi belega in črnega topola (*Populus alba*, *P. nigra*). Ko se bolj oddaljimo od vode proti višje ležečim tlam, se topolom pridružijo trdolesne drevesne vrste. Pestri drevesni sestoji doba (*Quercus robur*) in poljskega bresta (*Ulmus minor*) dajejo zatočišče in primeren gnezditveni prostor velikemu številu gozdnih ptic, ki dodatno dopolnjujejo vrstno sestavo naravnega rezervata. Največjo pozornost zbujejo primarni in sekundarni duplarji, sove in ujede.

V osrčju rezervata, na nekdanjem sotočju Soče in kanala Quarantia, leži Isola della Cona. Do nedavnega so na večjem delu območja obdelovali polja in pasli živino, le v skrajni južni, obmorski del človek ni posegal. Leta 1989 so se na polotoku Cona lotili obsežnih renaturacijskih del. Po zemeljskih delih, ki so potekala v prvih letih, in s kasnejšim upravljanjem območja z regulacijo sezonskega nihanja vode in košnjo se je območje nekdanjih kmetijskih površin že v nekaj letih spremenilo v 50 ha veliko sladkovodno močvirje. Z mozaikom na novo ustvarjenih življenjskih prostorov je iz leta v leto naraščalo tudi število mokrišč, primernih za mnoge živalske vrste. Favnistično podobo rezervata dopolnjujejo kamarški konji in pašno govedo, ki s pašo dodatno prispevajo k ohranjanju vegetacijskega ravnovesja različnih habitatov. Obiskovalcem rezervata je na voljo urejena parkovna infrastruktura, ki omogoča doživljanje narave iz neposredne bližine brez motenj za živi svet. Po obrobju renaturiranega območja poteka krožna učna pot, po kateri se od Centra za obiskovalce, mimo »Račjega muzeja«, lahko sprehodimo do trinadstropne

centralne opazovalnice »Marinetta«. Od opazovalnice nas pot mimo morskega močvirja ob kanalu Quarantia vrne na izhodišče, kjer lahko v muzejski okrepčevalnici »Pet-tirosso« ob osvežilni pijači in prigrizku strnemo prijetne občutke ter dopolnimo svojo ornitološko beležnico. Ob poti stojijo številne interpretacijske table z izobraževalno vsebino in posebej za opazovanje ptic prirejeni leseni za-stori z opazovalnimi linami.

Deželni naravni rezervat na izlivu Soče, s katerim upravlja Zadruga Mosaico, je za številne obiskovalce prek celega leta odprt od zgodnjih jutranjih ur do sončnega zahoda. V centralnem delu rezervata (Isola della Cona) se razteza območje močvirnih travnikov. Območje, ki se z vodo napaja iz arteških vodnjakov in z dežjem, v času spomladanske in jesenske selitve privablja večje jate pobreznikov. Vsakomur se bodo globoko v spomin vtisnili prizori togotnikov (*Philomachus pugnax*), kozic (*Gallinago gallinago*) in številnih vrst prodnikov (*Calidris spp.*), ki pobirajo žuželke z vodnih površin poplavljenih travnikov. Tudi ob večšinah, ki jih uprizarjajo veliki in mali škurhi (*Numenius arquata*, *N. phaeopus*), črnorepi kljunači (*Limosa limosa*) in različne vrste martinčev (*Tringa spp.*), ko s tankimi, dolgimi ali ukrivljenimi kljuni po razmočeni tleh brskajo za deževniki in drugimi nevretenčarji, ne boste ostali ravnodušni. Na podlagi spremljanja stanja naravnih vrednot v rezervatu strokovna ekipa Biološke postaje Isola della Cona določa najprimernejši čas pred začetkom gnezditve, ko upravljalci rezervata s pomočjo zaporničnih sistemov začnejo s postopnim nižanjem vodne gladine na območju. Nad vodno površino vzniknejo blatni otočki, na katerih gnezdi prva pari polojnikov (*Himantopus himantopus*), večje travnate površine, obdane z vodo, pa zasedejo pribe (*Vanellus vanellus*). Poleti je območje posejano z malimi belimi čapljami (*Egretta garzetta*); sive gosi (*Anser anser*), ki se s speljanimi mladiči hranijo na travnatih površinah, pa celoto zaokrožijo. Drugačno podoba kaže renaturirano območje na južni strani »Marinetta«. Osrednje območje z globoko vodo ob robovih obdajajo sestoji trstičja, proti strugi reke Soče pa vodna površina postopoma prehaja v močvirne pašne travnike. Posebej je območje zanimivo v zimskih mesecih, ko vodno lečo prekrije na tisoče vodnih ptic,

predvsem rabe. Najštevilčnejše so zastopane mlakarice (*Anas platyrhynchos*), kreheljci (*Anas crecca*), rabe žličarice (*Anas clypeata*) in čopaste črnice (*Aythya fuligula*). V zimskih mesecih proti večernim uram za zvočno kuliso in nepozabno doživetje poskrbijo še beločele (*Anser albifrons*), sive (*A. anser*) in njivske gosi (*A. fabalis*), ki v velikih jatah dobesedno padajo na vodno gladino. V trstičju gnezdi čapljice (*Ixobrychus minutus*), obrežna vegetacija pa daje primerno zavetje tudi liskam (*Fulica atra*), zelenonogim tukalicam (*Gallinula chloropus*) in malim ponirkom (*Tachybaptus ruficollis*).

Najbolj vztrajni se boste odpravili še na izlivni del rezervata. Nekaj kilometrov dolga pot vas po levem bregu reke Soče popelje skozi gozd črne jelše (*Alnus glutinosa*) mimo rečnih lok, poplavljenih trstič in pašnikov do morskih močvirij in muljastih tal s halofitno vegetacijo na skrajnem južnem delu rezervata (Punta Spigolo). Proti morju se odpre pogled na širok bibavični pas z obsežnimi poloji, ki pokrivajo skoraj tretjino površine naravnega rezervata. Na ustju reke je dno blatno ali peščeno, pokrivajo pa ga preproge alg in »travniki« morske trave (*Zostera noltii*). Od leta 1996, ko je bil z razglasitvijo rezervata prepovedan tudi lov, število vodnih ptic, čapelj in pobreznikov, ki tukaj najdejo svoj mir, iz leta v leto narašča. Desettisočglave jate žvižgavk (*Anas penelope*), spremenljivih prodnikov (*Calidris alpina*)... Ne bova več naštevata, pridite in se prepričajte.

Danes je dolgoletni trud velikega števila zanesenjakov, ki so soustvarjali rezervat, poplačan. Še več, Deželni naravni rezervat na izlivu Soče je postal modelni primer sožitja človeka z naravo. ●

Informacije:

Telefon: +39 0432 99 81 33
 Fax: + 39 0432 99 70 21
 e-mail: segreteria@consorzioilmosaico.org
<http://www.riservanaturalefoceisonzo.it/>
<http://www.foceisonzo.it/>
<http://www.isoladellacona.it/>
<http://www.parks.it/riserva.foce.isonzo/index.html>
<http://www.apegiramondo.it/>

4: Kamarški konji za rezervat niso pomembni le zaradi svojega videza. S pašo vzdržujejo pomembna bivališča za ptice.
 foto: Kajetan Kravos

5: Podobne prizore lahko srečate celo med oddihom ob osvežilni pijači. Mala bela čaplja (*Egretta garzetta*) med lovom.
 foto: Kajetan Kravos

6: Ustje Soče pozimi preplavijo spremenljivi prodniki (*Calidris alpina*), ki jih privabi obilica hrane.
 foto: Kajetan Kravos

7: Pregledna karta območja naravnega rezervata ob izlivu Soče.

Škocjanski zatok v prihodnje // Nataša Šalaja

1: Spremenljivi pro-dniki (*Calidris alpina*) se na jesenski selitvi redno ustavljajo v Škocjanskem zatoku, posamezni tam ostanejo tudi čez zimo. V zimskem perju izgubijo »črne trebuhe«. foto: Kajetan Kravos

2: Ena izmed številnih organiziranih delavnic za izmenjavo izkušenj s tujimi partnerji. foto: Neil Cowie

3: Umetniška upodobitev Škocjanskega zatoka v prihodnosti. risba: dr. Fabio Perco

Medtem ko Škocjanski zatok čaka na začetek habitatnega in parkovnega urejanja, zaposleni v rezervatu v sklopu projekta LIFE zaključujemo prvi načrt upravljanja rezervata za obdobje do leta 2008. Načrt vsebuje vse izbrane rešitve, ki smo jih skupaj z zunanjimi strokovnjaki in predstavniki okoljskega ministrstva pridobili iz strokovnih podlag ter rezultatov raziskav in monitoringa, ki v zatoku potekajo že več kot pet let. Ne omejen zgolj na rešitve, marveč v čas in prostor natančno umešča vse aktivnosti, ki so potrebne za ureditev in upravljanje rezervata. Hkrati opredeljuje vse posege, ki bodo po ureditvi nujni za vzdrževanje habitatov in opreme, pa tudi vse aktivnosti, namenjene raziskavam, izobraževanju, oddihu, rekreaciji, promociji in financiranju rezervata. Skratka, ta načrt bo za nas do leta 2008 osnovno vodilo pri nadaljnjem delu.

Nastajati je začel v lanskih vročih poletnih dneh, ko sta nas obiskala kolega iz partnerske organizacije RSPB Škotska, Neil Cowie in Dave Beaumont. Oba sta strokovnjaka s področja priprave načrtov upravljanja in njihovega uresničevanja. Vročina nas ni motila, ko smo skupaj določali jasne cilje upravljanja. Njune bogate izkušnje so bile pri pripravi našega prvega načrta več kot dobrodošle.

Rada bi vam predstavila nekaj najbolj zanimivih aktivnosti iz načrta, ki tvorijo jedro urejanja rezervata. Pa začnimo z najpomembnejšim delom rezervata, brakično laguno. Odstranitev 200.000 kubičnih metrov blata iz lagune do konca prihodnjega leta je ena najbolj pomembnih in najdražjih predvidenih aktivnosti. V okviru priprav na začetek čiščenja lagune pa bo treba opraviti še mnoga dela. Med njimi bo najbolj obsežna ureditev deponije za sediment na bližnji Ankaranski bonifiki, skupaj s cevovodom. Laguno bo čistil plovni bager, ki sediment odkopava in meša z vodo, nastalo blato pa se po cevovodu prek črpalnih postaj prečrpava na deponijo. Na morskem kanalu

bomo vgradili zapornice za dvigovanje ali zniževanje vodne gladine. Le-to bo nujno za varstvo gnezdečih ptic v laguni pred nenadnimi dvigi gladine ob nalivih in visokih plimah.

Sočasno s poglobljanjem lagune bomo oblikovali tudi sekundarne kanale in robne habitate: poloje, višja slana muljasta tla in gnezditvene otočke, ki jih bodo naselile slanljubne rastline, predvsem slanuše enoletnice in trajnice. Tehnično bo oblikovanje robnih habitatov potekalo s postavitvijo posebnih pregrad, s katerimi bomo zamejili območje bodočih habitatov in potem za te pregrade prečrpali dovolj kakovostno blato. Na posebej pripravljenih mestih bomo sadili obmorski loček (*Juncus maritimus*) ter nekatere druge redke vrste slanuš kot npr. obmorski lan (*Linum maritimum*), klasnato tavžentrožo (*Centaureum spicatum*) in Cornutijev trpotec (*Plantago cornuti*). Deli poljevin in določeni otočki bodo urejeni posebej za dve najpomembnejši gnezditvi teh območij – beločelega deževnika (*Charadrius alexandrinus*) in malo čigro (*Sterna albifrons*), pričakovati pa je tudi navadno čigro (*Sterna hirundo*). Za beločelega deževnika bomo razrast slanuš enoletnic omejili s plastično folijo, ki jo bomo položili v podlago.

Bertoško bonifiko bomo preoblikovali v sladkovodno močvirje, zelo podobno tistemu na izlivu Soče, obrobje pa bo namenjeno obiskovalcem. Središče dogajanja bo seveda v informacijskem centru, kjer boste lahko zvedeli vse o Škocjanskem zatoku in dobili izčrpne informacije o drugih mokriščih v severnem Jadranu, pa tudi o mestu Koper. Poleg tega boste lahko v miru posedeli s prijatelji in si privoščili osvežilen napitek. Pogled na sladkovodni del rezervata se vam bo ponujal tako v informacijskem centru kot tudi v opazovalnici, od koder boste lahko opazovali življenje v laguni. Za prebivalce Kopra bomo posebej uredili dostop iz mesta, kjer bo boljši razgled na laguno omogočal

nekoliko dvignjeni opazovalni stolp. Živi svet boste lahko od blizu občudovali s krožne učne poti, ki bo potekala po obrobju bonifike. Na najbolj razglednih mestih jo bomo razširili v opazovališča, kjer boste lahko opazovali ptice in druge živali, poslušali vodnika ali pa le prislunili šumenju trstičja, pesmi ptic in za hip pozabili na vsakdanje težave.

Približno 11 hektarjev veliko območje severne bonifike bo preurejeno v odprto vodno površino z globinami vode od 10 do 100 cm. Zato bomo izkopali členovito oblikovano depresijo z jarki, zalivčki, vodnimi okni in dvignjenimi površinami znotraj bodočega trstičja. Pri tem bo po izračunu projektantov izkopanih skoraj 40.000 kubičnih metrov humusa in zemlje, ki ju bomo uporabili za izdelavo zastiralnih nasipov med habitati in krožno učno potjo na obrobju. Na območju plitve vode bomo oblikovali niz majhnih otočkov. Trstičje se bo predvidoma razprostiralo na 4-5 hektarjih, zasadili pa ga bomo najprej s koščki rizomov, po potrebi pa tudi s potaknjenci. Ta del rezervata bo prednostno namenjen gnezdenju čapljice (*Ixobrychus minutus*) in drugih vrst ptic s podobnimi ekološkimi zahtevami, pa tudi za vodne ptice na selitvi in prezimovanju.

Na južnem delu bonifike bomo oblikovali 12 hektarjev vlažnih in močvirnih travnikov. Ti bodo urejeni za gnezdenje polojnika (*Himantopus himantopus*), rabili pa bodo tudi kot selitvena postaja in prezimovališče za nacionalno pomembne populacije vodnih ptic, kot sta žvižgavka (*Anas penelope*) in rasa žličarica (*Anas clypeata*). Med izvedbo del bo zasutih nekaj obstoječih namakalnih jarkov na tem območju, drugi jarki pa bodo očiščeni in usposobljeni za pretok vode. Travniki bodo od območij s stalno vodo ločeni s členovito oblikovanim nasipom, ki bo hkrati omogočal tudi poplavljanje travnikov v gnezditvenem obdobju, pa tudi ločeno upravljanje obeh območij. Preobrazba

sedanjih ruderalnih površin v načrtovane vlažne in močvirne travnike bo potekala več let z različnimi upravljaljskimi aktivnostmi. Med temi naj omenim dosajevanje travnikov s semeni, pridobljenimi na pravih vlažnih travnikih, košnjo in pašo pa tudi reguliranje vodnega nivoja. Pašne živali bodo seveda dodatna privlačnost za obiskovalce, v začetnem obdobju pa nameravamo vzpostaviti majhno čredo istrskega goveda in istrskih oslov.

Sladkovodno močvirje na bonifiki se bo napajalo iz levega razbremenilnika reke Rižane, imenovanega Ara, ki teče vzdolž območja in se izliva v laguno. Zato bodo vzporedno z najglobljim jarkom, ki poteka čez južni del bonifike, na Ari vgrajene zapornice, prek katerih bo voda odtekala na bonifiko. Tik pred izlivom Are v laguno bo zgrajen prag, namenjen zagotavljanju višjega nivoja vode za zadostno prelivanje v sladkovodni del rezervata. Zapornice, cevi in sifoni bodo potrebni tudi znotraj sladkovodnega močvirja za regulacijo vodnega nivoja na posameznih območjih bonifike. Spomladi 2005 načrtujemo zaključek gradbenih del in takrat bomo bonifiko prvič poplavili. V severnem delu bodo habitati nastali po naravni poti. Po nekaj letih se bomo lotili upravljaljskih del, h katerim sodijo čiščenje jarkov, vzdrževanje objektov, upravljanje sestojev trstičja in vrbovja, nadzor in čiščenje vegetacije na otočkih in podobno.

Vsa velika gradbena dela bodo opravljali na razpisih izbrani izvajalci. Naša glavna naloga bo dnevni naravovarstveni nadzor med izvedbo del, ki bo pri oblikovanju habitatov bistven. Pri tem nam bodo pomagali izkušeni kolegi iz rezervata ob izlivu Soče, ki nam že več kot desetletje svetujejo pri načrtovanju ureditve zatoka. Do začetka nas loči le še pridobitev gradbenega dovoljenja. ●

Projekt »LIFE Kosec«

//Polona Sladič

1: Tudi porečje Nanoščice je pomembno zaradi močne populacije kosca (*Crex crex*). Zaradi zaraščanja pa njihovo število upada. V okviru projekta tu načrtujemo, da na 25 hektarih ponovno vzpostavimo in ohranimo habitat, primeren za kosca. foto: Polona Sladič

2: Eden izmed ukrepov za ohranjanje kosca je tudi promocija pticam prijaznega načina košnje. risba: Marjan Vaupotič

3: Za uspešno renaturacijo travnikov je poleg ornitološkega znanja nujno potrebno še znanje kmetijskih strokovnjakov in izvajalcev dela na terenu. foto: Polona Sladič

4: Z gromovjem zaraščeni travnik je bilo treba za njegovo ponovno oživitve »zmulčati«. foto: Andrej Medved

Zakaj projekt »Life Kosec«?

Kosec (*Crex crex*) je na Rdečem seznamu gnezdilcev uvrščen med vrste, katerih obstanek v Sloveniji ni verjeten, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej. Glede na kriterije sistema razvrščanja ptic evropske varstvene pozornosti SPEC (*Species of European Conservation Concern*) je kosec uvrščen v kategorijo SPEC 1. Slovenija se je z vstopom v Evropsko unijo zavezala k uresničevanju zahtev *Ptičje direktive*, katere osnovni namen je varovanje vseh prostoživečih vrst ptic na ozemlju EU, z izjemo Grenlandije. Tako je v okviru te direktive tudi Slovenija razglasila posebna zaščitena območja (*Special Protected Areas – SPA*), na katerih bo potekalo aktivno varovanje ptic. Kosec je odločilno vplival na določitev osmih SPA-jev v Sloveniji. Nezanemarljiva je tudi vzpodbuda Evropske unije, ki s svojim finančnim orodjem, imenovanim *Life-Narava*, podpira projekte, namenjene uresničevanju določil *Ptičje direktive* in *Direktive o habitatih*.

Če tem dejstvom dodamo še DOPPS ovo iniciativo izpolnjevanja svojega poslanstva, dobimo projekt »Vzpostavitev dolgoročnega varstva kosca *Crex crex* v Sloveniji«. S tem ko bomo vzpostavili ugodne razmere za varstvo kosca kot občutljivega predstavnika travniških ptic, bomo hkrati omogočili lažje preživetje tudi drugim travniškim vrstam ptic.

Namen projekta

Glavni cilj projekta je priprava in oblikovanje ukrepov, ki bodo zagotovili dolgoročno uspešno varstvo kosca in zaustavili upadanje števila te in drugih travniških vrst ptic.

Pripravili bomo akcijski načrt, ki bo nekakšna osnova za varovanje kosca v Sloveniji. Pri izdelavi načrta bomo upoštevali tako znanje in izkušnje o zaščiti te vrste ptic, pridobljene v Sloveniji, kot tudi izkušnje strokovnjakov drugih evropskih držav. V akcijskem načrtu bodo definirani de-

javniki ogrožanja ter na podlagi le-teh predlagane rešitve in ukrepi, ki bodo omogočili dolgoročno varovanje in zaščito vrste.

Načrt bo vseboval predloge za ustrezno upravljanje travnikov. V preteklosti je kosec našel ugoden prostor za gnezdenje na ekstenzivnih travnikih, zato v okviru projekta pozivamo kmete k ekstenzivnemu, torej koscu prijaznemu načinu gospodarjenja s travniki. Pri tem sta predvsem pomembna čas (po 15. juliju) in način košnje; slednji mora omogočati v skrajnem primeru beg pred kosilnico po še nepokošeni travi. Ker takšno upravljanje ne omogoča konkurenčnosti, bomo v okviru projekta pripravili predloge ukrepov za Slovenski kmetijsko okoljski program. Na tej podlagi bodo kmetje lahko pridobili dodatna denarna nadomestila za koscu prijazno upravljanje travnikov.

Aksijski načrt bomo predstavili tudi Ministrstvu za okolje, prostor in energijo ter Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Poleg tega pa bodo z načrtom seznanjene tudi lokalne avtoritete ter kmetijski svetovalci na projektnih območjih. Pomembna naloga projekta je izobraževanje in obveščanje splošne javnosti. V ta okvir sodijo predavanja in nočne ekskurzije ter objavljane dogodkov v različnih medijih. Za kmetijske svetovalce in kmete bomo organizirali posebne delavnice, katerih namen je poleg informiranja in svetovanja tudi izmenjava izkušenj in predlogov. Pripravili smo pisno gradivo o koscu, kjer je predstavljeno koščevo leto in kjer je razložen pomen predlaganega načina košnje. Pozabili nismo niti na bodoče kmete, politike, ornitologe, učitelje itd. Organizirali bomo ekskurzije za otroke na območju Ljubljanskega barja in predavanja za osnovnošolske otroke. Za predšolske otroke pripravljamo pobarvanko z naslovom »Kosec in prijatelj«, v pripravi pa je tudi spletna stran o projektu.

Dejavniki ogrožanja

S projektom želimo vplivati na dejavnike, ki ogrožajo preživetje kosca, in čimbolj ublažiti njihov vpliv. Dolgoročno preživetje kosca najbolj ogroža sodoben način upravljanja travnikov. V preteklosti so bila na predelu Ljubljanskega barja, Cerkniškega jezera in Nanoščice obširna travna območja. Vzreja živine je za lokalne kmete pomenila glaven vir zaslužka in hrane. Pokošeno travo so uporabili za krmo in za steljo. Travniki so bili redno košeni, torej vzdrževani,

Predvidena velikost projektnega območja je približno 50 ha. Delno bomo zemljišča zakupili, delno pa kupili od zasebnih lastnikov. Na teh travnikih bomo vzpostavili poskusno posestvo, kjer bodo travniki upravljani na koscu prijazen način in kjer naj bi se izpopolnjevale predlagane upravljalne smernice.

Cerkniško jezero ali tudi Cerkniško polje z največjim presihajočim jezerom v Sloveniji je drugo najpomembnejše koščevo gnezdišče v Sloveniji. Jezero običajno presahne poleti in konec zime, za kosca pa so pomembni predvsem travniki na vzhodnem in južnem delu jezera, ki jih zaradi vlage pozno kosijo. Številčnost kosca na tem območju letno spremljamo že več let; opazno je veliko nihanje, ki je odvisno tudi od višine vode med samim štetjem. Število koscev niha od 60 – 100. Ob popisu 2004 je bilo naštetih 60 pojočih samcev. V zadnjih letih je zaznati zaraščanje na obrobni delih jezera in razraščanje trstičja na poplavnem področju, oboje pa prispeva h krčenju koščevega gnezditnega območja.

Na tem projektnem območju bomo kupili za približno 100 ha travnikov, ki jih bo po izteku projekta upravljal Notranjski regijski park.

Porečje Nanošćice sodi v spodnji del Pivške kotline. Tudi to porečje je pomembno zaradi močne populacije kosca. Zaraščanje travnikov je povzročilo upad števila samcev. Najbolj mu godijo travniki med Landolom in Malim Otokom, kjer populacija kosca obsega od 20 - 40 pojočih samcev.

Tudi na tem projektnem območju na površini približno 25 ha potekajo akcije projekta, z namenom ponovno vzpostaviti in ohranjati za kosca primeren habitat.

Partnerja in sofinancerji v projektu

Partner pri projektu je Občina Cerknica, ki se je v preteklosti že izkazala na področju varovanja narave, in sicer z razglasitvijo Notranjskega regijskega parka. V okviru projekta bo organizirala nakup zemljišč na območju Cerkniškega jezera. Pridobljena zemlja bo predana Notranjskemu regijskemu parku, ki bo z ustreznim upravljanjem zagotovil koscu in drugim ptičjim vrstam primeren habitat. Drugi partner je Mestna občina Ljubljana (MOL), ki se zaveda pomembnosti Ljubljanskega barja za svoje prebivalce. V okviru projekta bo MOL poskrbela za organizacijo delavnic in promocijo projekta na lokalni ravni.

Sofinancerja projekta sta tudi Ministrstvo RS za okolje, prostor in energijo ter Občina Postojna, ki sta v svojem proračunu načrtovala sredstva za podporo tega in drugih naravovarstvenih projektov.

Letos je bil opravljen vseslovenski popis kosca. Na podlagi zbranih podatkov ocenjujemo njegovo populacijo na 400 pojočih samcev (ob popisu pred petimi leti 590 pojočih samcev). V naslednjih letih bomo populacijo kosca v Sloveniji letno spremljali predvsem na Posebnih območjih varstva, pomembnih za kosca. S tem bomo posredno spremljali tudi uspešnost uresničevanja akcij projekta, katerih namen je ponovno povečanje števila te travniške ptice. ●

s tem pa je bil vzpostavljen primeren habitat za kosca ter druge travniške ptice. Sobivanje s človekom je bilo varno. Vendar pa tradicionalno kmetijstvo za večino kmetov ni več donosno in tudi drugi socialno-ekonomski vplivi so postali razlog za opuščanje košnje. Vse to je vodilo k zaraščanju travnikov z grmovjem in gosto travo. Ustvaril se je za kosca neprimeren habitat.

Drugo, nasprotno stran predstavlja intenzifikacija kmetijstva, ki je bila v preteklosti spodbujena s kmetijsko politiko. Dejavniki, ki so škodljivo vplivali na koščevo habitat in njegovo dolgoročno preživetje, so naslednji:

- Travniki so bili preorani in spremenjeni v žitna in koruzna polja.
- Na območjih, kjer pridelava sena ni bila rentabilna in se je v preteklosti navadno kosilo kasneje, so se kmetje problemu revnega pridelka želeli ogniti z rednim gnojenjem travnikov. Le-to je omogočilo zgodnjo košnjo in večjo pridelavo sena.
- Ne smemo zanemariti pomena izsuševanja vlažnih travnikov. To neposredno vpliva na spremembo koščevega habitata in posredno na vzpostavitev razmer za nadaljnjo intenzivno obdelavo zemlje.
- Zaraščanje travnikov in intenziven način kmetijstva sta povzročila krčenje za kosca primerne habitata in s tem tudi gnezditvenega prostora.

Projektna območja

Projekt bo potekal v treh projektnih območjih. Vsa so razglašena kot SPA. Njihova skupna površina znaša približno 180 ha. Na njih bodo upoštewane upravljalne smernice, ki bodo del nacionalnega akcijskega načrta.

Ljubljansko barje je približno 180 km² velika ravnica na južnem delu Ljubljanske kotline, ki leži na nadmorski višini okoli 300 m. Nastala je z rečnimi nanosi naplavin na pogreznjeno matično kamnino. Osuševanja v preteklosti so omogočila preoblikovanje v kulturno krajino z ekstenzivno in tudi intenzivno kmetijsko rabo. Ta velika negozdna površina, predvsem pa pozno košeni travniki, imajo za ptice velik pomen. Ljubljansko barje je z vidika kosca najpomembnejše območje v Sloveniji, saj tu gnezdi največja populacija kosca pri nas. Ob popisu leta 1999 smo jih našli 250, leta 2004 pa 105.

Mladinski ornitološki raziskovalni tabor »Ptuj 2004«

//Damijan Denac

1: Celodnevni monitoring kolonije navadne čigre (*Sterna hiroido*) na Ptujskem jezeru nam je razkril marsikatero ekološko zanimivost. Med drugim smo ugotovili enega od vzrokov za slab gnezditveni uspeh čiger na umetnih gnezdiščih.
foto: Simon Komar

2: Terensko delo je brez vrednosti, če ni načrtovano in podatkov ne obdelamo ter ovrednotimo. Eden glavnih ciljev tabora je navajanje mladih na strokovno pisanje in objavlanje rezultatov.
foto: Damijan Denac

3: Večina mladih raziskovalcev se na taborih prvič sreča z izjavami »v živo« pred kamerami in mikrofoni. Dragocene izkušnje jim bodo pri naravovarstvenem delu v prihodnje prišle še zelo prav.
foto: Damijan Denac

Raziskovalni tabori so nepozabno doživetje za mlade udeležence in mentorje. V tednu dni se stekje prijateljstva, v ustvarjalnem ozračju se rojevajo nove ideje, uresničujejo se vizije. Pri tem ni pomembno le navajanje mladih na pravilno opravljanje raziskovalnega dela, pisanje poročil, ornitoloških beležnic in strokovnih člankov. Mladi si izoblikujejo tudi vrednote in dobio navdih, kar je še posebno pomembno za njihovo nadaljnje delo.

Letos so nas med 28. junijem in 5. julijem na DOPPSovem 10. zaporednem mladinskem ornitološkem taboru gostili na OŠ Breg na Ptujju. Na voljo smo imeli sodobno računalniško učilnico, tuše s toplo vodo, skratka vse, kar smo si zaželeli. Bojazni za prihodnost slovenske ornitologije, sodeč po letošnjih udeležencih, ni. Sedemnajst ornitologov, starih med 12 in 18 let, je mentorje vedno znova presenečalo z znanjem, vztrajnostjo in voljo do dela. V medsebojnih »bojih« poznavanja latinskih imen se je izkazalo, da so med njimi tudi takšni, ki znajo na pamet kar cel imenik ptic zahodne Palearktike in še precej več. Do živega jim ni prišlo niti vsakodnevno delo od zore do pozne noči in le enega od mentorjev sem slišal reči »hvala Bogu«, ko je ob 4.30 ugotovil, da dežuje in mu tako ne bo treba vstati za jutranji teren.

Popis bele štorcklje, naš skupni projekt, se je izkazal predvsem kot izjemen vzdržljivostni in navigacijski preizkus, saj dva tisoč kilometrov po Sloveniji v treh dneh zagotovo ni mačji kašelj, še posebno ob dejstvu, da so gnezda marsikje v regijah, kjer Atlas Slovenije odpove že na začetku. Goričko že sodi mednje. S skupnimi močmi nam je veliko dejanje kljub vsemu uspelo. Maja Marčič in Simon Komar sta na zaključni predstavitvi več kot osemdesetim gostom predstavila gnezditvene parametre bele štorcklje za celotno Slovenijo! Matjaž Kerček, Ivan Kljun, Mirko Silan in Tom Strojnik so na Dravskem polju opravili raziskavo poljskega in čopastega škrjanca in skušali ugotoviti, kateri dejavniki razmejujejo naselitev ekološko sicer sorodnih škrjancev. V Slovenskih goricah je kvantitativni popis ptic kulturne krajine na petindvajset kvadratnih kilometrov velikem območju opravljala skupina, v kateri so bili Jurij Hanžel, Bar-

bara Zakšek, Jan Vodovnik in Klarisa Sipoš pod vodstvom Luke Božiča. Odkrili so visoke gnezditvene gostote rjavega srakoperja, zelene žolne, smrdokavre in malega detla, kar kaže, da so Slovenske gorice zelo pomembno območje za značilne vrste kulturne krajine. Med njimi velja posebej omeniti smrdokavro, ki je pri nas močno ogrožena vrsta. S kulturno krajino v Halozah se je spopadla Urša Koče, kjer je iskala plotnega strnada z ekipo v sestavi Rok Rozman, Tilen Basle in Matjaž Premzl. Pojavljanje te v Mediteranu sicer razširjene vrste je bilo za Haloze že znano, vendar so bili podatki doslej skopi. Pojavljanje plotnega strnada so potrdili na petih lokalitetah, le navigacijskemu sistemu GPS pa se lahko zahvalijo, da so se vsak dan tudi uspešno vrnili s terena. Dominik Bombek je izkoristil poznavanje terena in nadaljeval raziskavo kmečke lastovke v starem delu Ptujja ter zbral dovolj zanimivih podatkov za objavo članka. Pri tem so mu pomagale Maja Slak, Klavdija Lovrenko in Nastja Čremožnik. Z metodo celodnevnega monitoringa sem seznanil svoje udeležence, že omenjena Majo in Simona ter Davida Vujinoviča in Lizo Mraz. Posvetili smo se navadni čigri, kritično ogroženi vrsti v Sloveniji, ki pri nas gnezdi le v Sečoveljskih solinah in na Ptujskem akumulacijskem jezeru. Napravili smo raziskavo prehranjevalne dinamike navadne čigre na koloniji na Ptujskem jezeru in ugotovili, katera mesta so za čigre najpomembnejša pri iskanju hrane.

Predzadnji dan tabora smo v celoti namenili obdelavi rezultatov, pisanju poročil ter pripravi javne zaključne predstavitve dela. Tega dne nas je obiskala tudi ekipa TV Slovenije in na taboru posnela krajšo oddajo; na sporedu bo jeseni. Mladi so suvereno predstavili svoje delo in z znanjem ter nastopi navdušili občinstvo. Seveda ne morem zaključiti, ne da bi pohvalil pevsko točko Uršine skupine. Ocenjujem, da je bil tabor izjemno uspešen in se zahvaljujem vsem, ki so pripomogli pri njegovi izvedbi: družbi Mobitel, Mestni občini Ptuj, Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport ter Zvezi za tehniško kulturo Slovenije. Za uporabo šole se iskreno zahvaljujem ravnateljici OŠ Breg in profesorju Dominiku Bombeku, ki je prevzel precejšnji del organizacije tabora. Najboljšo reklamo si tokrat zasluži gostišče »pri Tonetu« Svehšku, kjer so nam zagotovili dnevno prehrano. Kljub temu da smo imeli večerjo po dogovoru ob sedmi uri, nismo ostali lačni niti takrat, ko smo se vrnili s terena ob enajstih zvečer, pa tudi gledali nas niso preveč jezno.

Mentorji posvečamo izobraževalno delo gospodu Vekoslavu Lašiču, ki povsem prostovoljno in z izjemno ljubeznijo že več kot desetletje s svojimi filmi odpira vrata v čudežni svet narave generacijam mladih. ●

V svet za izkušnjami

//Nataša Šalaja

Konec julija smo se štirje zaposleni z DOPPS-a odpravili na izobraževalno potovanje v Veliko Britanijo. Obiskali smo RSPB (BirdLife partner v Veliki Britanji) v Angliji in na Škotskem, dve območji v upravljanju organizacije Wildfowl & Wetlands Trust (WWT) in nekaj lokalno zavarovanih območij. Istočasno so za nas potekali trije različni izobraževalni programi: Barbara Vidmar je pridobivala znanje s področja zbiranja sredstev in trženja, Polona Sladič pa s področja vodenja projektov LIFE in upravljanja koševih habitatov. Z Borutom Mozetičem sva obiskala nekaj naravnih rezervatov in dobila odgovore na mnoga vprašanja v zvezi z informacijskimi centri in drugimi objekti za obiskovalce, pa tudi z interpretacijo in izobraževanjem, saj se v Škocjanskem zatoku pripravljamo na tovrstne investicije.

Vsi smo kdaj pa kdaj obiskovalci naravnih območij, zato bi z vami radi delili izkušnje in doživetja s tega področja. Prvi dan smo obiskali naravni rezervat Paxton Pits, ki se razteza blizu mesta St. Neots, približno 80 km severno od Londona. Obsega okoli 75 ha travnikov, grmišč in predvsem jezerc, ki so nastala z izkopom gramoza. Rezervat je sicer izredno zanimiv, je pa brez dobre interpretacije, saj so oznake pomanjkljive in nejasne. Eden izmed pogostih naukov na poti je bil ta, da je bolj kot table, razstave in lepe slike za obiskovalce pomemben prijazen obraz v recepciji in prijazen sprejem. Prav to smo v največji meri izkusili v rezervatu Paxton Pits. Jim Stevenson, edini zaposleni v rezervatu, je s svojo predanostjo, prijaznostjo in visoko strokovnostjo očitno in popolnoma zapolnil nastalo interpretacijsko vrzel. Njegov način dela je bil prijazen obiskovalcem, hkrati pa dober za rezervat.

Interpretacija je seveda pomembna in ob prijaznih ljudeh še bolj učinkovita, česar se dobro zavedajo v organizaciji WWT. Njihovo poslanstvo je ohranitev mokrišč in njihove biotske pestrosti z velikim poudarkom na pticah, vendar sledijo drugačni strategiji kot DOPPS in drugi BirdLife partnerji. Z gojenjem velikega števila ogroženih vrst ptic v ujetni-

štvu so se za doseganje svojega poslanstva zatorej odločili za varstvo »ex-situ«, hkrati pa se v veliki meri osredotočajo na delo z ljudmi. Z odlično in bistveno dražjo interpretacijo ter izobraževalnimi programi poskušajo mokrišča približati ljudem v velikih mestih. Obiskali smo dva od njihovih devetih rezervatov (orig. Wetland Centre), in sicer Slimbridge in London. Celotno območje, ki je namenjeno obiskovalcem, tudi habitat, je v obeh urejeno kot velika razstava na prostem. V obeh predstavljajo različna mokrišča z vseh celin, ki jih naseljujejo tamkajšnje vrste. Oba rezervata odlikujejo domiselna interpretacija in čudovite zgradbe, v katere so vložili veliko denarja. Poleg dobrih idej pa je bil za nas izjemnega pomena obisk centrov "izza kulis" in srečanja z ljudmi, ki jih vodijo, kar daje popolnoma nov vpogled v realnost načrtovanja in vodenja centrov.

Zdaj pa še navdušujoča zgodba o tem, kako interpretacija narave lahko najde dober prostor tudi v urbanih območjih. Zaliv Morecambe je mednarodno pomembno območje za ptice na severozahodni obali Anglije, razglašeno tudi za ramsarsko lokaliteto. Pred dobrim desetletjem se je lokalna skupnost spopadala z resnimi gospodarskimi težavami. Območje je bilo dolga desetletja turistična destinacija in je nenadoma začelo izgubljati goste, ki so angleške plaže zamenjali z bolj privlačnimi v Sredozemlju in ob drugih toplih morjih. Sprememba podobe območja je bila edini način, kako pritegniti in ohraniti goste. Po nasvetu strokovnjakov iz RSPB so promenado v Morecambu med obnovitvenimi deli opremili z različnimi umetniškimi upodobitvami ptic, ki obiskovalce spremljajo na vsakem koraku in jih na zabaven način poučujejo o življenju ptic in njihovem varstvu. RSPB-jev poletni program dogodkov in ustrezna promocija zaliva kot ekoturistične destinacije sta goste pritegnila nazaj. Ptice so skupaj s programom postale osnovna turistična privlačnost. Najpomembnejše pa je verjetno to, da so domačini spoznali pomen območja, ga sprejeli za svoje in prevzeli odgovornost za ohranitev naravnega bogastva pred svojim pragom.

Potovanje je bilo uspešno, saj smo našli odgovore na vprašanja o načrtovanju in vodenju parkovne infrastrukture v zatoku. Izkazalo se je, da kakovost informacijskega centra oziroma interpretacije v njem ni odvisna od količine razpoložljivih sredstev, pač pa od pravih ljudi in idej, ki premikajo svet! Slednje imamo in po vrnitvi domov smo z veseljem zavihali rokave. ●

1: Opazovanje ptic po angleško: iz pokrite opazovalnice z veliko udobja v rezervatu Paxton Pits. foto: Borut Mozetič

2: Organizacijo WWT odlikujejo domiselna interpretacija in izobraževalni pripomočki. foto: Borut Mozetič

Monitoring populacij izbranih vrst ptic // Borut Rubinič

1: Organizirana štetja ptic so vedno priložnost za izobraževanje mladih. Terenskih veččin se naučijo od izkušenih ornitologov.
foto: Damijan Denac

2: Koliko velikih žagarjev (*Mergus merganser*) prezimuje pri nas? Vprašanje, na katero lahko odgovori le 300 ornitologov skupaj po opravljenem zimskem štetju vodnih ptic. In še odgovor: 190.
foto: Peter Buchner

Slovenija se je z vstopom v Evropsko unijo zavezala k spoštovanju zakonov, ki veljajo na območju članic EU. Med pomembne dele zakonodaje EU sodijo določila različnih direktiv, med katerimi sta z vidika varstva narave najpomembnejši Direktiva o varstvu prostoživečih vrst ptic – 79/409/EEC, »Ptičja direktiva« in Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst – 92/43/EGS, »Habitatna direktiva«. Poleg omenjenih določil morajo vladne službe upoštevati še kopico konvencij in sporazumov, ki jih je Slovenija ratificirala v preteklosti, med katerimi naj omenim le najpomembnejše: Konvencija o biotski raznovrstnosti, Ramsarska konvencija o mokriščih, Bonnska konvencija, Bernska konvencija ter pred kratkim ratificirani Sporazum o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic. Poleg omenjenih mednarodnih obveznosti je Slovenija dolžna uresničevati tudi določila domače zakonodaje (zlasti določila Zakona o ohranjanju narave).

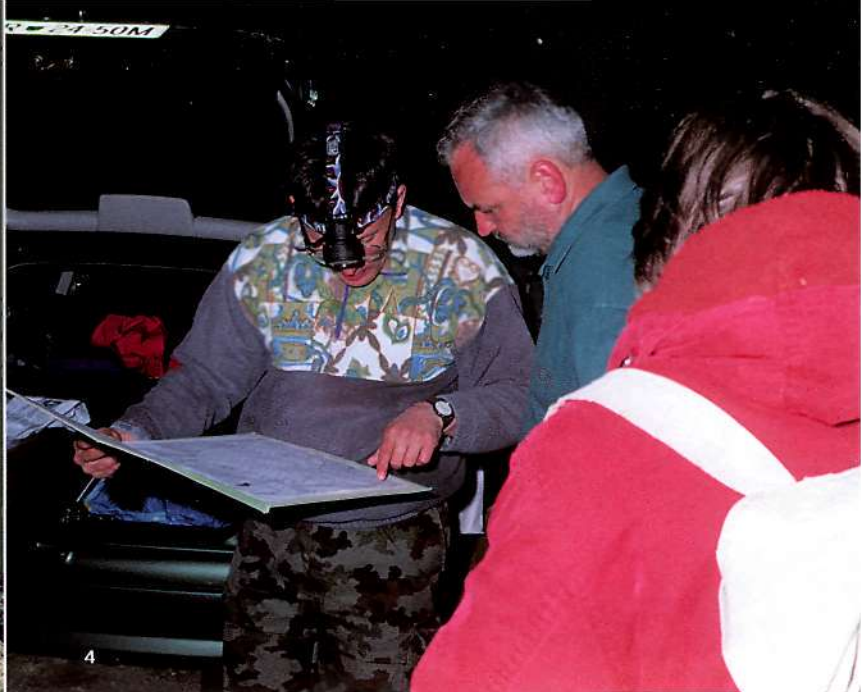
Suho zveneča določila niso le sama sebi namen, nasprotno, njihova uporabnost je postala očitna in spoštovanje smernic omenjenih mednarodnih obveznosti postaja zvezda stalnica slovenskega naravovarstva. Konkreten primer je monitoring populacij izbranih vrst ptic, ki ga DOPPS opravlja po naročilu Ministrstva za okolje, prostor in energijo (MOPE).

DOPPS že vrsto let načrtno zbira podatke o populacijah različnih vrst ptic na različnih območjih njihovega areala v Sloveniji. Zaradi različnih omejitev, predvsem števila popisovalcev in finančnih sredstev, s katerimi bi lahko pokrili vsaj najosnovnejše stroške popisov, smo v preteklih letih opravljali predvsem popise posebej zanimivih vrst, ki se jim je navadno posvetil predan raziskovalec, za sabo pa je potegnil še ožji ali širši krog prostovoljcev, ki so mu pomagali zbirati podatke na terenu. Nekateri izmed omenjenih popisov so bili po enem ali več letih ponovljeni, opravljeno je bilo večletno spremljanje stanja določene populacije – monitoring populacije. Primeri takih večletnih popisov so na pri-

mer popis velike uharice na Krasu, popis velikega skovika na Ljubljanskem barju, popis kozače, popis zlatovranke, popis navadne čigre in drugi. Opravljene so bile tudi obsežnejše akcije večletnih monitoringov določene vrste ali skupine ptic, popisi koscev (vseslovenski popis koscev z dvanajstletno tradicijo na Cerkniskem jezeru - t.i. »Crex night«), vseslovenski popis bele štoklje ter najobsežnejši redni vsakoletni monitoring ptic, v katerega je vsako leto vključenih prek 200 ljudi – Mednarodno zimsko štetje vodnih ptic (International Waterfowl Count – IWC). Slednjega po celem svetu že več let spodbuja mednarodna organizacija Wetlands International, v Sloveniji pa ga po njenih navodilih že 17. leto opravlja prostovoljci DOPPS.

DOPPS je obsežne popise ptic opravljal že v preteklosti in ima na strokovni osnovi obsežne izkušnje. Ne gre pozabiti precejšnje organizacijske zahtevnosti tako obsežnih popisov, kakršen je denimo vseslovenski popis kosca, ki v povprečju zahteva 216 terenskih dni, zgoščenih v mesecih juniju in juliju, ali pa zimski popis vodnih ptic, ki v enem samem koncu tedna zahteva usklajeno sodelovanje 200 do 300 ljudi (med njimi 15 lokalnih koordinatorjev štetja), da bi uspešno popisali vse vodne ptice na več kot 60 najpomembnejših odstotkih vseh vodnih površin v državi. Gre za strokovno brezhibno in po številu zbranih in kasneje obdelanih podatkov izjemno obsežno akcijo na nacionalni ravni, pri kateri sodeluje izredno veliko število zelo predanih prostovoljcev. Projekt tako velikih razsežnosti je mogoče uresničiti le s pomočjo velikega števila prostovoljcev, ki so nedvomno ključna moč našega društva.

Letošnje leto lahko štejem kot posebno prelomnico v zgodovini monitoringov populacij ptic v Sloveniji. V DOPPSu smo se namreč lotili obsežnega projekta monitoringa izbranih populacij ptic. V dveh letih bomo napravili prve popise 22 vrst, poenotena bo metodologija štetja. Izbor vrst (glej tabelo), ki smo jih popisovali v pravkar minuli sezoni letošnjega leta in jih bomo tudi v letu 2005, je bil na podlagi dodeljenih sredstev in števila razpoložljivih popisovalcev omejen na ptice, ki so po eni strani ogrožene, po drugi pa izjemno pomembne za spremljanje stanja ohranjenosti in zaščite narave na Posebnih zaščitnih območjih (Special Protected Areas – SPA). Ta območja so z vidika varovanja populacij ptic najpomembnejša v državi. V glavnem gre za vrste iz Priloge I (Annex I) Ptičje direktive, vrste, katerih varstvo nalaga Spo-

VRSTA	LETO	OBMOČJA (SPA)	POPISNI DNEVI
Bela štorlkja (<i>Ciconia ciconia</i>)	2004 in 2005	Vse območje gnezditve v Sloveniji	18
Kotorna (<i>Alectoris graeca</i>)	2004 in 2005	Triglavski narodni park, J obronki Trnovskega gozda in Nanos, Breginjski stol in Planja, Snežnik - Pivka	16
Beloglavi jastreb (<i>Gyps fulvus</i>)	2005	Triglavski narodni park, J obronki Trnovskega gozda in Nanos, Breginjski stol in Planja, Snežnik - Pivka	30
Mali klinkač (<i>Aquila pomarina</i>)	2004 in 2005	Krakovski gozd in Šentjernejsko polje	4
Sokol selec (<i>Falco peregrinus</i>)	2004 in 2005	Ostenja Posavskega hribovja, Kamniško-Savinjske Alpe in V Karavanke, J rob Trnovskega gozda in Nanos	26
Grahasta tukalica (<i>Porzana porzana</i>)	2005	Mura, Cerknjiško jezero, Dolina Reke	9
Mala tukalica (<i>Porzana parva</i>)	2005	Mura, Cerknjiško jezero	6
Kosec (<i>Crex crex</i>)	2004 in 2005	Vsa pomembnejša gnezdišča v Sloveniji	440
Beločeli deževnik (<i>Charadrius alexandrinus</i>)	2004 in 2005	Škocjanski zatok, Sečoveljske soline	2
Navadna čigra (<i>Sterna hirundo</i>)	2004 in 2005	Drava, Sečoveljske soline	24
Kozača (<i>Strix uralensis</i>)	2004 in 2005	Snežnik-Pivka, Kočevsko-Kolpa, Trnovski gozd	16
Velika uharica (<i>Bubo bubo</i>)	2004 in 2005	Kras, J rob Trnovskega gozda in Nanos	40
Veliki skovik (<i>Otus scops</i>)	2004 in 2005	Kras, Goričko	50
Podhujka (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	2004 in 2005	Kras, Snežnik-Pivka	20
Zlatovranka (<i>Coracias garrulus</i>)	2004 in 2005	Doli Slovenskih goric	8
Vodomec (<i>Alcedo atthis</i>)	2005	Drava	15
Srednji detel (<i>Dendrocopos medius</i>)	2004 in 2005	Mura, Krakovski gozd in Šentjernejsko polje, Kozjanski park - Dobrava - Jovsi	24
Hribski škrjanec (<i>Lullula arborea</i>)	2005	Kras, Goričko, Banjšice	40
Pisana penica (<i>Sylvia nisoria</i>)	2004 in 2005	Kras, Ljubljansko barje	24
Črnočeli srakoper (<i>Lanius minor</i>)	2004 in 2005	Krakovski gozd in Šentjernejsko polje	10
Belovrati muhar (<i>Ficedula albicollis</i>)	2004 in 2005	Mura, Drava, Krakovski gozd in Šentjernejsko polje	8
Vrtni strnad (<i>Emberiza hortulana</i>)	2005	Kras	10
Vse vrste prezimujočih vodnih ptic	2004 in 2005	Vse ključne vodne površine po Sloveniji	125

3: V okviru monitoringa smo letos popisali kotorne (*Alectoris graeca*) na območjih: Triglavski narodni park, J obronki Trnovskega gozda in Nanos, Breginjski stol in Planja ter Snežnik-Pivka.
foto: Peter Buchner

4: Popis koscev na Cerknjiškem jezeru, »Crex night«, ima že dvanajsetletno tradicijo. Prizor s »Crexove noči« leta 2001.
foto: Slavko Polak

Tabela: Vrste ptic, leta in območja popisov njihovih populacij ter predvideno število popisnih dni, potrebnih za uresničitev popisa.

razum o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic, ter vrste, pomembne za izpolnjevanje obveznosti Ramsarske konvencije. Pričujoči spisek vrst je šele začetek, gotovo pa je, da bo v prihodnosti še veliko obsežnejši; leti 2004 in 2005 lahko pomenita le odskočno desko za neprekinjeno spremljanje ptičjih populacij. To je proces, ki je že po svoji definiciji časovno praktično neomejen, z vidika smotrnosti samega početja pa traja vsaj deset let.

Jasno je, da brez vas, dragi ljubitelji ptic, terenski navdušenci, zavzeti prostovoljci in zagovorniki naravnih vrednot, ni

kakor ne bo mogoče opravljati tako zahtevnega dela. Zato vas - tiste, ki ste s svojim časom, energijo, zavzetostjo in ljubezenijo že prispevali k popisom ptic, pa tudi tiste, ki tega še niste poskusili, pa bi to v prihodnje želeli - vabim k nadaljnjemu sodelovanju. Izjemno bom vesel, če vas posebej zanima kakšna od vrst, navedenih v tabeli, in vas vabim, da mi to sporočite. Le skupaj nam bo uspelo ohraniti vsa čudovita bitja neba v naši bližini! Kontakt: borut.rubinic@dopps-drustvo.si ●

Pomoč poškodovanim in bolnim prosto živečim pticam

//Cvetka Marhold

1: Pri ravnanju s poškodovano sivo čapljo (*Ardea cinerea*) je potrebna izjemna pazljivost. V obrambi nam meri s kljunom naravnost v oči, zato jo, da se izognemo nesreči, vselej držimo tudi za vrat blizu glave.

foto: Damijan Denac

2: Mladiči sov zapustijo gnezda, še preden dobro letijo. Na sliki je mladič lesne sove (*Strix aluco*). Takšnega mladiča, kot je na posnetku, nikoli ne vzamemo iz narave, saj zanj še vedno skrbijo starši.

foto: Dušan Klenovšek

V naravi prosto živeče živali praviloma ohranjajo varno razdaljo do človeka. Verjetno je že vsak izmed nas srečal žival, ki je dopustila, da smo se ji povsem približali in jo celo vzeli v naročje. V takšnih primerih gre najpogosteje za poškodovane in bolne živali ter nemočne mladiče. Razumljivo je, da vsak ljubitelj ptic želi pomagati neboljenemu bitju. Pri tem je pomembno vedeti, v katerih primerih in kako je smiselno posredovati.

Pomagati smemo le poškodovanim in bolnim pticam, za katere vemo, da bodo po strokovni oskrbi in morebitnem začasnem bivanju v zatočišču zmožne samostojnega življenja v divjini. Preden pobereмо ptico, je potreben tehten premislek, ali je ni morda bolje pustiti v naravi. Zavedati se moramo, da je pomoč in zdravljenje mnogokrat le podaljševanje trpljenja in agonije.

Pri delu z nemočnimi živalmi ne smemo podcenjevati njihovih obrambnih sposobnosti. Zato moramo poskrbeti tudi za lastno varnost. Naše približevanje in usmerjenost oči lahko živali dojemajo kot napad plenilca. V takšnih situacijah poskušajo ptice zbežati in se pred nami ubraniti s kljunom, kremplji in peruti. Čaplje, na primer, v obrambi sunkovito iztegnejo vrat in s kljunom merijo naravnost v naše oči. Ujede in sove pogosto ležijo kot mrtve z odprtim kljunom. Ob naši pomoči se nenadoma poskušajo braniti in ob nespretnem ravnanju nam lahko povzročijo globoke rane. Poškodbe rok in prstov lahko preprečimo z usnjenimi rokavicami.

Pticam se vedno približujemo s strani in si pri tem prizadevamo, da ne bi zrl naravnost vanje. Najbolje jih je prekriti s primerno težko tkanino. Ptico s pregrinjalom nalahno pritisnemo proti tlam. Pregrinjalo nato počasi odkrivamo in žival primemo čim bližje glavi. Z drugo roko s čvrstim prijemom fiksiramo močne noge in hkrati onemogočimo gibanje peruti. Večjim vrstam lahko oči prekrijemo s krpo, kajti tako jih dodatno umirimo. Pri tem moramo pa-

ziti, da ne poškodujemo oči in prekrijemo nosnic. Manjše vrste ptic lahko damo v zračno kartonasto škatlo s pokrovom. Delati moramo skrbno in nežno, vendar odločno.

Ptici, ki ji želimo pomagati, je treba čimprej priskrbeti ustrezno pomoč. Primerno strokovno oskrbo za neboljene ptice zagotavlja zatočišče za prosto živeče živali. Oseba, ki žival najde, praviloma zagotovi ustrezen prevoz v zatočišče. Ptica mora imeti med prevozom dovolj velik zračni prostor, da lahko normalno stoji ali leži in se med potjo ne more dodatno poškodovati. V primeru, da ptici ne moremo nemudoma zagotoviti pomoči strokovnjaka iz zatočišča, jo lahko nesemo v najbližjo veterinarsko ambulanto.

Če se ob sprejemu ptice v zatočišče strokovno ugotovi, da je bila naša pomoč posledica napačne presoje, jo nemudoma vrnemo na kraj najdbe. Zatorej je bolje, preden ukrepamo, da se po telefonu posvetujemo s strokovnjakom iz zatočišča. Ob najdbi mladičev pogosto zmotno sklepamo, da so zapuščeni. Njihovi starši so najverjetneje v bližini. Mladičev, ki niso vidno poškodovani, se ne dotikamo in odvezujemo iz narave.

Mlakarice, kmečke in mestne lastovke, taščice, kose, velike sinice, šoje, srake, sive vrane ter domače in poljske vrabce lahko oskrbimo sami s pomočjo strokovnjakov. Za odvzem vseh drugih vrst ptic iz narave moramo obvestiti zatočišče v roku 24 ur.

V Sloveniji vodi zatočišče za prosto živeče živali Golob d.o.o.. Sprejemni mesti sta v Kranju in na Muti. Dosegljivi so na telefonske številke 041/518 939, 031/813 097 in 02/876 1285.

Veselica v modrem

//Jakob Smole

Zlatovranka (*Coracias garrulus*) je simbol nižinske kulturne krajine v Sloveniji in Evropi. In ne samo to, je indikator današnjega stanja kulturne krajine in (ne)uspehov pri njenem varovanju. V Sloveniji še pred trideset leti dokaj pogosta je danes z enim do dvema gnezdecima paroma le še nezanesljiva

spomin na nekdanje podeželje. »Naše« zlatovranke pa imajo srečo v nesreči, saj so del izolirane populacije s središčem onkraj meje v okolice avstrijske štajerske vasi Stainz pri Stradnu. Sosedje so si izbrali zlatovranko za emblem organizacije Živa pokrajina v deželi vulkanov (Lebende Erde im Vulkanland – L.E.i.V.), ki je *spiritus agens* in koordinator ohranjanja tamkajšnje preostale kulturne krajine. Društvo je pravzaprav struktura, ki popularizira in koordinira ekstenzivno kmetovanje. In koliko kmetovalcev poskuša v tej majhni občini kmetovati na ta način? Nekje okoli petsto – ekvivalent občine Lenart premore toliko ekstenzivnih kmetovalcev kot tretjina Slovenije! Modra vrana se je tako spremenila v simbol tradicije in vseh dobrih stvari življenja spred nekaj desetletij. Nič čudnega, da se vsako leto, ko se speljejo mladiči, priredi zabava njej v čast. Ta poteka na dvorišču za občinsko dvorano, ki so ji prebivalci v spomin na burno geološko preteklost nadeli ime Hiša vulkanov. Ob njej se raztezata botanični vrt in ribnik. Z malo domišljije lahko slednjega spremeniš v otroško igrišče, za katero potrebuješ le nekaj trnkov in stiropornih ribic s kavljji. Ko so strukture za prireditev pripravljene, potrebuješ še rekvizite. Tako poleg obveznih klobasičarja, vinarja in restavracije v Hiši vulkanov za stojnice postaviš še kuharje koruze, pletilce košar in člane društva L.E.i.V. Za obujanje nostalgije še konjska vprega in razstava starih traktorjev, pa je prizorišče v celoti nared za obiskovalce. Otvoritev, ki jo opravi župan, odet v tradicionalno obleko, je preprosta, brez okraskov, sledi pa nastop ljudskih godcev »Gor po Muri«. Veselica se zvečer zaključi s plesom na prostem. In česa se ljudje veselijo? Ornitologi se navdušujejo nad številom speljanih mladičev (25 v letošnjem letu), večina pa se zabave udeleži zaradi prijetnih uric druženja, pitja in plesa. Poznopoletne zabave so že od nekdaj pomenile uvod v jesen, pobiranje pridelkov, trgatve, danes lahko takšna veselica pomeni tudi nostalgijo za nekdanjim življenjem na vasi. In zlatovranka? Število parov je z 11 v devetdesetih letih poraslo na 16 v letu 2004, v istem obdobju je slovenska populacija upadla z okoli 20 parov na 1. Sosedje imajo tudi formalno močan razlog za praznovanje, mi pa se lahko tolažimo z dejstvom, da nam ne bo treba daleč čez mejo, da bi videli zlatovranko, če (ko) bo izginil še zadnji par.

Prizadevanja naših sosedov si lahko ogledate tudi na spletni strani <http://home.pages.at/blauracke/>, ki pa je žal na voljo le v nemščini. ●

Prvi rezultati popisa bele štoklje pri nas //Damijan Denac

Letos je potekal 6. mednarodni popis bele štoklje. V Sloveniji smo popis opravili in podatke tudi že obdelali. Celotno gnezditveno območje si je razdelilo več popisovalcev in vsak je pregledal svoj del. Žal se je letos prvič primerilo, da so domačini, ki jim štoklja spi na strehi hiše in se tam tudi iztreblja, enega izmed ornitologov popisovalcev napadli in zahtevali, da se gnezdo iz neposredne bližine odstrani. Za zdaj na srečo osamljen primer, ob katerem pa se lahko, če imamo v mislih vrednote ljudi, le zamislimo.

Odkrili smo številna nova gnezda, na mnoga pa ste nas opozorili prav člani DOPPS, za kar se vam iskreno zahvaljujem. Vas Krasinec v Beli krajini lahko po novem imenujemo druga slovenska vas štokelj, saj so tam kar štiri gnezda. Za odkritje enega od njih gre zasluga celo policistom. Ko sem med popisom nepripasan ob cesti zagledal patroljo, sem nemudoma zavil na makadamsko cestico, ki me je ravno tam odrešila pred kaznijo. Skrit pred njihovimi očmi sem se zavedel, da sem avto ustavil pred doslej še neznanim štokljinim gnezdom.

Krona dela je popisanih 266 gnezd, med katerimi je bilo 236 zasedenih. Od slednjih smo jih največ prešteli na Murski ravni (81), sledila pa so območja: Dravska ravan (45), Slovenske gorice (34), Goričko (17), Dravinjske gorice (16), Krška ravan (15) in Bela krajina (11). V preostalih regijah je bilo zasedenih gnezd manj kot 10. Najvišji gnezditveni uspeh (povprečno število poletelih mladičev na par) so imele štoklje na Krški ravni (3,3) in v Beli krajini (3,1), najnižjega pa na Dravski in Murski ravni (2,5). Podatki so več kot odličen kazalec kakovosti kulturne krajine. Ekstenzivni travniki Krške ravni in Bele krajine so pač neprimerno boljši gostitelji štokelj kot skopuška koruzna polja Dravske in Murske ravni.

Število gnezdečih parov se je v Sloveniji v primerjavi s prejšnjimi leti povečalo. Letošnji slabši skupni gnezditveni uspeh glede na lansko leto pa lahko pripišemo deževnemu in hladnemu mesecu maju. Takrat so mladiči najbolj občutljivi na nizke temperature in pomanjkanje hrane. ●

1: Prizorišče prireditve ob hiši vulkanov. foto: Damijan Denac

2: Predstavitvena stojnica organizacije Živa pokrajina v deželi vulkanov; zlatovranko (*Coracias garrulus*) v teh krajih spoznajo že najmlajši, pa čeprav je prvi stik z njo plišasta igračka. foto: Damijan Denac

3: Med popisom bele štoklje (*Ciconia ciconia*) naletimo na številne primere, ki pričajo, da ima štoklja med ljudmi res posebno mesto. Gnezdo v Prosenjakovcih, ki se je začelo podirati, ko so bili v njem še mladiči, so nemudoma podprli električarji in tako rešili štokljin zarod. foto: Damijan Denac

4: Od domačinov smo dobili marsikateri koristen podatek in izvedeli tudi za nova gnezda. Vsem se za pomoč priskrbo zahvaljujemo. foto: Damijan Denac

1

2

Tretja ekotržnica v Ljubljani

//Nada Labus

1: Ob DOPPSovi stojnici so ljudje hitro spoznali, da imajo ptice veliko več skupnega s kmetijstvom, kot so si lahko predstavljali.

foto: Damijan Denac

2: Informiranje ljudi o pomenu tradicionalnega kmetijstva za varstvo ptic sodi med pomembne naravovarstvene naloge, saj potrošniki s svojimi navadami diktirajo pridelavo. Članice DOPPS so poslanstvo opravile več kot odlično (levo Živa Pipan, desno Monika Podgorelec).

foto: Damijan Denac

V hladnem, a lepem sobotnem jutru smo se Živa, Monika in Nada znašle sredi Pogačarjevega trga, pred prazno leseno stojnico, ki pa smo jo brž oblekle v DOPPSove barve. DOPPS smo predstavljale na že tretjem Ekoprazniku v Ljubljani. V zadnjih letih je zanimanje med slovenskimi kmeti za ekološko pridelavo hrane naraslo. Kar 1600 slovenskih kmetij se ukvarja z nadzorovano ekološko pridelavo! Udeleženci tržnice smo lahko videli, da ekološka pridelava ne pomeni samo naravi prijaznega kmetovanja brez kemije, marveč tudi ohranjanje starih šeg in navad. Na prostoru, kjer lahko vsako soboto kupimo ekološko pridelane izdelke, se je tokrat predstavilo 50 ekoloških in biodinamičnih kmetij (tudi iz Avstrije in Hrvaške).

Na ekoprazniku je bilo poskrbljeno prav za vse in za vsakogar. Malčki so se lahko preizkusili v ličkanju koruze in izdelavi izdelkov iz volne in slame pod varstvom waldorfskega vrta, medtem ko so njihovi starši nakupovali po stojnicah kruh in pecivo iz ekološko pridelane moke, se čudili zanimivim oblikam in barvam buč ter iskali zdravila za vsakodnevne tegobe ali pa samo popestritev jedilnika med zeliščarji. Predstavniki Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije, Oddelka za kontrolo ekološkega kmetijstva, Inštituta za trajnostni razvoj ter sosedje iz Avstrije, ki so zastopali največjo avstrijsko organizacijo ekoloških kmetov ERNTE, so odgovarjali na vprašanja, kakršna so: kaj sploh lahko razumemo pod pojmom ekološko kmetovanje, kako se v naši dobi masovne proizvodnje in potrošništva kmetije lahko preusmerijo in katerim oznakam na izdelkih zaupati.

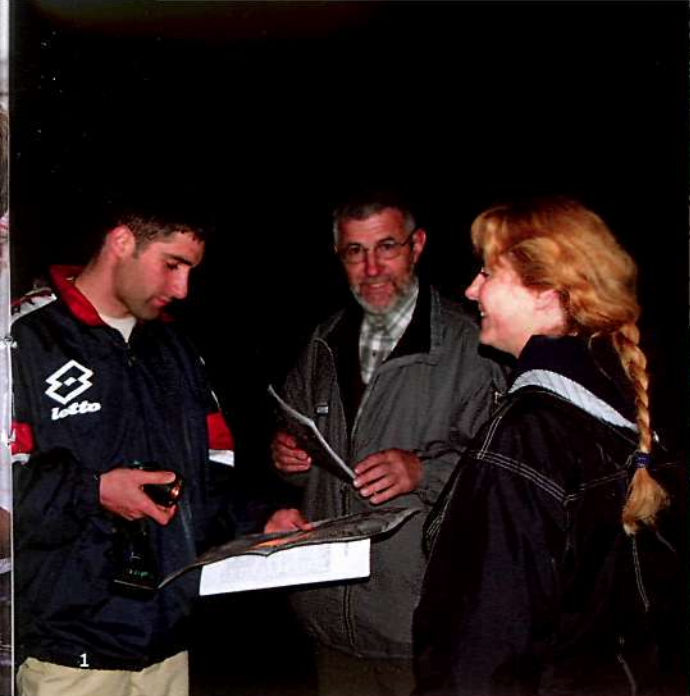
Kogar so razjedali dvomi o vplivu gensko spremenjene hrane na organizme, je lahko poiskal odgovore na stojnici Umanotere, kjer je od predstavnikov Humanitasa zvedel tudi o tako imenovanem fair-traidu, trgovini brez posrednikov. Zdrava hrana naj bi bila tudi varna hrana. Kaj to pomeni, so obiskovalci lahko zvedeli na stojnici Zavoda za

zdravstveno varstvo Ljubljana in Slovenskega živilskega društva, kjer so si lahko izmerili delež maščob v telesu in primerjali lastne prehrabne navade z načeli in piramido zdrave prehrane. Več zdrave zelenjave, več zdravja.

In kaj smo med vsemi temi organizacijami počeli DOPPSovci? Naša navzočnost je zmotila tudi nekatere obiskovalce, ki jim na začetku ni šlo najbolj v račun, kaj imajo ptice opraviti z zdravo prehrano. Več kot se zdi na prvi pogled! Intenzivno kmetovanje ogroža obstoj nekaterih vrst ptic, zato se DOPPS zavzema za ekostenzivno, okolju in pticam prijazno kmetovanje, ki je povezano z ohranjanjem kulturne krajine. Obiskovalce stojnice smo seznanili predvsem s problematiko kosca. DOPPS je za ohranjanje kosca pripravil poseben varstveni program, ki ima velik poudarek na informiranju in izobraževanju prebivalstva ter preučevanju in ohranjanju obstoječih populacij.

Seveda pa ni manjkalo povsem ptičarskih vprašanj, ki so segala vse od nasvetov, s čim in kako naj hranimo ptice pozimi (veliko ljudi ni vedelo, da je bilo semena lani mogoče kupiti na DOPPSu) do navdušenih ugotovitev, da če pticam narediš gnezdilnico, ti one iz hvaležnosti pozobajo »škodljivce«. Tudi vprašanj na temo Natura 2000 ni manjkalo, nekaj navdušencev pa se nam bo kar pridružilo na bližnjih sestankih in predavanjih. Obiskovalcev je bilo toliko, da smo bile po petih urah odgovarjanja in pojasnjevanja zelo vesele mimoidočega Aljoše, ki ga je hitro prevzel društveni duh in se nam je svežih moči pridružil na stojnici.

Program se je zaključil v zgodnjih popoldanskih urah, pa tudi vreme se je skisalo. Utrujene, a vesele, da je med nami veliko ljudi, ki jim ni vseeno za ptice in svet okoli njih, smo zaključile predstavitev. ●

Tečaj za popisovalce kosca

//Sava Osole

Vsakoletni popis koscev na Ljubljanskem barju je obsežna naloga, ki terja veliko število večjih popisovalcev s primernim terenskim znanjem. Zato je DOPPS pred letošnjim popisom koscev organiziral terensko izobraževanje oz. tečaj za nove popisovalce.

Tečaj je potekal 14. maja ponoči na Ljubljanskem barju. Zbrali smo se o mraku na parkirišču pri kitajski restavraciji ob Ižanski cesti oz. zraven križišča pri nekdanjem Mokarju. Po krajšem teoretičnem uvodu je vodja tečaja Vojko Havliček udeležencem razdelil gradivo, ki je vsebovalo tudi krajši tekst z osebno izkaznico kosca, pojasnila o projektu »Kosec« ter zemljevide Barja in zračne posnetke izbranega območja, kjer naj bi popis potekal. Za namene tečaja je bila izbrana 38. popisna ploskev, ki leži na vzhodnem delu Barja, nekako med Škofljico in Iško Loko, severno od Iga. Ploskev je razmeroma dobro prehodna, celo prevozna, in tudi kosci so tam. Do tja smo se skupaj odpravili z avtomobili, potem pa smo v mraku pot nadaljevali izmenoma peš in z avtomobili. Takoj smo ugotovili, da se je s popisno ploskvijo nujno treba seznaniti že pred popisom, jo čez dan pregledati in načrtovati pot, po kateri bomo opravili obhod tako, da bomo uspešno obdelali vse območje. Dobro si je tudi ogledati ceste na naši popisni ploskvi in ugotoviti, kje si bomo lahko pomagali z avtomobilom, katere dele pa bo treba prehoditi peš. V temi se je namreč na neznanem terenu težko znajti, pa tudi barjanske ceste niso vsepovsod v dobrem stanju in lahko te doletijo neljuba presečenja.

Noč je bila vetrovna, in čeprav smo koščevo klepanje poznali, ga ni bilo lahko najti, še težje pa je bilo v vetrovnem vremenu določiti položaj, kjer je pel. S pomočjo zemljevidov smo določali položaje koscev, se trudili, tudi prepirali in risali ter se prav na hitro veliko naučili kar iz prakse same. Hkrati smo imeli možnost spraševati in reševati probleme sproti, kot so se pojavljali. Nam, mestnim ljudem, se še sanja ne, kako črna je ponoči tema na Barju. Kar sproti smo si v mislih delali za-

beležke o potrebni terenski opremljeni, obutvi in obleki, ki jo bomo potrebovali na pravem popisu. Dobra baterijska svetilka, najboljše čelna, je nujna in pametno je imeti tudi rezervno. Glede na barjanske razmere izberemo tudi obutev, najboljše kar gumijaste škornje, saj je teren marsikje neraven in prepreden z jarki. Na Barju je ponoči hladneje kot v mestu, na kar je treba misliti, ko izbiramo obleko.

Kosec se na srečo dovolj značilno oglašča, da ga v glavnem lahko prepoznamo brez pomot. Drugače pa je z določanjem položaja nočnega pevca. Zlasti ob vetrovnem vremenu je lahko oddaljenost zelo varljiva. Učinkovito zdravilo je risanje puščic na zemljevidu. Takoj ko kosca zaslišiš, z mesta, kjer stojiš, na zemljevidu narišeš puščico v smeri, kjer se oglašča. Po prehojenih nekaj sto metrih ali kakšnem ovinku ali dveh narišeš novo puščico in – hopla! Na presečišču obeh imaš na zemljevidu precej natančen koščev položaj. Seveda to velja le, če veš, kje stojiš, in si svoj položaj pravilno določil na zemljevidu. Kosce smo torej našli, ni jih bilo ravno veliko, za naš tečaj pa dovolj. Poslušali smo tudi vse druge šume nočnega Barja, ki so v temi, ko te ne motijo drugi dražljaji, zelo glasni in slikoviti. Slišali smo še nekaj drugih pernatih in nepernatih prebivalcev Barja. Na našem obrazcu za popis so se znašli veliki skovik, kobiličar, mali slavec, bramor in seveda žabe. Čeprav smo imeli vso potrebno opremo in zemljevide in čeprav so navodila na popisnem obrazcu popolnoma jasna, se je terenski tečaj izkazal za zelo koristnega. Pri takem poskusnem popisu smo namreč novi popisovalci kar na hitro v živo začutili, kakšne težave se lahko pojavijo pri popisovanju, in z Vojkovo večšo pomočjo smo tudi hitro ugotovili, kako se jim izogniti, seveda vse z namenom, da bi tudi mi prispevali svoj del, da bo popis čim bolj uspel in da bodo podatki karseda točni.

Tečaj smo zaključili v poznih nočnih urah z zavestjo, da se bomo pravega popisa uspešno lotili in da je nočni sprehod po Barju posebno doživetje. ●

1: Ponoči je teren videti povsem drugače kot podnevi. Poleg dnevnega ogleda je za uspešen popis koscev (*Crex crex*) na neznanem območju nujno potreben dober zemljevid.

foto: Vojko Havliček

2: Kaj hitro se nam lahko zgodi, da ponoči med popisovanjem zaideemo z želene poti.

foto: Vojko Havliček

Reformiranje evropske Skupne kmetijske politike

//Andrej Medved

1: Primer košnje in spravila pridelane krme na ekstenzivnih travnikih na območju Vrbovk - Ljubljansko barje. foto: Andrej Medved

2: Reja domačih živali na Ljubljanskem barju - okolica Gmajnic. foto: Katarina Denac

3: Hribski škrjanec (*Lullula arborea*) dosega na Goričkem največje gostote na suhih travnikih toplih pobočij. Je ptica kulturne krajine, odvisna od specifične kmetijske prakse. foto: Peter Buchner

4: Z ekstenzivno pridelavo hrane kmetje ne skrbijo le za naše zdravje. Ohranjajo kulturno krajino in ogrožene ptice ter negujejo kulturno dediščino naroda. Zato je prav, da jim država izdatno pomaga. foto: Damijan Denac

Od sprejetja evropske Uredbe o razvoju podeželja¹ leta 1999 v duhu Agende 2000² so se okoljske in naravovarstvene organizacije v evropskem prostoru aktivno zavzele za nadaljnjo reformo Skupne kmetijske politike³ (v nadaljevanju Kmetijska politika), začrtane z Rimsko pogodbo leta 1957. Njeni poglavitni cilji so bili povečevanje kmetijske pridelave s promocijo tehničnega razvoja, zagotavljanjem ugodnega življenjskega standarda lokalnih skupnosti, stabilizacijo trgov ter zagotavljanjem ponudbe hrane po cenah, primernih za potrošnika. Z Agendo 2000 so bili sproženi procesi reformiranja obstoječih uredb v korist trajnostnih oblik kmetijstva in razvoja podeželja. Vpeljan je bil drugi steber Kmetijske politike kot alternativa obstoječim tržnim podporam kmetijskih pridelkov, združenih v prvem stebru. V okviru omenjene evropske regulative je naloga posameznih držav članic Evropske unije, da pripravijo svoje Programe razvoja podeželja in s tem določijo ukrepe, znotraj katerih se razporejajo pridobljena sredstva iz evropskega proračuna. Republika Slovenija je s strani Evropske komisije po dolgi usklajevanji vendarle prejela potrjeno verzijo Programa razvoja podeželja za obdobje 2004-2006, kjer je naše pristojno ministrstvo dobršen delež vseh sredstev usmerilo v kmetijsko-okoljske ukrepe in v območja z omejenimi dejavniki. Posebno pozornost gre nameniti prav kmetijsko-okoljskim ukrepom, med katerimi so integrirana pridelava, ekološko kmetijstvo, sonaravna reja domačih živali, ohranjanje ekstenzivnega travinja in letos prvič tudi ukrep ohranjanja posebnih traviščnih habitatov, ki smo ga na DOPPS-u sprejeli z odprtimi rokami. Ni odveč poudariti dejstva, da se naravovarstvo v določeni meri, bolj ali manj uspešno, že financira iz sredstev, namenjenih kmetijskiemu sektorju.

Usmerjanje razvoja podeželja v prihodnje

Okoljske in naravovarstvene organizacije v evropskem prostoru zahtevajo od pristojnih evropskih institucij

nadaljnje reformiranje Skupne kmetijske politike. Pri tem naj se poseben poudarek nameni vzpostavitvi še močnejšega in učinkovitejšega drugega stebra, namenjenega financiranju ukrepov razvoja podeželja, ki zdaj obsega le skromnih 10 % celotnega proračuna, namenjenega Skupni kmetijski politiki⁴. Zagotovijo naj se zadostna sredstva za izpolnjevanje obvez varovanja biotske raznovrstnosti v Evropski Uniji prek upravljanja posebnih naravovarstvenih območij. Poseben poudarek naj bo na ponovnem načrtovanju bolj specifičnih kmetijsko-okoljskih ukrepov, ki morajo izpolniti zastavljene okoljske cilje in vključevati splošne pogoje, ki jih lahko dosežejo vsi kmetovalci. Na drugi strani so potrebni zahtevnejši pogoji za kmetovalce na posebnih naravovarstvenih območjih, kot so npr. območja Natura 2000, kar naj sloni na realnejših kompenzacijskih plačilih. Rezultati ukrepov morajo biti ovrednoteni, saj poraba sredstev sama po sebi ne pomeni dejanskih koristi za okolje in naravo. Priporoča se tudi splošen dvig zahtevnosti načel Dobre kmetijske prakse⁵, ki jih je treba že zdaj uresničevati na vseh slovenskih kmetijah, pri čemer pa bi se kmetje na območjih s slabšimi razmerami za kmetijstvo znašli v še bolj podrejenem položaju.

Zaradi dobro ohranjene narave se okoljske in naravovarstvene organizacije še posebej zavzemajo za varovanje podeželja, kulturne krajine in biotske raznovrstnosti v novih članicah EU. Na državni ravni se od novih članic EU pričakujejo primerni in učinkoviti ukrepi za varovanje in ohranjanje območij s posebno naravovarstveno vrednostjo ter spremljajoče tradicionalne kmetijske prakse. Pri določevanju območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (LFA)⁶ naj se kot podlaga v prvi vrsti upoštevajo okoljevarstveni cilji. Z razglasitvijo posebnih varstvenih območij Natura 2000 je treba zagotoviti zadostna sredstva za učinkovito upravljanje le-teh v vseh 25ih članicah EU, kar omogoča 16. člen sedanje regulative o razvoju podeželja (glej opombo št. 1), ki govori o možnosti kompenzacije na osnovi upravljalvske pogodbe.

Predlog nove evropske uredbe o razvoju podeželja

V pripravi je nova uredba o razvoju podeželja, ki bo pričela veljati z letom 2007. Ta prinaša novosti, saj združuje sedanji predlog uredbe razvoja podeželja v tri glavne osi: izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja (1. os), okolje in upravljanje z zemljišči (2. os) ter diverzifikacija podezelskega gospodarstva in kakovosti

življenja na podeželju (3. os). Znotraj druge osi so kmetijsko-okoljski ukrepi za podporo območjem z omejenimi dejavniki, predvidena pa so tudi posebna plačila za območja Natura 2000⁷. Nova uredba predlaga minimalne vrednosti delitve skupnih sredstev, in sicer za drugo osi minimalno 25 % skupnih sredstev. Naša naloga je, da se s skupnimi močmi zavzamemo za čim večjo delitev sredstev znotraj druge osi in s tem zagotovimo podporo kmetom, ki kmetujejo na območjih Natura 2000.

Skupna kmetijska politika je vzpodbujala in še vedno podpira intenzivnejše in specializirane oblike kmetovanja. Poglavitna ukrepa z očitnimi negativnimi vplivi na okolje in naravo sta subvencioniranje količinske pridelave kmetijskih proizvodov in finančne vzpodbude izvozu kmetijskih pridelkov. Pri omenjenih ukrepih so neupravičeno izvzeti in zanemarjeni trajnostni kmetijski sistemi, katerih poglavitna lastnost je že več stoletij trajajoča skrb za okolje in naravo. Kmetijska politika je nepoštena do manjših kmetov, saj večino subvencij, kar 80 % celotnega proračuna Skupne kmetijske politike, trenutno prejemajo večja intenzivnejša kmetijska gospodarstva, ki uničujejo okolje, v katerem živimo.

Kmetijstvo za življenje

Mednarodna organizacija BirdLife International je ob izvolitvi nove komisarke za kmetijstvo v Evropski Uniji ob pomoči svojih BirdLife partnerjev v vsej Evropi pripravila enotno kampanjo na ravni posamezne države članice EU. Pristopniki kampanje sporočajo novo izvoljeni komisarki, naj se zavzame za naravi prijazno kmetijsko politiko in razvoj podeželja ter naj še posebej podpre kmete na posebnih naravovarstvenih območjih, kot so območja Natura 2000. Zastavljene cilje bo moč uresničiti le s partnerskim odnosom med nevladnimi organizacijami in pristojnimi državnimi institucijami. ●

Na strani www.ptice.org je na voljo digitalna peticija »Kmetijstvo za življenje«, namenjena novi komisarki za kmetijstvo in razvoj podeželja v Evropski Uniji.

Razpis za nagrado Zlati legat

"Zlati legat" je nagrada, ki jo na DOPPSu vsako leto podelimo slovenskim ornitologom za najboljše delo s področja ornitologije, objavljeno v preteklem koledarskem letu doma ali na tujem. Avtor nagrajenega dela poleg priznanja prejme denarno nagrado v višini 50.000,00 SIT. Žirija bo pregledala vsa dela, ki jih je v letu 2003 izdal ali pripravil DOPPS, vsa dela, objavljena v *Acrocephalus*, *Falco* in *Annales*, ter dela, ki bodo prijavljena na razpis. Avtorje, ki so v letu 2003 objavljali drugje, pozivamo, da kopije svojih del pošljejo do 1. novembra 2004 na naslov DOPPS s pripisom "Razpis - Zlati legat". Nagrada bo podeljena na Kongresu ornitologov Slovenije ob 25. obletnici DOPPS decembra letos. Tudi tokrat je sredstva za nagrado prispevalo podjetje BIOTEH d.o.o iz Ljubljane, za kar se mu toplo zahvaljujemo.

Ugodna sončnična semena II.

Tako kot lani vam tudi letos omogočamo ugoden nakup sončničnih semen za hranjenje ptic pozimi. Letos je cena za kilogram 135 SIT, cena vsebuje ddv. Naročite lahko najmanj 10 kg. Sončnična semena naročite v pisarni DOPPS (tel.: 01/426 58 75, nevenka.pfajfar@dopps-drustvo.si) ali pri organizatorju akcije osebno (041/651 917, Vojko Havliček). Naročila zbiramo najkasneje do 15.11.2004. Prosimo vas, da se držite roka, saj vam lahko le v tem primeru zagotovimo, da boste sončnice res dobili. Prevzem semen bo organiziran v prostorih DOPPS na Tržaški 2 na Viču v Ljubljani ali po dogovoru. Med opazovanjem ptic na krmilnici boste brez dvoma preživeli nepozabne trenutke in se o njih naučili marsičesa novega.

OPOMBE:

¹ RDR – Rural Development Regulative, Council Regulation (EC) No.1257/1999

² Agenda 2000 – politični sporazum, sprejet 26.marca 1999 v Berlinu, ki med drugim govori o prenovljenem modelu kmetijstva v Evropi

³ CAP – Common Agriculture Policy

⁴ Skupna kmetijska politika (CAP) pokriva skoraj polovico celotnega proračuna EU

⁵ GFP – Good Farming Practice, Načela dobre kmetijske prakse (DKP)

⁶ Less Favoured Areas (LFA), Council Regulation (EC) No. 1257/1999, Chapter V, Article 13-21

⁷ "Natura 2000 payments", navedeno v 36. členu predloga nove uredbe o razvoju podeželja

1

Čopasti škrjanec

//Matjaž Kerček

Ko se pokrajina odene v zimsko belino, lahko ob cestah in po vaseh panonske Slovenije opazujemo manjše jate rjavih čokatih ptic s čopko na glavi – čopastih škrjancev. Čopasti škrjanec je v teh krajih sicer stalnica, vendar ga naselja v tem času pritegnejo še bolj kot sicer, saj so to območja z najmanj snega. Kljub temu da velja v Evropi za ogroženo vrsto in je v Sloveniji uvrščen na rdeči seznam, je naše poznavanje te ptice še vedno dokaj skromno.

Poznanih je okoli 40 podvrst čopastega škrjanca (*Galerida cristata*), v Sloveniji pa gnezdi soimenska podvrsta. Je nekoliko krajši od poljskega škrjanca (*Alauda arvensis*), a znatno bolj čokat, z dolgim, močnim kljunom in dokaj kratkim, širokim repom. Zanj je značilen koničasti čop na glavi, ki je vedno dobro viden. Barve in vzorci perja spominjajo na poljskega škrjanca, a se od njega jasno loči po izrazitejšem obraznem vzorcu, redkejši prsni progavosti in rjastih zunanjih repnih peresih. V letu deluje kompaktno. Krila so bolj enotna in brez belega roba, kot ga ima poljski škrjanec. Samec in samica sta si podobna. Mladostni osebki imajo čop na glavi razločno krajši in manj koničast. Hrbet imajo bolj rjav kot odrasli, trebuh in prsi pa svetlejši. Prsi so pikaste, vendar pike niso razvrščene v progah. Po glavi in hrbtu so posuti z belimi pikami.

Hrani se večinoma s semeni in nevretenčarji (predvsem žuželkami), tudi listja in rastlinskih brstov se ne brani. Hrano večinoma pobira s tal, žuželke lovi tudi v letu. Posebej rad koplje s kljunom po iztrebkih in iz njih pobira semena.

Čopasti škrjanec je monogamna vrsta. Gnezdi na odprtih tleh ali v zavetju nizkega grma ali šopa trave. Gnezdo je plitva jamica, nastlana s travnimi bilkami. Samica leže 3 do 5 jajc, izjemoma tudi 7, in jih vali 11 do 13 dni. Mladiči so puhasti gnezdomci, gnezdo zapustijo po 9 dneh. Hranita jih oba starša. Par ima običajno 2 zaroda letno. Za vsako leglo zgradi samica novo gnezdo.

Njegov življenjski prostor so odprta, suha, ravna ali le rahlo valovita nižinska območja z zelo nizko in redko vegetacijo, katere pokrovnost ne presega 50 % površine tal. Prvotno je bil prebivalec step in polpuščav, nekatere afriške podvrste pa so prilagojene posev puščavskim razmeram. Izogiba se goratim in gozdnatim predelom, mokriščem ter večini obalnih območij. Ker je talna ptica, so zanj pomembne tudi lastnosti tal. Najraje ima suhe, svetle in kompaktne prsti. Izogiba se strmim, razčlenjenim pobočjem, še posebno skalovitim. Večinoma živi pod 600 metri nadmorske višine, čeprav sega njegova razširjenost v severnoafri-

vezan z zmanjšanjem števila konjskih fig, po katerih so škranjci brskali za žuželkami in semeni. Čeprav je urbanizacija na začetku spodbujala vrsto z nastankom golih površin, so sodobne, vse bolj gosto zazidane urbane pokrajine neprimerne za to nekdanjo stepsko vrsto. Mnogi avtorji kot pomemben dejavnik omenjajo vpliv podnebnih sprememb. Pri tem pridemo do zanimivega paradoksa, saj se je temperatura na severni polobli med letoma 1880 in 1910, ko je njegova populacija dosegla višek, v povprečju nekoliko znižala. Glede na izrazito toploljubnost vrste bi pričakovali negativne populacijske trende, zato lahko sklepamo, da podnebne spremembe v tem obdobju niso odločilno vplivale na nihanje populacije.

V Sloveniji je razširjen predvsem v severovzhodnem delu, Ljubljanski kotlini in Primorju. Populacija je ocenjena na 800 do 1000 gnezdečih parov. Večina slovenskih avtorjev kot njegov življenjski prostor navaja ekstenzivne, pestro strukturirane njivske površine, območja, kjer je človek opustil kmetijsko dejavnost, in degradirana urbana območja. Ogrožala naj bi ga intenzifikacija kmetijstva, njegova populacija pa naj bi upadala. Na žalost imamo o njem dokaj malo podatkov iz preteklosti, brez vzakršnih številčnih ocen, tako da je težko presoditi resničnost teh trditvev. Otmar Reiser ga omenja kot običajno ptico obrobja Maribora, Savinjsko dolino pa je naselil po 1. svetovni vojni. Največji razmah je vrsta doživela po 2. svetovni vojni. V času popisov za zimski ornitološki atlas je izginil iz nekaterih kvadratov, v katerih je bil najden na začetku popisovanja. Ker se njegova zimska razširjenost v dobršni meri ujema z gnezditveno, bi lahko na podlagi tega sklepali, da se je skrčila tudi slednja.

Med popisi za Novi ornitološki atlas gnezdil sem namenil čopastemu škranjcu nekoliko več pozornosti, z njegovo razširjenostjo in ekologijo na Dravskem polju pa smo se ukvarjali tudi na letošnjem DOPPS-ovem mladinskem ornitološkem taboru na Ptuj. Naši rezultati so pokazali, da je čopasti škranjec na Dravskem polju še vedno precej razširjen, čeprav ni zelo številčen. Gnezdi na intenzivnih poljih z malo ali nič grmovne ali drevesne vegetacije. Sicer je res, da so ta polja še vedno precej bolj pestro strukturirana od ogromnih monokulturnih kompleksov v nekaterih zahodnih državah, vendar so vsa mehanško obdelana, uporaba zaščitnih sredstev in umetnih gnojil pa je velika. Med kulturami prevladujejo koruza, pšenica in ječmen. Ugotovili smo, da je geološka podlaga odločilen faktor, ki vpliva na njegovo razširjenost na Dravskem polju. Gnezdi namreč izključno na prodni terasi. Meja med prodno teraso, ki obsega osrednji in vzhodni del Dravskega polja, in Čreti na jugu in zahodu, kjer so ilovnato-glineni sedimenti, je v naravi dobro vidna, saj se po njej razprostira pas obcestnih naselij. Lega teh naselij je bila v preteklosti odvisna od kmetijske rabe, saj so vlažna območja, ki se razprostirajo južno od teh naselij, v preteklosti uporabljali predvsem za pridobivanje krme in stelje, na bolj sušnih prodnatih predelih pa so se razprostirale njive. Danes, ko so Čreti že lep čas osušeni, se tamkajšnje njive na videz ne razlikujejo od tistih, ki se razprostirajo severno od naselij. Kljub temu gnezdi čopasti škranjec povsem do severnega roba teh naselij, južno in jugozahodno od njih pa ga nismo našli niti enkrat samkrat.

Ob prej omenjenih dejstvih se postavlja vprašanje, ali je vrsta pri nas res ogrožena. Ker gnezdi na Dravskem polju na intenzivnih njivah, o ogroženosti habitata vsaj na tem območju ne moremo govoriti. Res je, da ne vemo, kakšen je njegov gnezditveni uspeh. Povsem možno bi bilo, da se njegova populacija pri nas napaja z osebki iz Madžarske, kjer število čopastih škranjcev narašča. Vendar pa lahko o vsem tem za zdaj samo špekuliramo. Naše vedenje o tej vrsti bo vsekakor precej razširil Novi ornitološki atlas gnezdil. To pa bo šele osnovni kamenček v celotnem mozaiku. Brez uvedbe stalnega monitoringa splošno razširjenih vrst bomo lahko o populacijskih trendih te in še mnogih drugih vrst samo ugibali. ●

1: Čopastega škranjca (*Galeārda cristata*) lahko vidimo pri nas tudi pozimi. Pogosto teka ob robovih cest, ne meneč se za mimo vozeče avtomobile, foto: Jakob Smole

2: Življenjski prostor čopastega škranjca so ekstenzivne, pestro strukturirane njivske površine, območja, kjer je človek opustil kmetijsko dejavnost, in degradirana urbana območja, foto: Katarina Denac

3: Vzroki za upad populacije čopastega škranjca še vedno niso povsem jasni. Povezujejo ga z intenzifikacijo kmetijstva, z uvajanjem novih gosto sejanih in hitro rastočih sort poljščin, razširjanjem namakalnih sistemov, opuščanjem ekstenzivnih vinogradov in pogozdovanjem opuščenih polj, foto: Damijan Denac

škem gorovju Atlas do 1260 m, v azijskih predelih Rusije pa tudi prek 1500 m, kjer živi predvsem v bližini človeških naselij. V preteklih stoletjih je razširil svoj gnezditveni areal v različna, zaradi človekovih dejavnosti preoblikovana življenjska okolja, ki spominjajo na njegove prvotne sušne habitate. Tako gnezdi na različnih območjih s skromno vegetacijo, kot so degradirana industrijska in urbana območja, skladišča, železniške postaje, nasutja, gramoznice, žitna polja, pašniki in vinogradi.

Poseljuje večino Evrope južno od 58° severne geografske širine. Gnezdi tudi na robu Sahare in v velikih afriških oazah, ob obali Arabskega polotoka ter na Indijski podcelini. V Evropi je pogosta vrsta, velikost populacije je ocenjena na 2,1 do 7,2 milijona parov. Njegova številčnost narašča sorazmerno z upadom intenzivnosti kmetijstva in vlažnosti podnebja v smeri severozahod – jugovzhod. Več kot dve tretjini evropske populacije gnezdi v Španiji in Turčiji, velike populacije pa so tudi v Italiji, Rusiji, Romuniji in Bolgariji. Od sredine 19. stoletja naprej je močno razširil svoj areal; k temu naj bi pripomogla njegova sposobnost hitrega širjenja ob novo nastajajočem omrežju cest in železnic v Zahodni in Srednji Evropi. Največji obseg razširjenosti je dosegel na začetku 20. stoletja. Razširjenost in velikost populacije sta skozi 20. stoletje nihali, zadnjih nekaj desetletij pa je populacija, predvsem v osrednji Evropi, neprekinjeno upadala. Tako je kot gnezdilec izginil iz Norveške v 70-ih, iz Švice v 80-ih letih 20. stoletja, njegova populacija na Nizozemskem pa se je skrčila s 3000-5000 parov v letih 1973-77 na vsega 400-450 parov v letu 1991. Edina država, ki kaže bolj razveseljive trende, je Madžarska, kjer se je populacija v tem času povečala.

Vzroki za upad populacije čopastega škranjca še vedno niso povsem jasni. Povezujejo ga z intenzifikacijo kmetijstva, z uvajanjem novih gosto sejanih in hitro rastočih sort poljščin, razširjanjem namakalnih sistemov, opuščanjem ekstenzivnih vinogradov in pogozdovanjem opuščenih polj. V Franciji kot poglaviti vzrok navajajo mehanizacijo kmetijstva in uporabo pesticidov, v Belgiji pa je njegov upad od sredine 20. stoletja dalje po-

Ornitološki tabor »Ptuj 2004«

//Tilen Basle

1: Udeleženci skupine, ki je popisovala plotnega strnada (*Emberiza cirlus*) v Halozah po uspešni predstavitvi. Od leve proti desni: Urša Koce (mentorica), Tilen Basle, Rok Rozman in Matjaž Premzl. foto: Valerija Zakšek

2: Skupina Luke Božiča med poročanjem o pticah mozaične kulturne krajine Slovenskih goric. Od leve proti desni: Jurij Hanžel, Klarisa Sipoš, Barbara Zakšek. foto: Urša Koce

3: Skupina Matjaža Kerčeka med poročanjem o čopastem škrjancu. Od leve proti desni: Ivan Kljun, Mirko Silan. foto: Damijan Denac

4: Simpatična domačina sta nam o gnezdu bele štoklje v vasi Krasinec v Beli krajini povedala celotno kronologijo. Tam gnezdijo kar štirje pari. Še malo, pa bosta imeli Velika in Mala Polana v Prekmurju s svojimi desetimi gnezdi resno konkurenco. foto: Damijan Denac

Tudi letos je DOPPS organiziral mladinski ornitološki tabor, tokrat že 10. zapored. Mladi ornitologi in mentorji smo se zbrali pred OŠ Breg na Ptuj, kjer smo se razdelili v skupine in v parih predstavili drug drugega.

In nato se je začelo delo po skupinah. Vsak mentor je svoji skupini razložil potek in namen dela. Našo skupino, ki smo jo sestavljali Rok, Matjaž in jaz, je vodila vedno za delo in zabavo pripravljena Urša. Naša skupina je popisovala plotnega strnada v Halozah, v tem hribovitem, vinorodnem svetu SV Slovenije. Seveda nismo imeli namena popisati vinskih kleti, zato pa smo na ta račun stresali ogromno šal. Vsaka skupina je popisovala drugje, mi v Halozah, Lukova skupina v Slovenskih goricah, Damijanovi so se osredotočili na popis navadnih čiger na Ptujskem jezeru, Dominik je popisoval lastovke v starem delu Ptuja, Matjaževi pa so popisovali čopastega in poljskega škrjancu in se zbuiali s podočnjaki. Popisovali smo od jutra do večera, ko smo se vrtnili v šolo. Seveda smo se ob delu tudi zabavali in zapeli kakšno Avsenikovo. Rok je s seboj prinesel kamero, s katero smo imeli namen posneti ptice in njihove habitate. Že res, da smo majhen del tega tudi posneli, vendar so se na preostanku traku znašli Jackassi, videospoti ter smešne prigode s terenov. Večerni počitek je bil namenjen športnim aktivnostim, obdelavi podatkov ali počivanju.

Prosti čas je vsak izkoristil po svoje. Nekateri so igrali karte, drugi so po napornem dnevu poležavali in poslušali glasbo, spet tretji pa z mentorji obdelovali podatke. Seveda ne smem pozabiti nogometnih in roketmetnih navdušencev, ki smo se, kadar se je le dalo, podili za žogo in z ropotom v telovadnici zbudili nemalo utrujenih teles. Ko pa smo napovedali plavalni miting v največji luži pred šolo, so vsi prišli navijati, vsak za svojega favorita. Tekmovalca sta bila dva, Marjan Mankoč in Vasilij Zajcev. Moram priznati, da me je Rok (Marjan Mankoč) presenetil in prema-

gal. Šport je pač šport. Po napornem plavanju smo kar hitro zaspali in se spočili za naslednji teren. Vstajali smo okoli sedmih, kar sploh ni bilo slabo, saj je še bilo prijetno hladno in sveže. Po dopoldanskem terenu smo se vrnili na kosilo (zame je to bil celotedenski post) in krajši počitek, nato pa nadaljevali s popoldanskim terenom, ki se je lahko zavlekel tudi do poznega večera.

Terensko delo je imelo tako raziskovalni kot naravovarstveni značaj. Pridobljene rezultate smo predstavili staršem in drugim občanom. Pred tem smo morali rezultatom dati nekakšno obliko in jih smiselno povezati. Tako so nastali pravi strokovni članki. Za namen predstavitve smo daljša besedila nekoliko skrajšali in obogatili. Svoj del besedila za predstavitev sem si hitro zapomnil in ga predstavil mentorici Urši. Ko je bilo vse opravljeno, vključno s plakatom, ki smo ga polepili z risbami raziskovanih ptic, smo odšli v gostilno, da bi si ogledali finalno tekmo evropskega prvenstva v nogometu med Grki in Portugalci. Nisem pričakoval, da bom v takšni manjšini, saj sem skoraj edini navijal za Grke.

Naslednjega dne smo bili vsi nekoliko živčni, saj nas je čakala predstavitev rezultatov pred občinstvom. Starši so prihajali, mi pa odhajali - na oder. Predtem smo se z Rokom dogovorili za presenečenje po končani točki. Stopili smo nekaj stopnic višje in zapeli eno gorenjsko. Jaz nisem kaj dosti pel, saj sem planil v smeh in sem bil najbrž le nekakšna zvočna spremljava. Tako se je formalno zaključilo tistih sedem lepih, delovnih in zabavnih dni. Neformalno je bilo še samo kosilo s starši in sorodniki, ki pa je bilo kljub zabavi nekoliko tišje, saj smo vsi vedeli, da se ne bomo vnovič srečali še lep čas. ●

Ornitološko bogastvo na Krvavcu

//Tanja Šumrada, 12 let

Krvavec mnogi poznajo le kot snega in sonca polno smučišče, a se nam v drugih letnih časih lahko pokaže v čisto drugačni luči. Na Krvavcu ptice opazujem že kar nekaj časa, le da jih v zadnjem času spremljam bolj intenzivno. V tem prispevku navajam nekaj značilnih vrst, ki sem jih tam opazila. Najintenzivnejše ptice opazujem spomladi v maju in juniju. Načrtujem, da bom naslednje leto postavila tudi prežo in od tam opazovala in morda tudi slikala ptice.

Ko se po avtocesti peljemo iz Ljubljane proti Jesenicam, se nam pod Šmarno goro pogled odpre na Kamniško-Savinjske Alpe. Zdaj že lahko opazimo travnati vrh Storžiča, špičasti vrh Grintovca ter skalnati in razpotegnjeni greben Kočne. Pred vsemi temi gorami se proti nebu ponosno dviga vrh Krvavca.

Na Krvavcu se skriva neverjetno raznolika paleta ptičjih vrst. Najpogostejši vrsti sta komatar in šmarnica. Prvega velikokrat zalotimo na vrhu macesna ali pa na tleh in v grmovju, kjer si išče hrano. Šmarnico pa opazimo praktično v vsakem delu krvavškega pobočja. Šaljivo bi jo lahko imenovali tudi krvavški vrabec. Pogoste vrste so še sinice (menišček, gorska, velika in čopasta sinica), taščice, ščinkavci in rjavi srakoperji. Te ptice opazimo med ruševjem in v višjih legah. Nad Krvavcem lahko vidimo Kalški greben. Tukaj v predelih, odmaknjenih od markiranih planinskih poti, prebivajo belke. Na robu gozda (v Tihi dolini in na Kriški planini) pa opazimo predvsem kalina, dleska, liščka, planinskega vrabca in zelenca, ki v času parjenja na drevesih glasno prepevajo svoje speve.

Pod smučiščem so širni mešani gozdovi. Tudi tam je veliko ptic. Najzanimivejši vrsti sta podhujka in koconogi čuk. Podhujko zaslišimo, če se o mraku spustimo po odmaknjenih delih gozda. Koconogega čuka pa slišimo predvsem zjutraj. Poleg teh dveh ptic tu opazimo tudi veliko ujed. Na primer par kraguljev, ki sta letos imela več mladičev. Na skalnatem pobočju Brezoviškega grabna sta imela svoje gnezdo

samec in samica planinskega orla. Lahko smo opazovali njunega mladiča, ki se je učil loviti v okolici. Opazimo lahko še postovko, kanjo, kragulja in sršenarja. V gozdu lahko slišimo tudi kukavico. Krvavec velja za največje smučišče v Sloveniji. Seveda pa za svojo velikost potrebuje tudi prostor. Krvavški delavci in kmetje zato krčijo širne »gozdove« gorskih ali pritlikavih borov, bolj znanih kot ruševje. S takimi posegi pa tudi krčijo prostor za gnezdišča mnogih ptic, ki si pod ali na vejevju ruševja spletajo gnezda. Take ptice so na primer šmarnice, sinice, kalini in kosi.

Poleg že omenjenega krčenja so na Krvavcu tudi drugi narovarstveni problemi. Mnogi planinci in smučarji, ki se odpravijo na Krvavec, za seboj pustijo pravočisto smetiščje. Ker pa Krvavec postaja vse popularnejša izletna točka, je žal videti tudi vse več pločevink in steklenic, ležečih v grmovju. ●

1: Na umetno zasneženih smučiščih se srečamo z ekološkim problemom prevelikega vnosa hranilnih elementov in močno erozijo.
fotograf: Tanja Šumrada

2: Planinski vrabec gnezdi le v visokogorju. Je stalnica in ostane v višjih legah tudi pozimi.
fotograf: Dušan Klenovšek

GRAND HOTEL UNION

Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana
Tel: 01 308 1270, faks: 01 308 1015
E-mail: hotel.union@gh-union.si
www.gh-union.si

ORGANIZIRAMO :
Poročne obrede in slavnostne večerje,
sprejeme, gala večerje, obletnice (30 - 300 oseb)
Zabavni in kulturni program

★ Naj najlepši trenutki ostanejo v najlepšem spominu ★

Reka Mura

//Željko Šalamun

1: Ob raziskovanju sveta ob Muri se bodo presenečenja vrstila kar sama. Loka, mrtvice, reka so svetovi zase. Tu bomo naleteli na vi-seče gnezdo plašice (*Remiz pendulinus*), tam bomo uzrli belouško (*Natrix natrix*) ali našli sledi vidre (*Lutra lutra*).
foto: Luka Božič

2: V poplavnih gozdovih ob Muri gnezdi pet do sedem parov črne štokljke (*Ciconia nigra*). Pomladi jih bomo videli, kako krožijo v zraku med svatovanjem.
foto: Dušan Klenovšek

Ornitološki izlet na reko Muro v SV Sloveniji verjetno ne bo problematičen, ker po našem ozemlju teče kar 80 km reke. Mura priteče v Slovenijo v Ceršaku in je nekaj časa mejna reka z Avstrijo, od pritoka Kučnice pa do Gibine teče v celoti po našem ozemlju in razmejuje Prlekijo in Prekmurje.

Rečni tok, ki je sprva precej hiter, se tu nekoliko umiri in začne viti po meandrih. Pri Gibini postane Mura spet mejna reka, tokrat s Hrvaško. Slovenijo zapusti pri Murski šumi.

Tla ob Muri so večinoma peščena, zato je reka, ki občasno poplavlja, svojo strugo nenehno selila in z leti izdolbla precej novih strug. Žal je meandriranje, nastajanje novih strug in s tem življenjskih prostorov marsikje preprečila postavitev visokovodnih nasipov, še bolj pa utrjevanje rečnih bregov z betonskimi elementi. Ti so tipično nižinsko poplavno reko spremenili v kanal. Mura marsikje ne more spodkopati brega, zato se pogloblja in poplave so čedalje redkejše. Stare struge se počasi zaraščajo in tako počasi izginja njena starodavna podoba.

Kljub temu je porečje Mure ornitološko eno najzanimivejših območij v Sloveniji! Na ohranjenih predelih ga odlikuje izjemna pestrost vodnih in obvodnih življenjskih prostorov: reka, njeni pritoki, pretočni, občasno pretočni in zaraščajoči se rečni rokavi, trstičja, grmišča, mehkolistnati in trdolistnati sestoji gozdnega drevja, gramoznice in tudi nekaj kmetijskih površin. Večji del območja Mure s poplavnimi travniki pri Srednji Bistrici in Polanski log so bili razglašeni kot območje Natura 2000. Doslej je bilo na tem območju ugotovljenih 200 vrst ptic, od katerih je kar 110 vrst gnezdičk.

Za obisk Mure priporočam vsak letni čas, saj bomo vedno videli in slišali kaj zanimivega. Kdor ne mara mrzle panonske zime z ledenim severnim vetrom ali rojev komarjev in neprehodne podrasti trimetrskih kopriv poleti, naj se na Muro odpravi spomladi. Slišal bo pesem in območno trkanje srednjega (*Dendrocopos medius*), velikega (*Dendrocopos major*) in malega detla (*Dendrocopos minor*), črne žolne (*Dryocopus martius*), zelene žolne (*Picus viridis*) in pivke (*Picus canus*). Posledica primarnih duplarjev je velika gostota nekaterih ptic pevk, ki gnezdiijo v njihovih opušč-

nih duplih, na primer belovratnega muharja (*Ficedula albicollis*), katerega prelepo pesem lahko poslušamo od sredine aprila dalje. Posebno pogost je tam, kjer ima na voljo dovolj mrtvih stoječih dreves ali suhih vej na večjih drevesih. Dupla črne žolne v gozdu zasede tudi duplar (*Columba oenas*), golob, ki se sicer hrani na odprtih površinah. Če imamo srečo, vzremo skrivnostno črno štokljko (*Ciconia nigra*). Pet do sedem parov tu redno gnezdi. Hitro pesem rumenega vrtnika (*Hippolais icterina*) slišimo v vrbovju od maja dalje, vendar njegova gnezditvev še ni dokazana. Prav tako je vprašljiva gnezditvev sloke (*Scolopax rusticola*), ki jo pogosteje vidimo na selitvi. V vrbovju lahko slišimo tudi severnega kovačka (*Phylloscopus trochilus*) in najdemo gnezdo plašice (*Remiz pendulinus*), ki visi z visokih in tankih vrbovih vej. V loki in mejicah slišimo rečnega cvrčalca (*Locustella fluviatilis*) in slavca (*Luscinia megarhynchos*). Kobiličar (*Locustella naevia*) pa bo pel na gozdnih posekah in travnikih.

Erodirane rečne stene so gnezdišča vodomca (*Alcedo atthis*). Tukaj je njegova največja populacija pri nas, ki šteje do 100 parov! Tudi kolonije breguljk (*Riparia riparia*) so gnezdičke teh sten. Na položnih, zaraščanih obrežjih Mure gnezdi 40 – 80 parov malih martinčev (*Actitis hypoleucos*). Malega martinca bomo videli, ko bo odletel tik nad vodno gladino in se pri tem oglasil z značilnim »dii – dii«, pri tem pa pokazal belo progno v perutih.

V hudih zimah, ko okoliške stoječe vodne površine zamrznejo, je Mura pravi magnet za vodne ptice, med katerimi se včasih ustavijo tudi redki gostje, na primer zelo ogrožena kostanjevka (*Aythya nyroca*).

Od drugih živali tega območja naj omenim vidro (*Lutra lutra*) in celo divjo mačko (*Felis sylvestris*), ki je v nižinah že prava redkost. Pod vodo pojejo žabe - redke česnovke (*Pelobates fuscus*), marca pa zaraščajoče mrtvice srebrnomodro obarvajo plavčki (*Rana arvalis*). Ti so v svoje svatovsko oblačilo odeti le nekaj dni, zato bomo potrebovali precej sreče, da jih vidimo modre.

Omenjene vrste so le majhen delček mozaika naravnega bogastva Mure. V vsej svoji veličini pa se vam bo odkril le na mestu samem. ●

Bizeljsko

//Andrej Hudoklin, ZRSVN OE Novo mesto

Bizeljsko je prepoznaven del gričevnatega panonskega obrobja ob prehodu reke Sotle v spodnji tok, severno od Brežic. Razgibane Bizeljske gorice, zgrajene na prevladujočih laporjih, peščenjakih in kremenčevih peskih, dajejo območju njegovo prostorsko identiteto. Geološka podlaga in ugodne hidrološke razmere zagotavljajo veliko krajinsko in habitatsko pestrost prostora. Na južnih pobočjih prevladuje vinogradniška kulturna krajina s sadovnjaki, travniki in raztresenimi naselji, severna pobočja pa poraščajo gozdovi. Gorice na severu prehajajo v visoke grebene Orlice, na vzhodu se stikajo z uravnano poplavno ravnico reke Sotle, na jugu pa prehajajo v prostrano Brežiško ravnino.

Območje je znano po vinogradništvu in sadjarstvu, z nastankom Regijskega parka Kozjansko pa dobivajo vse večji pomen tudi naravne vrednote. Med njimi je najbolj znano gnezdišče čebelarjev (*Merops apiaster*) na obrobju Bizeljskega, osrednjega naselja območja. Izjemno barvite in privlačne ptice, ki so se naselile v stenah peskokopa po letu 1985, so domačini takoj sprejeli za svoje in se vključili v prizadevanja za ohranitev gnezdilnih sten. Prelomna je bila ureditve gnezdišča za ogled javnosti leta 1999, ko je bila narejena talna opazovalnica, označen dostop, postavljena informativna tabla in izdana zloženka. Od takrat se tu ustavljajo številni ljubitelji narave.

Osrednje ornitološke pozornosti je seveda deležen čebelar s starinskim imenom legat, ki je ena naših najbolj barvitih poletnih gnezdilke. Njegova posebnost so gnezdilni rovi, ki jih izkoplje v peščene ali ilovnate stene. Ker je naravnih gnezdilnih možnosti ob brežinah rek vse manj, postajajo peskokopi kremenčevega peska odločujoči dejavnik razširjenosti vrste. Kolonija čebelarjev v peskokopu na Bizeljskem je ena večjih v Sloveniji. Izpostavljene, proti jugu obrnjene mehke stene iz kremenčevega peska so idealne za gnezdenje. Po letu 1989, odkar gnezdišče redno

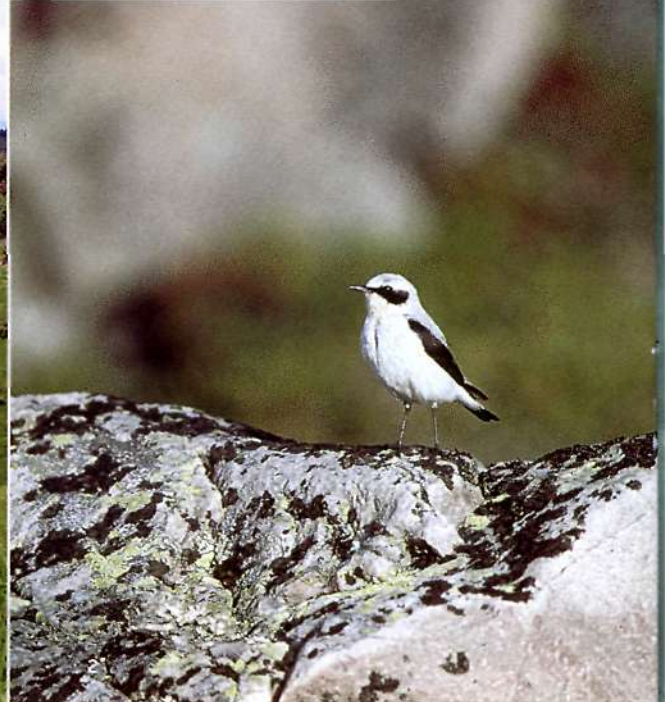
spremljamo, smo običajno našli okoli 20 gnezdečih parov, zadnjih nekaj let pa le še 10 do 15 parov. Občasno gnezdenje posameznih parov je bilo pri nas zabeleženo predvsem v severovzhodni Sloveniji, pa tudi ob rekah Reki in Dragonji in v Posavju.

Najugodnejši čas za opazovanje čebelarjev je v času hranjenja mladičev, ki nastopi po 20. juniju. Sicer pa je v peskokopu vedno živahno, saj je bilo tu registriranih prek 30 vrst ptic. V opuščeni čebelarjevih gnezdilnih rovih gnezdijo tudi šmarnice (*Phoenicurus ochruros*), škorci (*Sturnus vulgaris*), pogosti so še zlasti domači (*Passer domesticus*) in poljski vrabci (*Passer montanus*). Pred leti je v peščeni steni gnezdila tudi manjša skupina breguljk (*Riparia riparia*). Opazovanja v obdobju selitve so pokazala, da so stene in ruderalna vegetacija vabljive za številne ptice, ki se tu zbirajo zaradi insektov, pojavljajočih se na peščenih površinah.

Sicer pa je bizeljska gričevna kulturna krajina optimalno prebivališče vijeglavk (*Jynx torquilla*) in rjavih skrakoperjev (*Lanius collurio*). Njuni populaciji v obsegu celotnega Kozjanskega parka sestavljata pomemben delež v slovenskem merilu. Zanimive, a žal premalo raziskane so poplavne ravnice ob Sotli, kjer so bile zabeležene nekatere redke gnezdilke, kot je črnočeli srakoper (*Lanius minor*). Po pripovedovanju domačinov naj bi se tu občasno pojavljale celo zlatovranke (*Coracias garrulus*), presenetljivo pa je bilo tudi opazovanje travniškega vrabca (*Passer hispaniolensis*) leta 1999 v Bizeljskem. ●

1: Ena največjih ornitoloških znamenitosti Bizeljskega je kolonija čebelarjev (*Merops apiaster*) v opuščeni peskokopu. Iz urejene opazovalnice jih danes lahko opazujete celo v njihovih najbolj intimnih trenutkih. Steni se lahko približamo le spomladi ali pozno poleti, ko v njej ni ptic.
foto: Andrej Hudoklin

2: Čebelar (*Merops apiaster*) je s svojimi eksotičnimi barvami nezgrešljiv. Ko si bomo zapomnili njegov značilni »prut«, ga bomo srečali večkrat.
foto: Andrej Hudoklin

Izlet na »Nikogaršnjo zemljo«

//Jurij Hanžel

1: Odprta kraška travišča višjih leg so nam razkrila bogati svet ptic.
foto: Milan Gorjanc

2: Na izletu so nas razveselili trije kupčarji (*Oenanthe oenanthe*).
foto: Peter Buchner

V nedeljo, 23. 5. 2004, se nas je pri gostilni Zala v vasi Knežak pri Pivki zbrala kar pisana družina. Jutro je bilo sončno, vendar ob osmih še kar sveže. Po uvodnih besedah vodje Slavka Polaka smo se odpeljali h gradu Kalec, kjer se je naš izlet šele zares začel. Na tem gradu je živel skladatelj Miroslav Vilhar, ki je tu tudi ustvarjal. V grajskih linah so se svojčas zadrževali čuki (*Athene noctua*), po katerih naj bi grad dobil ime, saj Kauz v nemščini pomeni čuk. Žal pa čukov danes ni več, saj so postali močno ogroženi. V bližnjih drevesih je že bilo slišati črnoglavko (*Sylvia atricapilla*), malce dlje pa tudi rjavo penico (*Sylvia communis*), ki je značilna kraška ptica.

Odpravili smo se še malce naprej, od koder se je odpiral pogled na Volovjo reber, kjer naj bi postavili vetrne elektrarne. Tam že stoji precej visok merilni stolp, vetrnice pa naj bi bile skoraj dvakrat višje. Medtem se je iz divjega kostanja oglasil sivi muhar (*Muscicapa striata*), v daljavi pa je bilo slišati smrdokavro (*Upupa epops*). Napotili smo se naprej, proti vojaškemu vadbišču, do katerega pa je bila še dolga pot. Na bližnji smreki je pel rumeni strnad (*Emberiza citrinella*), na obeh straneh poti pa so se spreletavali rjavi srakoperji (*Lanius collurio*). Vrh drevesa je zavzeto pel veliki strnad (*Miliaria calandra*). Njegova pesem, ki spominja na rožljanje ključev, nas je spremljala še dobršen del izleta. Travniki pod gričem, kjer smo stali, je urno preletela samica rdečenoge postovke (*Falco vespertinus*), ki se pri nas redno ustavlja na selitvi. Na travniku pa smo le enkrat slišali značilno »petpedikanje« prepelice (*Coturnix coturnix*).

Prišli smo do vrtače, kjer je bil posnet film Nikogaršnja zemlja, od bunkerja pa ni ostalo nič, saj so ga po snemanju porušili. Odpravili smo se po obodu vrtače in se nagledali drevesne cipe (*Anthus trivialis*) na smreki na robu. V grmu ob razpotju se je oglašala pisana penica (*Sylvia nisoria*), ki pa se nam ni in ni hotela pokazati. Ob kolovozu so ležali španski jezdec, ki so nas že opominjali na to, da se bliža-

mo vojaškemu vadbišču. Tu potekajo vaje vse dni razen nedelje, in prav zato smo se na izlet odpravili tega dne.

Presenetilo nas je prelepo žvižganje kobilarja (*Oriolus oriolus*) v smrekovem gozdičku. Vsi smo uprli svoje daljnogledne v tisto smer, vendar je naša prizadevanja, da bi kobilarja uzrli, prekinil mimovozeči tovornjak. Malce razočarani smo odšli proti skalni goličavi. Tam smo zaman iskali slegurja (*Monticola saxatilis*), razveselili pa so nas trije kupčarji (*Oenanthe oenanthe*), ki so, kot že njihovo ime pove, posedali po kupih kamenja in se nenehno spreletavali. Med našo potjo navkreber se nam je bežno pokazala jata repnikov (*Carduelis cannabina*).

Začelo pa se je tudi naše opazovanje škrjancev. Poljski škrjanci (*Alauda arvensis*) so se množično dvigovali v zrak in peli, hribski škrjanci (*Lullula arborea*) pa so se zgolj neopazno spreletavali in molčali. Še preden smo dobro preučili razlike med obema vrstama, pa se je kakih 200 m proč na travniku pokazala lisica. Ko smo se je dodobra nagledali, smo se odpravili naprej in pozornost spet preusmerili k pticam. Vrh smreke je pel veliki strnad, ki se ni pustil pretirano motiti, mi pa smo počasi zaključevali našo krožno pot po travnikih, vrtačah in goličavah »Nikogaršnje zemlje«. Ravno ko smo se spuščali v vrtačo, se je v travi zaslišalo oglašanje vijeglavke (*Jynx torquilla*). Nad gozdom smo najprej uzrli krogarja (*Corvus corax*), nato pa še kanjo (*Buteo buteo*). Na poti nazaj proti gradu Kalec smo opazili le cararja (*Turdus viscivorus*) in jato liščkov (*Carduelis carduelis*). Ustavili smo se še ob ogradi z ovci blizu gradu in v daljavi slišali oglašanje pava (*Pavo cristatus*), ki domuje na kmetiji v bližnji vasi. V gozdu se je oglasila tudi močvirska sinica (*Parus palustris*). Tu se je naš izlet, kar se ptic tiče, končal, dokončno pa smo ga sklenili v gostilni Zala ob prijetnem pomenku o pticah in naravi. ●

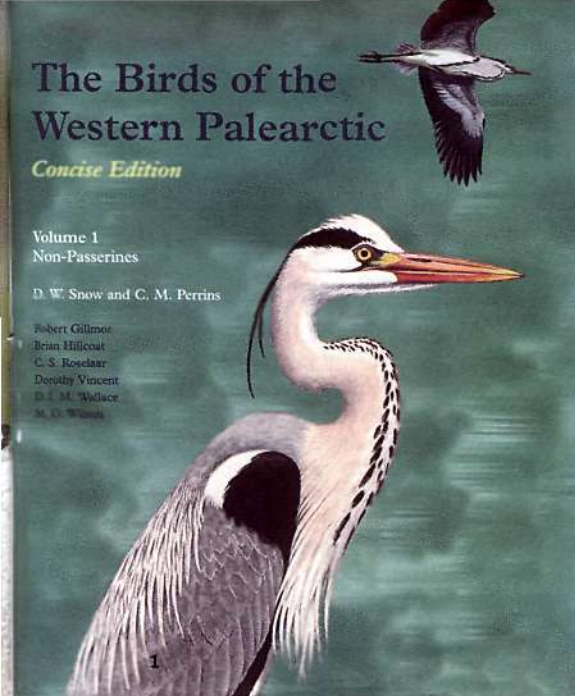
The Birds of the Western Palearctic

Concise Edition

Volume 1
Non-Passerines

D. W. Snow and C. M. Perrins

Robert Gillmor
Brian Hillecut
C. S. Roselaar
Dorothy Vincent
D. J. M. Wallace
M. C. Wilson

FINCHES & SPARROWS

An Identification Guide

Peter Clement, Alan Harris and John Davis

The SPARROWHAWK

IAN NEWTON

Kako pisati? //Al Vrezec

Opazovanje in preučevanje ter še posebej načrtno raziskovanje ptic je za marsikoga poseben užitek, manj privlačen del pa je nato ugotovitve in rezultate preleteti v pisano besedo. In zakaj je tako? Razlog je predvsem v tem, da se ob pisanju ne znamo prav organizirati, in seveda v dejstvu, da je sedenje nekje ob mizi dosti manj zabavno početje kot pa poditi se po terenu. Pa vendar je lahko tudi pisanje članka zelo zanimivo opravilo. Rezultati, ki smo jih zbrali na terenu, so neko golo suhoparno dejstvo, ki ga je treba ustrezno oplemenititi. Ob pisanju pa pisec ne plemeniti le svojih rezultatov, pač pa tudi samega sebe ter se ob prebiranju literature in razmišljanju o svojih ugotovitvah razvija in polni. Če smo se pisanja članka lotili dovolj zavzeto, bomo na koncu, ko bomo pritisnili zadnjo piko, spet polni novih idej za naslednja velika raziskovalna dejanja. Učinek pisanja torej ni le sporočanje naših ugotovitev drugim, pač pa gre za pomemben del osebnega razvoja in umske rasti.

Začetek je vedno težak. Skupaj z rezultati, denimo izpolnjenimi obrazci, sedimo ob praznem listu ali računalniškem ekranu in tuhtamo, kaj bi. Za začetek je najbolje, da si zapišemo nekakšen delovni naslov, torej tematiko, ki jo bomo v članku obdelali. To ne bo težko, saj smo raziskavo navsezadnje načrtovali že prej in si že takrat zastavili neke cilje. Končni naslov bomo kasneje verjetno še spreminjali, vendar naj nam bo delovni naslov primerno seme začetka. Od tod naprej je stvar že lažja. Najboljše je, da se najprej lotimo kar terenskih rezultatov, jih primerno analiziramo in pripravimo ustrezne grafe in tabele. Teh je lahko vsaj na začetku več, da imamo boljši pregled nad opravljenim delom. Reducirali jih bomo kasneje. V revijah so članki navadno ločeni na kratke in dolge. Dolgi članki neko temo obdelajo bolj poglobljeno in z večjim številom podatkov, kratki pa navadno predstavljajo le neko ugotovitev z manjšo količino podatkov, velikokrat kot rezultate predhodnih oziroma preliminarne raziskav. Princip pisanja obeh tipov člankov je precej podoben. Struktura strokovnega članka mora namreč slediti t.i. strukturi IMRAD, kar pomeni, da mora članek vsebovati uvod (Introduction), metode (Methods), rezultate (Results) in (And) razpravo oziroma diskusijo (Discussion). Temu je potrebno dodati še povzetek (Summary) ali krajši izvleček (Abstract). Seveda je povsem naša stvar, v kakšnem vrstnem redu se bomo lotili pisanja posameznih

poglavij članka, verjetno pa je najprimernejši sledeči vrstni red: metode, rezultati, uvod, diskusija, končni naslov in povzetek/izvleček.

METODE: V metodah zapišemo, kako, s čim in kje smo se raziskave lotili. V ornitoloških terenskih študijah navadno ne uporabljamo zelo posebnih materialov in orodij. Osnovno orodje za opazovanje je daljnogled ali teleskop in v nekaterih primerih še kasetofon. Znamk in povečav v članku ni treba posebej izpostavljati, saj je ta informacija razmeroma nepomembna za razumevanje članka. Pri terenskih raziskavah je bolj pomembno, kje smo raziskovali, torej območje raziskave, in kako smo raziskovali, torej metode dela. Poglavje zato označimo kot **Obravnavano območje in metode**, ki ga ustrezno razdelimo še na dve podpoglavji. Obravnavano območje je treba karseda skrbno opisati, podati lokacijo z ustreznimi geografskimi imeni (za Slovenijo je najbolje povzeti kar Atlas Slovenije) in z ustrezno koordinato (npr. geografske stopinje, UTM kvadrat ali Gauss-Krügerjeve koordinate). Opisati je treba tudi biotop, vendar nas pri opisu ne sme zanesti v podrobnosti, ki so za članek nepomembne. Če govorimo denimo o gnezditvenih navadah črne žolne (*Dryocopus martius*), je kamninska sestava tal povsem odvečen podatek, medtem ko je vrstna sestava dreves v gozdu nujna za nadaljnje razumevanje. Skratka, opisati moramo razmere na obravnavanem območju, in sicer tako, da bo bralec kasneje brez težav razumel problematiko, o kateri bomo razpravljali v diskusiji. Ni namreč vseeno, če smo se ukvarjali z izborom habitata kosca (*Crex crex*) v odprti nizinski kulturni krajini ali v hriboviti in gozdnati krajini z jasnami. Naši rezultati se tako nanašajo na natančno določene razmere, ki obstajajo na obravnavanem območju. Če je potrebno, lahko obravnavano območje predstavimo tudi s karto, kjer pa ne smemo pozabiti na ustrezno merilo. Tudi metodo dela je treba natančno opisati, saj lahko bralec le iz tega preceni naše rezultate. Vendar so tudi tu možne poenostavitve. Širše znane metode ne opisujemo v podrobnosti, pač pa navedemo le splošno citiran vir, kjer je metoda natančneje razložena, in opišemo le naše variacije. Npr.: »Za popis smo uporabili transektno metodo dveh pasov (Bibby et al. 1992)«. V metodi lahko zapišemo še število popisnih točk

1: Monografija o pticah zahodne Palearktike (Snow & Perrins 1998)

2: Monografija o ščinkavcih Fringillidae, astrildah Estrildidae in vrabcih Passeridae sveta (Clement et al. 1993)

3: Monografija o skobcu (*Accipiter nisus*) (Newton 1986)

The importance of competition, food, habitat, weather and phenotype for the reproduction of Buzzard *Buteo buteo*

OLIVER KRÜGER¹¹Department of Zoology, University of Cambridge, Downing Street, Cambridge CB2 3EJ, UK

Capsule Variation in reproduction between territories was strongly influenced by intra- and interspecific competition, phenotype, levels of rainfall and human disturbance.

Aims To assess the relative importance of competition, food, habitat quality, weather and phenotype as predictors of variation in reproduction in Buzzard.

Methods Annual breeding data were collected from 1989 to 1996 in a 300-km² study area and related to 35 independent variables through multivariate regression models.

Results Significant predictors of variation in reproduction between territories (78% variance explained) were variables describing intra- and interspecific competition, plumage morph, laying date, precipitation levels and anthropogenic disturbances in the breeding territory. Competition and plumage morph seem to be particularly important, as these variables explained a high level of variation (81%) in the 1996 reproduction of this population.

Conclusion The potential importance of competition, plumage morph and precipitation for reproduction in this Buzzard population is emphasized.

Annual reproduction in raptors is influenced by a number of factors, such as food supply (Korpimäki 1992, Brommer *et al.* 1998), weather (Kostrzewa & Kostrzewa 1990, Selas 2001), habitat quality (Newton 1980, Sim *et al.* 2001), predation (Muehler *et al.* 1995)

generalizations concerning competition. First, competition is expected to act more strongly among predators and in terrestrial ecosystems (Hairston *et al.* 1960, Schoener 1983). Raptors have few predators and are thus likely to be influenced by competition (Schoener

4: Primer prve strani članka s strukturiranim izvlečkom v angleški reviji *Bird Study* (2004)

ali transektov, dolžino transektov in podobno. Pogosta napačna pisecv je mešanje rezultatov med metode. Naši rezultati so številno popisnih dni, leto raziskave ipd.! Med metodami je treba navesti tudi metode analize podatkov, denimo statistične metode in računalniške programe; lahko celo v posebnem podpoglavju **Analiza podatkov**. Pri statističnih analizah lahko navedemo le ime testa in vir, kjer je ta podrobneje predstavljen, npr. »metoda najbližjih sosedskih razdalj z uporabo z-testa (Krebs 1989)«.

REZULTATI: V rezultatih moramo pisati izključno to, kar smo sami opazili oziroma našli. To pomeni, da rezultatov ne smemo komentirati, pač pa jih zgolj nanizamo kot ugotovljena dejstva. Pri podajanju rezultatov si zamislimo neki logični vrstni red. Denimo, najprej zapišimo, koliko napora smo vložili v delo in kdaj, npr.: »Na 41 popisnih točkah smo med letoma 1998 in 2000 opravili 618 točkovnih popisov.« Napor, na primer število točkovnih popisov, je pomemben za nadaljnje ocenjevanje rezultatov. Ni vseeno, če smo vrsto registrirali med 3 od 4 obiskov, ali med 3 od 25 obiskov! Pozor: v članku prikazujemo le obdelane podatke in tiste, o katerih bomo kasneje v diskusiji razpravljali. Na terenu lahko namreč zberemo kopico različnih podatkov, vsi pa za pojasnitev določenega problema niso potrebni. Drugi podatki so lahko tema drugega članka! Podatke predstavljamo v tekstu, tabelah in grafih. Pri tem se izogibajmo ponavljanju in ne navajajmo istih podatkov v tabelah in grafih. Tabele omogočajo predvsem številčne primerjave in jih uporabimo takrat, ko so konkretne številke pomembne. Grafi pa prikazujejo relativne primerjave, pri čemer nas zanimajo razmerja ali neka dinamika pojavov. Tako tabele kot grafe moramo oblikovati čim bolj jasno in nezapleteno. V tabelah uporabljamo le vodoravne črte in to le tam, kjer so potrebne. V grafih poskrbimo za jasne kontraste in imena osi X in Y, pri čemer ne smemo pozabiti na enote. Na vsako tabelo in graf se moramo sklicevati v tekstu (tabela 1, slika 3), tabele in grafe pa moramo ustrezno opremiti s spremnim tekstem. Ta je pri tabelah zgoraj, pri slikah (grafih) pa spodaj. V spremnem tekstu naj bo zapisano, kaj je v tabeli/sliki predstavljeno in ne le o čem tabela/slika govori. Ni dovolj le tema tabele/slike:

Slika 1: Populacijska dinamika velikega skovika

pač pa je treba tabelo/sliko predstaviti bolj izčrpno:

Slika 1: Populacijska dinamika gnezdečih parov velikega skovika *Otus scops* na Ljubljanskem barju med letoma 1998 in 2003

Zlasti pri krajših člankih navadno rezultate združimo z diskusijo, saj rezultatov bodisi ni toliko, da bi jih predstavljali

ločeno, bodisi diskusija ni tako obširna, saj gre zgolj za predhodno študijo.

UVOD: V uvodu moramo bralca prepričati, zakaj je naše delo pomembno in kakšen je bil njegov namen. Ob tem moramo problemu, ki ga obravnavamo, opredeliti mesto v literaturi, torej kaj je že o tem znanega in kje so še nerešene pomanjkljivosti. Uvod je mesto, kjer navajamo kar največ citatov, s čimer pokažemo tudi naše poznavanje literature na temo problematike, ki se je lotevamo. Podobno ravnamo tudi v diskusiji, le da tam citate uporabljamo za dokazovanje dejstev, ki jih s svojimi rezultati nismo zaobjeli, ali za primerjavo naših rezultatov z drugimi. Kot vire uporabljamo bodisi knjige bodisi strokovne in znanstvene članke iz revij, ki jih moramo pred začetkom pisanja dobro preštudirati. Največja težava pri tem, kaj pisati v članku, je večinoma ravno v tem, da smo se na pisanje premalo pripravili in se slabo podprli z literaturnim znanjem. Študij literature je namreč ključni del, ki nam razširja obzorje in nam v naših podatkih razkriva nove vidike in dejstva. Do novih spoznanj namreč lahko pridemo le prek ustrezne lastne interpretacije podatkov v luči dosedanjega znanja v zvezi s temo. Če se z neko temo pričnemo ukvarjati povsem na novo, je dobro na začetku poseči po bolj splošni oziroma zbirni literaturi, na primer knjigah, kjer je zbrano dotakratno znanje. Pri pticah Evrope so to monografija o pticah zahodne Palearktike (Cramp 1985, Snow & Perrins 1998), monografija o pticah Srednje Evrope (Glutz von Blotzheim & Bauer 1994) in evropski ornitološki atlas (Hagemeijer & Blair 1997). Poleg tega so na voljo še podrobna zbirna dela o posameznih skupinah ptic, denimo za plojkokljune Anseriformes (Madge & Burn 1988), sove Strigiformes (Mikkola 1983, König *et al.* 1999), ležetrudnike Caprimulgiformes (Cleere & Nurney 1998), vrane Corvidae (Madge & Burn 1994), ščinkavce Fringillidae (Clement *et al.* 1993), vrabce Passeridae (Summers-Smith 1988) itd. Monografije obstajajo tudi za nekatere bolj preučene vrste, kot denimo za skobca *Accipiter nisus* (Newton 1986), planinskega orla *Aquila chrysaetos* (Watson 1997), sokola selca *Falco peregrinus* (Ratcliffe 1993), kotorno *Alectoris graeca* (Hafner 1994), pegasto sovo *Tyto alba* (Taylor 1994), črnoglavko *Sylvia atricapilla* (Mason 1995) ipd. Za splošne preglede ptic v Sloveniji prideta v poštev oba ornitološka atlasta (Sovinc 1994, Geister 1995) in obe knjigi IBA (Polak 2000, Božič 2003). Za bolj poglobljen pristop pa je treba poseči po strokovnih in znanstvenih člankih, ki so objavljeni v različnih ornitoloških, zooloških, ekoloških, gozdarskih in podobnih revijah. Podatki v člankih so podrobnejši, tu pa dobimo tudi bolj sveže informacije od tistih v knjigah. Članke lahko iščemo po različnih bazah podatkov, denimo COBISS, Web of Science, Science Direct, Biological Abstracts, Zoological Records ipd. Zelo priporočljivo je, da si pripravimo lastno bazo člankov, kjer hranimo kopije člankov iz tem, ki nas zanimajo. Preden se lotimo pisanja, si je dobro nabrati nekaj člankov iz teme, ki jo bomo obdelovali. Ker pa je dandanašnji člankov občutno preveč, da bi jih vse preštudirali zelo natančno, je članke treba selekcionirati. Predlagam naslednje korake branja člankov: (1) preberemo naslov in pregledamo spremene tekste tabel in slik in, če nas pritegnejo, nadaljujemo, (2) preberemo izvleček, in če je za nas zanimiv, nadaljujemo, (3) preberemo uvod in diskusijo. Navadno je to že dovolj, da dobimo vso pomembno informacijo, ki jo lahko črpamo iz članka. Metode preberemo, ko nas zanima, kako je avtor izpeljal raziskavo, ki je morda sorodna naši, rezultati pa pri hitrem prebiranju člankov pridejo le redko v poštev. Tako oboroženi z znanjem se lotimo uvoda. Tega zastavimo tako, da pričnemo o naši temi razpredati širše, potem pa se usmerimo vedno bolj k bistvu problema. Na koncu, v zadnjem odstavku, zapišemo še namen naše raziskave. Za prikaz strukture uvoda analizirajmo uvod k članku »Kožača *Strix uralensis* v Sloveniji« [Mihelič, T. *et al.* (2000): Kožača *Strix uralensis* v Sloveniji. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 9–22]. Članek govori o populaciji kožače v Sloveniji, zato je temu ustrezno oblikovan tudi uvod po tematskih odstavkih: (1) oris svetovne razširjenosti kožače, (2) opis populacije kožače v Evropi, (3) opis populacije kožače v Sloveniji sosednjih deželah, (4) pregled dosedanjih pomembnejših objav

o kozači v Sloveniji in (5) namen dela. V primeru, ko v članku obdelujemo neki splošen, denimo ekološki, varstveni, taksonomski ali kak drug problem, uvod strukturiramo takole: (1) znana dejstva, (2) pomanjkljivo preučene ali neznane teme, (3) vprašanje iz teme, (4) zelo splošen opis metode in (5) hiter opis rezultatov in zaključkov našega prispevka.

DISKUSIJA: Diskusija je najpomembnejši del članka, saj na tem mestu svoje rezultate komentiramo, jim z interpretacijo opredelimo vrednost in predstavimo, kaj naše ugotovitve pravzaprav pomenijo. V diskusiji moramo podati lastno rešitev problema oziroma odgovor na vprašanje, ki smo si ga zastavili v uvodu. Pogosta nerodnost je, da diskusijo začnemo z nekimi splošnimi dejstvi. Za te je prostor v uvodu in ne v diskusiji! Diskusija se mora vrteti pretežno okoli naših ugotovitev, zato je prav, da z njimi tudi začnemo razpravo. Čeprav je razprava povsem naše videnje rešitve problema, se je obvezno ob navajanju dejstev, ki jih ni v naših rezultatih, treba sklicevati na druge vire, ki so ta dejstva potrdili. Če drugih dejstev ne podpremo s primernimi citati, jih bralci upravičeno štejejo za špekulacije, ki zmanjšujejo vrednost naše raziskave. Pogosto so špekulacije in tudi napačno navajanje citatov v diskusiji razlog za zavrnitev prispevka s strani recenzentov in urednika revije. V diskusiji o rezultatih zgolj razpravljamo, zato se izogibajmo ponovnemu navajanju le-teh, saj je ponavljanje moteče za strokovna besedila. Splošno sprejeto pravilo je, da dejstva, ki smo jih predstavili v prispevku, navajamo v pretekliku, splošna oziroma citirana dejstva pa v sedanjiku. Tako bralec laže razloči, kaj so naše ugotovitve in kaj so ugotovitve drugih raziskav. Če gre za daljši in kompleksen članek, sestavljen iz več kot enega problema, je diskusijo modro razdeliti na več podglavij, ki jih primerno naslovimo. Daljšim diskusijam je dobro dodati še zaključek, kjer v strnjeni obliki povzamemo svoje glavne ugotovitve.

NASLOV: Delovni naslov, ki smo ga zapisali na začetku, navadno ni primeren tudi za končni naslov. Obogateni z znanjem in izkušnjami, ki smo si jih pridobili med pisanjem članka, bomo končni naslov laže oblikovali. Ta mora v kratkem zapisu povedati, o čem članek govori. Naslov je ogledalo članka in je prvi stik bralca z našim delom, zato mora biti karseda informativen, zanimiv in privlačen. Priporočljivo je, da naslov vsebuje vse glavne ključne besede, ki opišejo prispevek. Ob tem pa ne sme biti predolg. Naslov naj bo sestavljen iz 10 do 12 besed.

POVZETEK/IZVLEČEK: Večina revij objavlja le izvlečke in redkeje povzetke. Izvleček je pravzaprav precej skrajšana oblika članka in je namenjen bralcem, ki članka še niso prebrali. Nekatere revije, denimo angleški *Bird Study*, imajo posebej strukturiran izvleček, katerega strukturo lahko ohranimo tudi v vezanem tekstu: (1) glavna ugotovitev (Capsule), (2) namen (Aims), (3) metode (Methods), (4) rezultati (Results) in (5) zaključki (Conclusions). Izvleček naj bo dolg 250 do 300 besed. Povzetek je daljši in povzema glavne ugotovitve in zaključke članka ter je namenjen predvsem bralcem, ki so prispevek že prebrali. V nekaterih revijah člankom dodajajo še ključne besede, ki so uporabne za iskanje po knjižničnih bazah, in skrajšane naslove, ki so natisnjeni na vrhu vsake strani članka.

LITERATURA in drugo: V besedilu citate razvrščamo po letnicah (Ponebšek 1917, Reiser 1925, Benussi & Genero 1995, Mihelič *et al.* 2000), v seznamu literature pa po abecednem vrstnem redu prvih avtorjev:

Benussi, E. & Genero, F. (1995): L'Allocco degli Urali (*Strix uralensis macroura*) nel Trnovski gozd (Slovenia). – Suppl. Ric. Biol. Selvaggina 22: 563–568.

Mihelič, T., Vrezec, A., Perušek, M. & Svetličič, J. (2000): Kozača *Strix uralensis* v Sloveniji. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 9–22

Ponebšek, J. (1917): Naše ujede, I. del: Sove. – Carniola, Muzejsko društvo za Kranjsko.

Reiser, O. (1925): Die Vögel von Marburg an der Drau. – Natur-

wissenschaftlichen Verein in Steiermark, Graz.

Vsaka revija ima svoja pravila oblikovanja navedb citatov. V osnovi sta v revijah po svetu v rabi dva načina citiranja. Prvi je klasični ali HARVARD način, kjer citat navedemo z avtorjem in letnico, kot je opisano zgoraj. Drugi pa je številčni ali NATURE način, kakršnega uporabljajo denimo v reviji *Nature*. Pri temu načinu ob citatu navedemo le številko¹, pod katero je zapisan citat v seznamu literature. Obstajajo tudi kombinacije obeh sistemov, vendar je v ornitološki literaturi pretežno v rabi le klasični HARVARD sistem.

Druga dva sicer neobvezna dela člankov sta Zahvala in Priloge. Zahvala naj bo kratka in naj zajema ljudi, ki so nam pri članku pomagali, bodisi s pomočjo na terenu, s podatki, z nasveti ali finančno. V splošnem velja, da so avtorji prispevkov vsi tisti, katerih prispevek je bil pomemben pri analizi podatkov in pisanju članka ter so pripravljene prevzeti odgovornost za vsebino članka. Zgolj zbiranje podatkov ali organizacija financiranja raziskave ni dovolj za avtorstvo, pač pa te ljudi vključimo v zahvalo. V rezultatih naj bodo predstavljeni le analizirani podatki, drugi podatki, ki pomembno dopolnjujejo članek, pa naj bodo predstavljeni v prilogah. Teh večina bralcev ne bo študirala, pač pa so priloge uporabne za nadaljnje obdelave in za podrobnejše vrednotenje ugotovitev v članku.

Pri pisanju strokovnih in znanstvenih člankov moramo čim bolj težiti k jasnosti in nedvoumnosti izražanja. Stavki naj ne bodo predolgi in zapleteni. Izogibajmo se negativnim izrazom, torej ne naštevajmo, česar v raziskavi nismo opravili, a bi morali, saj to zelo zmanjšuje vrednost prispevka. Navsezadnje se lahko bralci upravičeno vprašajo, da če nismo storili vsega potrebnega, zakaj smo se potem sploh odločili napisati članek?! Kljub tej navidezni suhoparnosti pa je priporočljivo v tem skorajda uniformnem načinu izražanja iskati možnosti za čim bolj privlačno in zanimivo pisanje. Navsezadnje v člankih pišemo o temah, ki so za nas zanimive in privlačne, zato jih kot take tudi predstavimo širši strokovni javnosti. V besedila vnesimo nekaj lastnega navdušenja.

V prispevku sem predstavil le grob okvir pristopa k pisanju strokovnih in znanstvenih člankov. Za začetek je to povsem dovolj, za nadaljnje izpopolnjevanje pa priporočam čimveč tovrstnega pisanja, pisec se namreč kali in razvija z delom, ter spodnje vire:

O'Connor, M. (1993): Writing successfully in science. – Chapman & Hall, London.

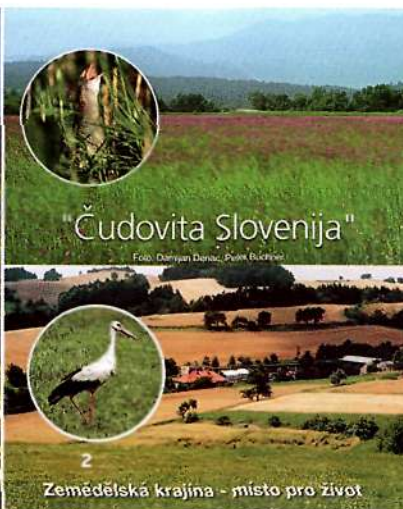
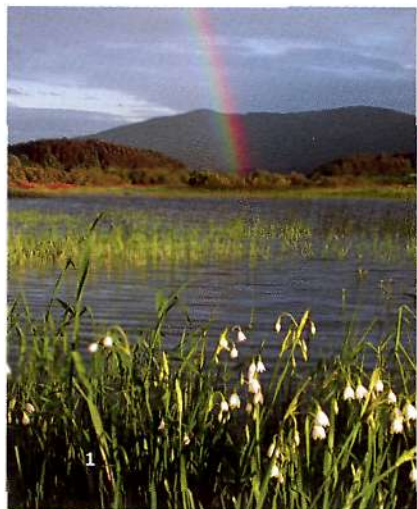
Silobričič, V. (1994): Kako sestaviti, objaviti i oceniti znanstveno djelo. – Medicinska naklada, Zagreb.

McMillan, V.E. (1997): Writing papers in the Biological Sciences. – Bedford Books, Boston.

Še to: pisanje je ustvarjalno delo, ki zahteva veliko mero koncentracije. Ob pisanju se moramo delu popolnoma posvetiti, zato je najboljšje, da se začasno kar izoliramo od preostalega sveta. Ko se lotimo članka, je najboljšje, da ga karseda hitro zapišemo s čim manj prekinitvami. Tako bo delo učinkovitejše. Ko je članek napisan, sledi t.i. zorenje. Članek v naslednjih dneh večkrat preberemo in popravimo nerodnosti ter napake. Preden članek pošljemo v objavo, je treba obliko članka uskladiti z zahtevami revije oziroma navodili za avtorje. Že med pisanjem je dobro imeti ta navodila vedno pred seboj, saj bomo imeli kasneje z oblikovanjem manj dela. Navodila so tudi dobro vodilo pri samem strukturiranju članka in pri jasnejšem opredeljevanju, kaj napisati. Poleg tega je priporočljivo članek dati v branje kateremu od kolegov. S tem preverimo, ali smo prispevek napisali dovolj jasno, poleg tega pa več glav več ve in gotovo so v članku tudi napake, ki smo jih sami tudi po večkratnem branju spregledali. Na koncu naj vam zaželim obilo uspeha v pisanju in objavljanju lastnih del! ●

avtorji:

- Luka Božič
- Andrej Figelj
- Andrej Medved
- Mateja Nose
- Slavko Polak
- Borut Rubinič
- dr. Peter Sackl
- Zlata Vahčić
- Al Vrežec

fotografi:

- 1: Slavko Polak
- 3: Vojko Havliček
- 4: Slavko Polak
- 5: Dušan Klenovšek
- 7: Andrej Medved
- 10: Al Vrežec
- 11, 12: Tomaž Mihelič

1//Tradicionalni 12. popis koscev na Cerkníškem jezeru

Tako kot vsako leto na prvi junijski vikend smo v okviru Notranjske sekcije DOPPS tudi letos opravili štetje oziroma popis koscev na Cerkníškem jezeru. Tradicionalna, že 12. akcija skupinskega popisa, popularno imenovana »Crex night«, je letos potekala v noči iz sobote na nedeljo med 5. in 6. junijem. Grozeče popoldanske nevihte so se prav ob uri snidenja zaključile s prečudovito mavrico, dan pa se je prelevil v jasno in mirno noč. Zbralo se nas je 29 ljubiteljev ptic. Po kratkem rednem letnem sestanku Notranjske sekcije smo se razdelili v 9 skupin in se ob 23. uri z žepnimi svetilkami, zemljevidi in svinčniki napetih ušes odpravili na Jezero. Ob snidenju skupin okrog 3. ure zjutraj smo nekoliko razočarani ugotovili, da je koscev letos občutno manj kot prejšnja leta. Našteli smo skromnih 32 pojočih samcev. Razloge smo iskali v letošnji pozni pomladi in za ta čas izjemno visokem nivoju vode na Cerkníškem jezeru. Osrednji del Jezera je bil namreč skoraj v celoti pod vodo, zato tam nismo šteli. V manjši zasedbi popisovalcev smo kosce šteli še enkrat, in sicer dva tedna kasneje. Tokrat smo jih našli 59. To je sicer spodnja meja dolgotrajnega povprečja števila pojočih koscev na Cerkníškem jezeru, a vendarle dokaz, da ni z jezerom nič narobe. Kosci so pač gnezдили in peli kasneje kot ponavadi. Rezultati so zanimivi in poučni.

Za nočno, do pasu mokro, a upam, da prijetno garanje bi se ob tej priložnosti rad zahvalil udeležencem akcije: Janezu Dragoliču, Mancu Černigoj, Karin Gabrovšek, Barbari Kaiser, Tonetu Karerju, Tadeju Kogovšku, Stanetu in Milki Košmerlj, Juriju Krajčiču, Marjanu Logarju, Heleni in Marjanu Mele, Tomažu Miheliču, Leonu Kebetu, Urši Koce, Mateji Nose, Mariji in Zvonetu Ogrinc, Samu Razdrihu, Nevenki in Radu Pfajfar, Dragici Prosen, Maruši Sotler, Tinetu Scheinu, Dragu Teliču, Maksimiljanu Turšiču, Jani Kus Veenvliet, Ireni Zalar. Spet ob letu osorej! SP

2//Kampanja partnerstva BirdLife z naslovom Kmetijstvo za življenje oz. Farming for Life

Kmetijstvo kot dejavnost ima močan vpliv na videz in kakovost okolja v Evropi in po

vsem svetu. Kmetijska zemljišča pokrivajo približno polovico celotnega površja Evrope – skupaj kar pet milijonov kvadratnih kilometrov – in so pomemben habitat za ptice, zato jih je treba vzdrževati na primeren, okolju prijazen način. Na podlagi podatkov, ki jih je organizacija BirdLife zbrala v zadnjih tridesetih letih, je razvidno, da je na evropskem nivoju ogroženih 70% od vseh 173 prioritarnih vrst ptic kulturne krajine.

Zato je pred izvolitvijo nove evropske komisarke za kmetijstvo organizacija BirdLife International pripravila vseevropsko kampanjo z naslovom »Kmetijstvo za življenje« (Farming for Life). Ena izmed pomembnejših aktivnosti je elektronska peticija v obliki elektronske kartice. Podpisovanje elektronske peticije poteka od 15. julija dalje. Tako bo nova evropska komisarka za kmetijstvo, Danka Mariann Fisher Boel, ob nastopu svojega mandata prvega novembra prejela več deset tisoč elektronskih razglednic s pozivom, naj podpre trajnostne oblike kmetovanja in nameni več sredstev ohranjanju narave. Prosimo vas, da tudi vi pošljete digitalno razglednico novi evropski komisarki. To lahko storite na spletni strani DOPPS www.ptice.org ter tako sodelujete v prizadevanjih za ohranitev slovenske kulturne krajine. Podrobnosti o projektu v angleškem jeziku najdete na spletni strani www.birdlifefecapcampaign.org, kjer si lahko ogledate tudi 24 razglednic drugih evropskih držav. V okviru kampanje Kmetijstvo za življenje pa BirdLife International pripravlja tudi mednarodni fotonatečaj na temo kmetijstva z naslovom Živo evropsko podeželje (Europe's Countryside Alive). Organizacija BirdLife poziva evropske ljubitelje fotografiranja, naj v svoje objektivne ujamejo raznolikosti kmetijske krajine. Travniki, polja, meje in drugi deli kmetijske krajine so dom številnih ptic ter drugih živali in rastlin. Ekstenzivna kulturna krajina jim omogoča preživetje. Mnoge izmed njih so danes na robu preživetja, saj je 30 let trajajoča skupna evropska kmetijska politika (CAP) spodbujala predvsem intenzivno kmetijstvo. Ohranjenost slovenskega podeželja nam ponuja širok spekter motivov. Zato vabimo slovenske fotografe, da se udeležijo tega mednarodnega natečaja. Več o pravilih fotografskega natečaja in nagradah za izbrane fotografije

lahko poiščete na spletni strani kampanje Farming for Life www.birdlifefecapcampaign.org. MN

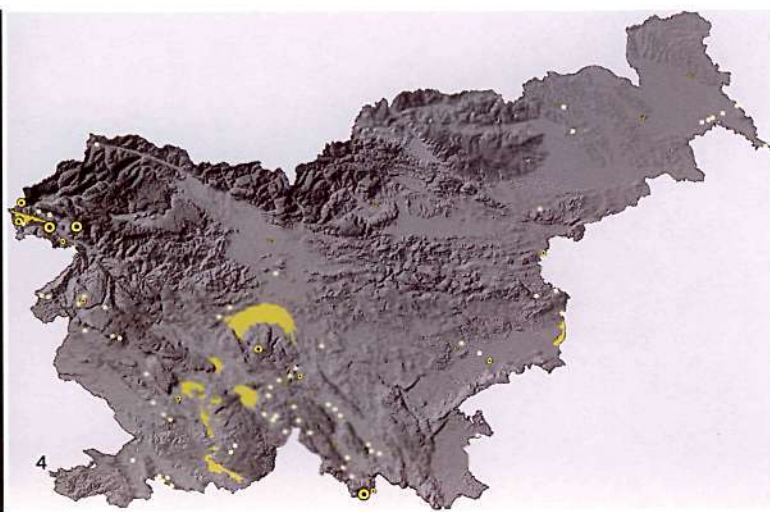
3//Izlet na Ljubljansko barje

V juniju 2004 smo organizirali dve nočni ekskurziji na Ljubljansko barje. Glavni namen ekskurzij, namenjenih predvsem lokalnemu prebivalstvu, je bilo poslušanje oglašanja koscev in drugih nočno aktivnih vrst ptic. Ljudi smo povabili k udeležbi prek večine najpomembnejših lokalnih medijev, časopisov Barjanski list, Glasnik in Mostiščar ter lokalnih radijskih postaj Radia Orion, RGL in Zelenega vala.

Še posebej uspešna je bila prva ekskurzija, opravljena 11. junija, ko se je pred gostilno Mars v Brestu zbralo kar 29 udeležencev. Med njimi sta bila tudi župana občin Ig in Škofljica g. Janez Cimperman in g. Jože Jurkovič. Po uvodni seznanitvi udeležencev in kratki predstavitvi kosca ter njegove ogroženosti smo se odpravili na travnike v okolici Vrbovskih talov. Ves čas ekskurzije nas je spremljalo petje slavcev, manjkala pa nista niti prepelica in kobiličar. Koscev smo se doobra in iz neposredne bližine naposlušali na travnikih, ki so v lasti DOPPSa. Za nas je bilo majhno presenečenje dejstvo, da večina udeležencev ekskurzij kosca sploh ni poznala, čeprav so bili vsi prebivalci neposredne okolice Barja. Menim, da sta ekskurziji, ki smo ju zaključili malo pred polnočjo, pri ljudeh naleteli na ugoden odziv. Ekskurziji sta potekali v okviru izobraževalnih dejavnosti pod varstvom projekta LIFE Narava »Vzpostavitev dolgoročnega varstva kosca Crex crex v Sloveniji« (LIFE2003NAT/SLO/000077). LB

4//Vseslovensko štetje koscev 2004

V letu 2004 je bil opravljen organiziran popis koscev na celotnem območju Slovenije. To je bil tretji takšen popis pri nas; prejšnja dva vseslovenska popisa kosca sta potekala v letih 1992-93 in 1999. Nacionalni popisi koscev v posameznih državah so del rednega monitoringa številčnosti njegove populacije v Evropi. Nacionalni popis vsakih pet let je med drugim eno izmed priporočil Evropskega akcijskega načrta za to ptico. Uporabljena metoda popisa je bila skladna z mednarodnimi priporočili za popis kosca.

Popisovalo se je v nočnem času, praviloma med 23. in 3. uro, v nočeh brez vetra in dežja. Popis je potekal med 15. majem in 30. junijem, nekaj popisov je bilo opravljenih še v začetku julija.

V času popisa so bila enkrat do dvakrat obiskana območja, kjer so bili kosci ugotovljeni vsaj v enem izmed prejšnjih dveh vseslovenskih popisov. Poleg tega je bilo pregledanih še nekaj dodatnih območij s potencialno primernim habitatom. Po tej metodi so se popisovali kosci le na lokalitetah, ki niso uvrščena v omrežje Natura 2000 in niso del programa vsakoletnega monitoringa. Tako je bilo poleg 8 območij Natura 2000 v nočnem času obiskanih še 80 lokalitet.

V primerjavi s prejšnjima vseslovenskima popisoma se je v letošnjem letu število obiskanih lokalitet skoraj podvojilo, prav tako pa je naraslo tudi število opraviljenih obiskanih lokalitet. Koscev je bil ugotovljen na 22 območjih, skupno pa je bilo preštetih 50 koscev. Če to dodamo 341 koscem, preštetim na območjih Natura 2000, dobimo skupno število 391 koscev. Ocenjujemo, da se je število pojocih samcev kosca v Sloveniji v letu 2004 gibalo okoli 400. V letu 2004 je bilo 87 % vseh koscev v Sloveniji prešteti znotraj območij Natura 2000, le 12,8 % pa drugod. Izmed ostalih lokalitet jih je približno polovica takšnih, ki so v zadnjih letih redno zasedena. Med njimi so le štiri takšne, ki so bile zasedene ob vseh doslej opravljenih vseslovenskih popisih. Na območjih Natura 2000 je v primerjavi s prejšnjimi šteti skrb vzbujajoče predvsem občutno manjše število prešteti koscev na Ljubljanskem barju, ki je najverjetneje posledica nazadovanja populacije v zadnjih letih.

Pri popisu so sodelovali številni popisovalci. Za požrtvovalno delo se prav vsem zahvaljujemo.

Legenda zemljevida: velikost rumenega kroga s piko ustreza številu prešteti koscev v naslednjih velikostnih razredih: 1, 2, 3-5 in 6-8 koscev. Svetli prazni krogi ponazarjajo območja brez koscev v letu 2004. LB

5//Konferenca za Muro

Dne 17.6.2004 sem se kot predstavnik DOPPS v organizaciji Prleške razvojne agencije udeležil konference, imenovane »Za Muro«. Agencija je konferenco izpeljala v

okviru projekta »Mura – naša reka« pod varstvom programa Phare CBC Slovenija-Madžarska 2000 (program za financiranje čezmejnih projektov). Namen projekta je ohranitev reke Mure z različnimi čezmejnimi projekti, osveščanjem lokalnega prebivalstva in dolgoročnim razvojem.

Načrti podjetja Dravske elektrarne o graditvi verige hidroelektrarn na Muri žal še niso preteklost. Nedavno so postali vnovič aktualni, in sicer ob razglasitvi območij Natura 2000 v Sloveniji, kjer je bil prav zaradi tovrstnega interesa iz strokovnega predloga DOPPS izrezan celotni zgornji del reke Mure. Prav grožnje z graditvijo elektrarn so bile osnovno vodilo konference. V uvodnem delu konference so bili po otvoritvi razstave »Učne poti Mura-Krka« s strani vabljenih govornikov predstavljeni zelo različni vidiki, ki nasprotujejo postavitvi elektrarn. Med njimi je bil tudi direktor Prleške razvojne agencije g. Goran Šoster, ki je predstavil ekonomski pomen reke Mure in razvojne možnosti Pomurja z Muro, takšno kakršna je – brez elektrarn.

Konference so se med drugimi udeležili tudi predstavniki Ministrstva za okolje, prostor in energijo ter Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter predstavnik mednarodne nevladne naravovarstvene organizacije WWF. Konferenca je postregla s pozitivnimi, ohranitvi Mure zelo naklonjenimi stališči, ki dajejo veliko upanja za svetlo prihodnost te naše izjemno lepe in za ohranjanje ptic zelo pomembne nižinske reke. LB

7//Kmetijski posvet na DOPPS

Na Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) smo 31.8.2004 pripravili strokovni posvet na temo »Kmetijstvo in varovanje ogroženih vrst ptic«. Posveta so se udeležili kmetijski svetovalci z območja Ljubljanskega barja, Cerkniskega jezera in porečja Nanošičice ter predstavniki kmetijskih, razvojnih in naravovarstvenih organizacij na omenjenih območjih (Notranjski regijski park, Biotehniška fakulteta, Zveza ekoloških kmetov osrednje Slovenije, Celota – zavod za razvoj ter drugi). Projektna skupina, ki na DOPPS uresničuje projekt za dolgoročno ohranitev kosca v Sloveniji, je temeljito predstavila projekt, njegove aktivnosti in cilje ter trenutno stanje in varstvo te ogrože-

6//Ornitofon

Ena izmed značilnih lastnosti ljubiteljev narave je ostro oko, ki takoj opazi vsakršne spremembe in novosti, ki se redno dogajajo v okolju okoli nas. Večina ljudi se niti zdrzne ne, ko na tleh opazijo majhnega, komaj operjenega ptička. Nekaj pa nas je vendarle takih, ki nam ni vseeno, kaj se bo z njim zgodilo. Veliko število ljubiteljev ptic nas pokliče in vpraša, kaj je pravzaprav treba storiti v takem primeru. Kako mu lahko pomagamo? Primeri se seveda med seboj razlikujejo in nemogoče je vse posplošiti na en sam nasvet. Pa vendar je nekaj dejstev, ki jih je vselej vredno upoštevati. Na prvi pogled se zdi, da so mladiči zapuščeni, a v veliki večini primerov vendarle ni tako. Ko so mladiči dovolj veliki oziroma preveliki za gnezdo, poskačejo iz gnezda, čeprav jih starši še vedno vneto hranijo in vodijo. Torej, ko najdete nebogljenega mladiča na tleh, ga je najbolje pustiti popolnoma pri miru. Če pa se v bližini potika maček, bo prav, če mladiča dvignete na bližnjo vejo in nato opazujete dogajanje z varne razdalje. Skoraj gotovo bodo starši v doglednem času prišli po svoje potomce in jih odpeljali na varno. AF

ne ptice. Predstavljeno je bilo stališče BirdLife do reforme Skupne kmetijske politike (CAP), aktivnosti pri modeliranju kmetijsko-okoljskih ukrepov, upravljanje s kmetijskimi zemljišči v Notranjskem regijskem parku, lokalne iniciative za razvoj podeželja in projekt preusmerjanja kmetij v ekološko kmetijstvo na območju osrednje Slovenije. Po referatih je sledila diskusija glede možnosti sodelovanja in usklajevanja interesov naravovarstvene in kmetijske stroke na projektnih območjih ter iskanja rešitev za sočasno kmetovanje kot virom preživetja ter ohranjanjem ogroženih ptic, ki tu še živijo.

To je bil prvi v seriji posvetov, ki bodo prispevali k boljшему sodelovanju med kmetijsko in naravovarstveno stroko, saj je ekstenzivno kmetijstvo na teh območjih ključnega pomena za nadaljnje ohranjanje ogroženih travniških ptic. Zato DOPPS v času uresničevanja projekta LIFE za dolgoročno varstvo kosca načrtuje še več delavnic in posvetov tako s kmetijskimi svetovalci kot s kmeti in

9//Drama na Volovji rebri

Dramatična zgodba o vetrnih elektrarnah na Volovji rebri še traja. V petek 28. maja 2004 je Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije kot društvo s statusom delovanja v javnem interesu na področju ohranjanja narave skupaj z dvema domačinoma iz Ilirske Bistrice vložilo na Ustavno sodišče Republike Slovenije pobudo za začetek postopka za oceno ustavnosti in zakonitosti posameznih odločb ter zahtevo za začasno zadržanje uresničevanja posameznih določb, ki omogočajo nadaljnjo vodenje postopkov za postavitev vetrnih elektrarn na Volovji rebri.

Kljub prepričljivim argumentom naravovarstvene stroke je 7. julija 2004 Ustavno sodišče Republike Slovenije izdalo sklep, v katerem zavrača pobudo o začasnem zadržanju izvrševanja posameznih odločb. Ustavno sodišče je svoj sklep utemeljilo na osnovi 39.člena Zakona o ustavnem sodišču, ki pravi, da lahko Ustavno sodišče do končne odločitve v celoti ali delno zadrži izvršitev zakona ali drugega predpisa, če bi zaradi njegovega izvrševanja lahko nastale težko popravljive škodljive posledice. Vprašanje, ali v primeru umeščanja vetrnih elektrarn na Volovji rebri ni dovolj očitno, da gre za poseg v prostor za nepopravljivimi posledicami za okolje in naravo, si naše pristojne državne institucije razlagajo po svoje. Investitor Elektro Primorska je medtem pripravil gradivo za pridobitev gradbenega dovoljenja, ki je še zadnja ovira pred uničenjem naravnega bisera državnega pomena, Volovje rebri.

Na podlagi strokovnega opazovanja in preučevanja ptic na območju Volovje rebri se v našem društvu zavedamo, da bi postavitev vetrnih elektrarn na tem območju ogrozila ohranjanje ugodnega stanja nekaterih vrst na tem območju in v celotni državi. Območje leži na enem izmed dveh glavnih migracijskih koridorjev beloglavega jastreba proti Alpam. Prav tako bi s postavitvijo vetrnic ogrozili tudi ugodno stanje planinskega orla in orla kačarja ter prizadeli populacije drugih vrst ptic, ki se pojavljajo na tem območju. AM

lastniki zemljišč na vseh treh projektnih območjih. MN

8//Obisk nevladnih ornitoloških organizacij Srbije, Črne Gore in Hrvaške

V sredini avgusta, natančneje med 16. in 20. avgustom 2004, je DOPPS obiskal Umberto Gallo-Orsi iz Evropske pisarne BirdLife International. Ena njegovih glavnih nalog, poleg sledenja razpoložljivim finančnim sredstvom in potencialnim projektnim osnovam za projekte BirdLife-ovih partnerjev po vsej Evropi, je vzdrževanje kontaktov z evropskimi partnerji. Umberto je prava zakladnica izkušenj na področju vodenja ornitoloških nevladnih organizacij, zbiranja finančnih sredstev, navezovanja kontaktov in sodelovanja s podobnimi organizacijami. Obenem je izkoristil obisk tudi za obilico nasvetov DOPPSu pri odločanju za nekatere nove projektne možnosti, seznanil pa se je tudi z vsemi zaposlenimi v naši pisarni, ki jih je sicer poznal predvsem na osnovi redne telefonske in elektronske korespondence. Poglavitna naloga njegovega prihoda je bil posvet s hrvaškim ornitološkim društvom HDZPP (Hrvaško društvo za zaščito ptic in narave), saj je društvo kandidat, da postane BirdLife partner na Hrvaškem. Obiskala sva tudi ornitologe Srbije in Črne Gore. Z Umbertom so naju 18. avgusta v Beogradu pričakali predstavniki treh najpomembnejših ornitoloških društev Srbije in Črne Gore: Lige za ornitološko akcijo Srbije in Črne Gore (LOA), Društva za opazovanje in proučevanje ptic Vojvodine (DOPPV) ter Centra za zaščito ptic in narave Črne Gore (CZPN). Predstavili so nam strukturo in organizacijo ter najpomembnejše projekte omenjenih društev. Celodnevni posvet smo naslednjega dne začinili s kratkim obiskom ornitološko izjemno bogatih ribnikov pri Sakulah in Uzdinu v bližini Zrenjanina v Vojvodini, kjer se srbski kolegi spoprijemajo s problemom privatizacije ribnikov in prehajanjem naravnih bogastev v zasebne roke. V kratkem času seveda nismo spoznali vseh kompleksnih problemov zaščite ptic in narave te države, ki so v mnogočem podobni slovenskim, vendar smo se prepričali, da nas tarejo podobne težave in da težimo k isti viziji in istim idealom. V prihodnje si bomo prizadevali za skupne projekte, kolegom pa bomo posredovali tudi številne izkušnje na področju naravovarstva v procesih priključevanja k EU, ki bodo zanje vse bolj aktualni. Naslednjega dne sva z Umbertom v Zagrebu obiskala še hrvaške kolege, predstavnike HDZPP ter društva Eleonora. Ugotovili smo, da je posebno pomembno, da člani HDZPP, skupaj z aktivnimi člani vseh drugih ornitoloških organizacij na Hrvaškem, v najkrajšem možnem času pripravijo spisek mednarodno pomembnih območij za ptice (IBA), ki je nekakšna osnova za naravovarstvene smernice v procesih skorajšnjega priključevanja Hrvaške k EU. Pred hrvaškimi kolegi je naporna in strokovno zahtevna pot, ki jo je

pred kratkim uspešno prehodil DOPPS. Nujno je, da se je lotijo kot izziv za uvrstitev nevladne ornitološke scene in sodelovanja med strokovnjaki s področja ornitologije. V imenu DOPPS sem zbranim ornitologom ponudil strokovno pomoč pri pripravi omejenega dokumenta in možnost izmenjave izkušenj, ki so potrebne pri tovrstnih prizadevanjih.

DOPPS je v teh dneh osvežil stara strokovna poznanstva in pridobil nekaj novih možnosti za mednarodno sodelovanje. Osebo sem s kratkega izleta ter ponovnega druženja z Umbertom odšel domov bogatejši za celo vrsto novih izkušenj in na novo sklenjenih prijateljstev. BR

10//Dr. Pertti Saurola obiskal Slovenijo

V času med 24. majem in 3. junijem 2004 je bil na obisku v Sloveniji svetovno priznani ornitolog s Finske, dr. Pertti Saurola. Dr. Saurola je znan predvsem po svojih zelo odmevnih raziskavah gnezditvene biologije kozače in lesne sove, s katerima se ukvarja že kakih 40 let. Poleg tega se v zadnjem času posveča tudi gnezditveni biologiji ribjega orla, kjer s satelitsko telemetrijo sledi na Finskem izvaljenim orlom vse tja do njihovih prezimovališč v Afriki. Je avtor številnih znanstvenih ornitoloških člankov, med letoma 1981 in 1995 pa je bil predsednik evropskega združenja za obročkanje ptic EURING. Na Finskem je temeljito prenovil organizacijo obročkanja ptic in razvil nacionalni monitoring ujed in sov. Nekaj časa je služboval kot profesor za ekologijo na Univerzi v Helsinkih, kasneje pa na Zoološkem inštitutu. V Slovenijo je pripotoval na povabilo Nacionalnega inštituta za biologijo, pri organizaciji njegovega bivanja v Sloveniji pa so se prijazno angažirali tudi nekateri člani DOPPS: Jože Svetličič, Mirko Perušek, Andrej Hudoklin in Borut Rubinič. V Slovenijo je pripotoval z namenom, da si ogleda življenjski prostor južnoevropske kozače (*Strix uralensis macroura*), ki ima glede na finsko (*S. u. liturata*) kar precej posebnosti. Ker pa za ptice ni državnih meja in se očitno zelo močna populacija kozač v Sloveniji nadaljuje tudi na Hrvaškem, je na povabilo Zavoda za ornitologijo v Zagrebu obiskal tudi Hrvaško, kjer si je v družbi dr. Vesne Tutiš in dr. Jelene Kralj ogledal narod-

10

11

12

ni park Plitvice. Ob koncu obiska je imel na Biološkem središču v Ljubljani predavanje z naslovom »Life of the Ural Owl (*Strix uralensis*) in a cyclic environment«. Žal je bilo predavanje s strani slovenskih ornitologov skromno obiskano, tisti, ki smo se ga udeležili, pa smo bili deležni zares izvrstne predstavitve izkušenega predavatelja. Dr. Saurola je bil nad gozdovi, ki jih je obiskal, izjemno navdušen, saj je Slovenija, kot je sam dejal, dežela »kjer je gozd še vedno gozd!« AV

11//Postovka (*Falco tinnunculus*) sredi Ljubljane

Postovka je pogosta prebivalnica ne le naravnih prebivališč, marveč tudi urbanih predelov, na primer mesta Ljubljane. Pogosto slišim nad hišami njihovo čudovito in neugledno oglašanje. Eden izmed mnogih parov, ki gnezdi v Ljubljani, je za gnezdenje izbral hišno lino na Dalmatinovi ulici. Ker je bilo gnezdo nasproti mojega delovnega mesta, sem imela priložnost iz neposredne bližine opazovati gnezdenje para, od valjenja jajc do poleta mladičev, in postovko sem tako dodobra spoznala.

Gnezditri je začela že marca in nadaljevala vse do junija. Gledala sem, kako se je v gnezdo vračala s plenom, da bi nasitila mladiče. V neposredni bližini je mladičem glasno naznanjala, da se vrača s hrano. Ko so mladiči zrasi, so se spretno obračali na robu gnezda in se iztrebljali na ulico. Pri tem so gotovo okrasili kakšnega mimoidočega. Postovka ima status klateža in delne selivke. V Sloveniji je razširjena predvsem v odprtih pokrajinah pa tudi v gorah. V gozdovih v glavnem ne prebiva, a so drevesa obvezni del njenega bivališča. Tako kot mnoge druge vrste ptic se je tudi postovka prilagodila življenju v mestu. Pri tem pa še vedno lovi na odprtem, njen plen so mali sesalci, žuželke, redkeje druge ptice. Fran Erjavec v knjigi *Domače in tuje živali v podobah* omenja njeno starinsko štajersko ime – mokoševka.

Najprej sta vzletela dva mladiča, drugima dvema je mati do samostojnosti instinktivno pomagala. Pustila ju je stradati nekaj dni, potem pa ju je lakota primorala, da sta vzletela. Pri tem je en mladič po nesreči pristal na tleh. Hitro se je znašel v mojih dlaneh, precej plašen. Preden je poletel, je globoko zaril kremplje v moj prst ter zaprhutal, kako

pak, saj je vendar svoboden. Uspešno so se speljali vsi štirje mladiči. ZV

12//Izraba energije in selitev ptic v Alpah

Zaradi dobičkonosnih državnih podpornih programov dandanes v mnogih industrijskih državah cveti gradnja vetrnih elektrarn. Med najugodnejša območja za postavitev slednjih v Avstriji spadajo visoke, vetrovne alpske lege nad gozdno mejo. Pri tem so zaradi potreb postavitve vetrnic prizadete do zdaj pretežno neobremenjene, ekološko občutljive visokogorske regije. V nasprotju z občutnimi vzpodbujevalnimi sredstvi in ogromnimi načrtovalnimi ter gradbenimi stroški pa še zmeraj ni na voljo sredstev za oceno motenj in morebitnih nevarnosti, ki jih predstavljajo tovrstne naprave za ogrožene gnezditelke in selivke ter druge živali.

Dosedanje raziskave vprašanja motenj pri selivkah in o možnosti trčenja v vetrnico izvirajo pretežno iz obalnih in nižinskih območij. Ugotavljajo, da so lahko vetrnice, zlasti v slabih vremenskih razmerah in pri nizko letočih pticah, velika nevarnost za selivke. V gorah prihaja na območju grebenov, zlasti tistih, ki potekajo pravokotno na selitveno smer, redno do zgostitev nizko letočih ptic (Izvlček: K. Isselbacher & T. Isselbacher: Taschenbuch für Vogelschutz. Aula, Wiebelsheim 2001). Vpliv prepreke (bariere), do katerega pride zaradi vetrnic, je zato v Alpah verjetno večji kot v nižinah.

Prvi podatek, ki potrjuje te strahove, sem dobil na ekskurziji na Stirmitzriegel v Seetal-skih Alpah, jugozahodno od Judenburga v štajerskih Vzhodnih Alpah 1. septembra 2004. Na tej lokaciji je načrtovana graditev vetrnih elektrarn vzdolž 1770 m visokega grebena. Za merjenje hitrosti vetra so tam kak teden pred ekskurzijo postavili merilno anteno. Slednja je na štirih mestih usidrana v tla z jeklenimi vrvmi, debelimi približno 1-2 cm. Na poti vzdolž načrtovanih lokacij za vetrnice, torej vzdolž 1-2 km dolgega grebena, sem na več mestih našel ruševčeva (*Tetrao tetrix*) peresa. V meglji je le nekaj metrov nad grebenom lovil odrasel planinski orol (*Aquila chrysaetos*). V 5-10 minutah sem v polmeru 20-25 m pod merilno napravo našel sveža kadavra mlade cipe vriskarice (*Anthus spinoletta*) in prav tako mladega malega muharja (*Ficedula parva*). Oba sta očitno izgubila življenje v trčenju v sidrne vrvi merilne naprave.

Ti posamezni primeri seveda ne dopuščajo dokončne ocene tveganja ptičjega trčenja v vetrnice. Vendar kažejo na nujnost izdelave temeljnih smernic odločanja in izčrpnega dokumentiranja potencialov nevarnosti na že obstoječih vetrnih elektrarnah. Smernice naj ne bi upoštevale le lokalnih danosti, marveč tudi do zdaj v Vzhodnih Alpah pretežno neznane časovne in prostorske dimenzije ptičje selitve. DPS *Iz nemškega jezika prevedel Jakob Smole*. Na sliki je planinski orol nad podobnim merilnim stolpom na Volovji rebri, slikan spomladi leta 2003. ●

→ Postani član DOPPS, pridruži se nam!

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogastva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave?

Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS.

Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj širom Slovenije ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za *Acrocephalus*.

Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. Tega uresničujemo s skupnimi močmi, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave.

Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: **DOPPS, p.p. 2990, 1000 Ljubljana, e-mail:**

dopps@dopps-drustvo.si ali nas pokličite na **01 426 58 75**. Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in in je partner svetovne zveze za varstvo ptic.

S tem boste storili uslugo pticam, naravi in nenazadnje tudi ljudem.

Kako hitro je življenje?

Agencija 41, d.o.o. - Design: UMKS Studio, foto: T. Gregorič, J. Plešak. Mobilni št. 1.2377 Ljubljana

Med prvimi operaterji na svetu in kot edini slovenski smo uvedli UMTS (univerzalni Mobilni telekomunikacijski sistem), tretjo generacijo mobilnih telekomunikacij.

Zaradi izpopolnjenega prenosa podatkov (do 384 kb/s) zagotavlja UMTS uporabo vsebinsko bogatih avdio in video storitev ter pošiljanje in sprejemanje multimedijskih vsebin nekajkrat hitreje kot sistem GSM. S tem omogočamo bolj kakovostno uporabo že znanih in razvoj novih storitev. **Mobilnik je tako postal prenosni multimedijski pripomoček**, ki združuje lastnosti telefona, fotoaparata, kamere, interneta, televizije in radia.

Začenjamo novo štetje na področju slovenskih mobilnih telekomunikacij.

Mobitel UMTS

Nova generacija mobilnih telekomunikacij